

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Vesna Ledinek

Glas otrok priseljencev v procesu vključevanja v slovensko
osnovno šolo - študija primera

Magistrsko delo

Ljubljana, 2023

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Vesna Ledinek

Glas otrok priseljencev v procesu vključevanja v slovensko
osnovno šolo - študija primera

Magistrsko delo

Mentorica: doc. dr. Alenka Gril

Ljubljana, 2023

ZAHVALA

Hvala mentorici doc. dr. Alenki Gril za odzivnost, vso pomoč in strokovno vodenje.

Hvala lektorju za pomoč pri slovnično pravilni ureditvi besedila.

*Hvala vsem sodelujočim v izvedeni raziskavi, ki ste si vzeli čas in bili pripravljeni sodelovati
v intervjujih.*

*Zahvaljujem pa se tudi vsem najbližnjim, ki ste me skozi zadnje leto študija spodbujali, verjeli
vame in v mojo raziskavo.*

PODATKI O MAGISTRSKEM DELU

Ime in priimek: Vesna Ledinek

Naslov magistrskega dela: Glas otrok priseljencev v procesu vključevanja v slovensko osnovno šolo - študija primera

Mentorica: doc. dr. Alenka Gril

Kraj: Ljubljana

Leto: 2023

Število strani:

Število prilog:

Število tabel:

POVZETEK

V magistrskem delu obravnavam tematiko zagotavljanja glasu otrok priseljencev v procesu vključevanja v slovensko osnovno šolo. Zanima me, kako poteka sam proces vključevanja v določeno osnovno šolo v Sloveniji, kako se posamezni sodelujoči vključujejo v proces, kakšni so rezultati vključevanja in kakšni so predlogi za izboljšave, predvsem pa me zanima, kako je na vsakem koraku procesa vključevanja upoštevan glas posameznega učenca priseljenca.

V teoretičnem delu najprej opredelim osnovne pojme o priseljevanju v Slovenijo, nato opredelim zakonske predpise in pristope k vključevanju otrok priseljencev, opredelim še vlogo in delo šolske svetovalne službe ter vzpostavljanja odnosov z učenci, na koncu pa opredelim pomen zagovorništva in načine upoštevanja otrokovega glasu v procesih podpore in pomoči oziroma sodelovanja na šoli.

V empiričnem delu predstavim rezultate kvalitativne raziskave, ki sem jo zasnovala kot študijo primera ene osnovne šole, v katero sem vključila posamezne skupine sodelujočih v procesu vključevanja otrok priseljencev (šolske svetovalne delavke, učitelje, učence priseljence, starše in zunanje sodelavce). Sodelujoče sem izbrala s pomočjo neslučajnostnega vzorca (glede na ustreznost vloge in razpoložljivost) in z njimi izvedla deset intervjujev. Rezultati tematske kvalitativne raziskave kažejo, da je proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo zahteven proces, kjer so pred izziv postavljeni vsi sodelujoči – učenci (priseljenci in drugi) in vsi zaposleni. Slednji se pri svojem delu v osnovi opirajo na smernice in vodila za vključevanje, vendar si delo v veliki meri organizirajo sami na podlagi lastnih prepričanj, vrednot in izkušenj ter odnosa z otrokom priseljencem. Vsi sodelujoči, tudi otroci, sicer izpostavljajo dobre medsebojne odnose, vendar izpostavljajo tudi veliko ovir za učinkovito vključevanje. Med glavnimi ovirami je neznanje slovenskega jezika, premalo dodatnih ur pomoči, premalo medsebojnega sodelovanja zaposlenih, predvsem s starši, ki so pogosto izključeni iz procesa, pa tudi težave pri organizaciji dela in neustrezno zastavljen vzgojno-izobraževalni sistem nasploh (na primer Smernice). Izpostavljajo tudi nekatere predloge za uspešnejše vključevanje za naprej, kot na primer več sodelovanja, konkretnije opredeljene smernice, učenje slovenskega jezika za otroke priseljence pred vstopom v šolo kot tudi obvezen tečaj slovenskega jezika za njihove starše. Otrokov glas se skozi rezultate pokaže kot upoštevan s strani vseh sodelujočih, ki menijo, da ugodno vpliva na uspeh učencev priseljencev kot tudi na dobro vključevanje med sovrstnike.

Ključne besede: otroci priseljenci, vključevanje otrok priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem, glas otroka, slovenska osnovna šola

MASTER'S THESIS INFORMATION

Name and Surname: Vesna Ledinek

Title of the Master's Thesis: The voice of immigrant children in the process of inclusion in a Slovenian elementary school - a case study

Mentor: doc. dr. Alenka Gril

City: Ljubljana

Year: 2023

Nr. of Pages:

Nr. of Attachments:

Nr. of Tables:

ABSTRACT

In my master's thesis, I discuss the topic of ensuring the voice of immigrant children in the process of inclusion in a Slovenian elementary school. I am interested in exploring how the process of inclusion into a certain elementary school in Slovenia takes place, how individual participants are included in the process, what are the results of inclusion and what are the suggestions for improvements. Above all I am interested in how the voice of the individual immigrant student is taken into account at each step of the integration process.

In the theoretical part, I first define the basic concepts of immigration to Slovenia, then I define the legal regulations and approaches to the inclusion of immigrant children, I also define the role and work of the school counseling service and the establishment of relationships with students, and finally I define the importance of advocacy and ways of taking the child's voice into account in the processes of support and help at school.

In the empirical part, I present the results of a qualitative study that I designed as a case study of one elementary school, in which I included individual groups of participants in the process of including immigrant children (school counselors, teachers, immigrant students, parents and external colleagues). I selected the participants using a non-random sample (based on the relevance of the role and availability) and conducted ten interviews with them. The results of the thematic qualitative study show that the process of including immigrant children into Slovenian elementary schools is a demanding process, where all participants - students (immigrants and others) and all employees are challenged. In their work, employees rely on guidelines and guidelines for inclusion, but they largely organize their work themselves, based on their own beliefs, values and experiences, and their relationship with the immigrant child. All participants, including children, show good mutual relations, but they also show many obstacles to effective integration. Among the main obstacles are ignorance of the Slovenian language, insufficient additional hours of help, insufficient mutual cooperation of employees, especially with parents, who are often excluded from the process, as well as difficulties in organizing work and an inadequately designed educational system in general (for example, Guidelines). They also point out some suggestions for more successful integration in the future, such as more cooperation, more concretely defined guidelines, Slovene language education for immigrant children before entering school, as well as a mandatory Slovene language course for their parents. Through the results, the child's voice is shown to be taken into account by all participants, who believe that it has a beneficial effect on the success of immigrant students as well as on good integration among peers.

Key words: immigrant children, inclusion of immigrant children into the Slovenian educational system, child's voice, Slovenian elementary school

PREDGOVOR

Šola otrokom predstavlja sekundarno socializacijo takoj za družino. V devetih letih obveznega osnovnošolskega izobraževanja otroci ustvarjajo lastno identiteto, razvijajo svoj karakter in svoje kompetence na različnih področjih, ustvarjajo medsebojne odnose in se vključujejo v različne aktivnosti. Vsak otrok se lahko skozi proces razvoja in pridobivanja znanja sooča z raznimi izzivi. Vendar, kako drugače pa je to za otroke priseljence?

Otroci priseljenci prihajajo iz različnih držav po svetu in na slovenskih osnovnih šolah predstavljajo manjše skupine. Ob svojem prihodu v državo so vključeni v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem, kjer je prvi, največji izziv že neznanje jezika in posledično nezmožnost sporazumevanja na začetku ter usvajanje učne snovi. Šele nato lahko govorimo o drugih izzivih, kot so vključevanje med vrstnike, razvijanje kompetenc, učenje sodelovanja in ustreznega reševanja težav ipd. Iz tega razloga je pomembno, da se učence priseljence v vzgojno-izobraževalnem procesu obravnava posebej, z raznimi prilagoditvami in dodatno pomočjo, da se lahko lažje in hitreje vključijo v šolski sistem ter družbo, pri tem pa jih je potrebno obravnavati enakopravno ostalim učencem na šoli, z enako podporo in razumevanjem, enakimi posledicami, brez izključevanja in stigmatizacije. Da pa lahko učence priseljence vključimo v slovensko osnovno šolo in jim pri tem zagotovimo podporo, pomoč in prilagoditve učenja, moramo upoštevati otrokov glas, torej otroko mnenje, njegove želje, zmožnosti in potrebe. Brez omenjenega lahko govorimo o neuspešnem procesu vključevanja otrok priseljencev.

Namen raziskovalne naloge je skozi različne profile vključenih v proces vključevanja otroka priseljenca na izbrani slovenski osnovni šoli opredeliti kako se otroka podpira, kako se mu pomaga, kakšne prilagoditve se mu ponuja za lažje pridobivanja znanja oziroma sledenje učni snovi ter kako so v povezavi s tem upoštevane želje, mnenja in zmožnosti posameznega otroka priseljenca. V teoretičnem delu najprej predstavim osnovne pojme priseljavanja in z njim povezane zakonske predpise, nato opredelim ključne predpostavke o procesu vključevanja otroka priseljenca v šolo in na koncu opredelim še pomen otrokovega glasu in zagovorništva. V empiričnem delu naloge pa najprej opredelim raziskovalna vprašanja in metodologijo raziskave, nato pa s pomočjo analize pridobljenega gradiva predstavim ključne rezultate opravljene raziskave.

Kazalo vsebine

1. PREGLED TEORETIČNE PROBLEMATIKE	1
1.1 Priseljevanje v Slovenijo	1
1.1.1 Migracije	1
1.1.2 Integracijska politika	2
1.1.3 Diskriminacija	4
1.2 Vključevanje otrok priseljencev na področju vzgoje in izobraževanja	5
1.2.1 Zakonski predpisi in pravice otrok	5
1.2.2 Pristopi k vključevanju otrok v slovenski šolski sistem	7
1.2.3 Sodelovanje med šolskim sistemom in starši otrok priseljencev	11
1.2.4 Ovire pri vključevanju otrok priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem ..	13
1.3 Šola in šolsko svetovalno delo	15
1.3.1 Opredelitev šolske svetovalne službe	15
1.3.2 Delovanje šolske svetovalne službe	17
1.3.3 Socialno delo v okviru svetovalne službe	19
1.4 Otrokov glas in zagovornišvo	23
2. FORMULACIJA PROBLEMA	27
3. METODOLOGIJA	28
3.1 Vrsta raziskave	28
3.2 Merski instrument in viri podatkov	29
3.3 Populacija in vzorec	29
3.4 Zbiranje podatkov	30
3.5 Analiza podatkov	31
4. REZULTATI	32
4.1 Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev	32
4.1.1 Predstavitev šole	32
4.1.2 Pomoč in podpora	33
4.1.3 Sodelovanje z zaposlenimi	34
4.1.4 Individualni načrt aktivnosti (INA)	35
4.2 Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev	36
4.2.1 Odnos do otrok priseljencev	37
4.2.2 Prilagoditve učenja	38
4.2.3 Sodelovanje otrok priseljencev	41
4.3 Vloga staršev v procesu vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo	42
4.3.1 Sodelovanje staršev s šolo	42
4.3.2 Spremljanje šolanja otroka	43

4.4	Zunanji viri podpore pri vključevanju otrok priseljencev	43
4.4.1	Sodelovanje šole z zunanjimi organizacijami.....	43
4.4.2	Dodatna strokovna pomoč	44
4.4.3	Pomoč bližnjih oseb.....	44
4.5	Otrokov glas	44
4.5.1	Poslušanje otroka.....	45
4.5.2	Upoštevanje otroka	45
4.5.3	Zagovornišvo	46
4.6	Otrokova sprejetost na šoli	46
4.6.1	Uporaba maternega jezika	47
4.6.2	Počutje na šoli.....	47
4.6.3	Prednosti in slabosti nove šole.....	48
4.6.4	Odnos z učitelji.....	48
4.6.5	Medvrstniški odnosi	48
4.7	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo.....	49
4.7.1	Ovire pri procesu vključevanja.....	49
4.7.2	Dosežki pri procesu vključevanja.....	51
4.8.	Predlogi za uspešnejše vključevanje.....	52
4.8.1	Raven šole	52
4.8.2	Raven vzgojno-izobraževalnega sistema.....	52
5.	RAZPRAVA.....	54
5.1	Prispevek in omejitve raziskave	69
6.	SKLEPI.....	70
7.	PREDLOGI	74
8.	VIRI IN LITERATURA.....	75
9.	PRILOGE	82
9.1	Smernice za intervjuje	82
9.2	Primer transkripcij intervjujev s posameznimi skupinami sodelujočih	84
9.3	Odprto kodiranje.....	89
9.4	Osnovno kodiranje.....	115

Kazalo tabel

Tabela 1: Opis vloge sodelujočih na šoli.....	30
---	----

1. PREGLED TEORETIČNE PROBLEMATIKE

1.1 Priseljivanje v Slovenijo

Selitve so običajen družbeni pojav in so del naših vsakdanjih življenj. Za razumevanje naraščajočega števila priseljencev v Sloveniji in posledično vključevanje otrok priseljencev v družbo in slovenski vzgojno-izobraževalni sistem je potrebno najprej razumeti vzroke, način ter posledice priseljivanja v Slovenijo na splošno.

1.1.1 Migracije

Z migracijami na splošno označujemo gibanje ljudi bodisi čez državne meje ali znotraj države. Globalni migracijski trendi, ki dosegajo in opredeljujejo tudi lokalno slovensko okolje, vključujejo tako migracije beguncev in razseljenih oseb (to so osebe, ki so bile prisiljene zapustiti svoje domove zaradi vojnega nasilja) kot tudi ekonomske migrante, ki se že stoletja selijo v različne ciljne države za boljšim življenjem (GOV.SI, 2022). Končna odločitev posameznikov o preselitvi je velikokrat utemeljena s prevlado predvidenih prednosti pred slabostmi preselitve. Vzrok za preselitev pa niso le posameznikove sanje o boljšem življenju, temveč gre pogosto za kombinacijo različnih dejavnikov, kot so na primer ekonomski dejavniki, politični dejavniki, pomembno vlogo kot motiv za preseljivanje pa imajo tudi socialna omrežja ter kulturni dejavniki (Medvešek, 2010, str. 57).

V primeru Slovenije gre večinoma za kontekst migracij v okviru nekdanje Jugoslavije, saj večina migrantov, prosilcev za azil, prihaja v Slovenijo iz držav nekdanje Jugoslavije (Zorn, 2003, str. 303). Omenjen podatek potrjuje tudi Statistični urad Republike Slovenije¹ iz leta 2020, ki navaja, da največ tujih državljanov v Slovenijo prihaja iz Bosne in Hercegovine (SURS, 2020), poleg te pa so v Slovenijo priseljeni tudi prebivalci iz Črne gore, Kosova, Makedonije, Srbije, Avstrije, Hrvaške, Italije, Nemčije, Slovaške, Ukrajine (SURS, 2021). Na dan 1. 10. 2022 je SURS zabeležil statistiko prebivalcev v Sloveniji, med katerimi je prijavljenih 181.015 tujih državljanov, kar pomeni 8,6% vseh prebivalcev v Sloveniji (SURS, 2022). Po podatkih iz leta 2021 je v Sloveniji v starostni skupini med 1 in 14 let 2790 otrok iz tujih držav (SURS, 2021). Prav tako zadnji podatki iz januarja 2023 poročajo, da je v 236 slovenskih osnovnih šolah skupno 907 ukrajinskih učencev z začasno zaščito, kar je 0,47 odstotka vseh osnovnošolskih otrok (GOV.SI, 2013a).

¹ V nadaljevanju SURS.

S pojmom migrant se na splošno označuje osebe in njihove družinske člane, ki potujejo v druge države ali območja, da si izboljšajo materialne ali socialne razmere ter nadaljnje možnosti zase in za življenje svojih družin. S pojmom delovni migrant označujemo osebe, ki zapustijo svoja prebivališča v izvorni državi in se selijo v ciljno državo z namenom, da si izboljšajo kakovost življenja. Delovni migranti so tudi ljudje, ki se iz izvorne države odselijo v času kmetijske sezone (sezonski delavci). S pojmom begunec pa se označujejo osebe, ki zaradi utemeljenega strahu pred preganjanjem na podlagi rase, vere, narodne pripadnosti, pripadnosti določeni družbeni skupini ali na podlagi političnega prepričanja ne more ali zaradi takšnega strahu noče uživati varstva te države (GOV.SI, 2022). V Sloveniji je po Zakonu o mednarodni zaščiti (ZMZ-1, 2016) potrebno vložiti vlogo za mednarodno zaščito, na podlagi katere priseljene osebe dobijo status zaščite oziroma beguncev. V mesecih januar, februar in marec 2023 je bilo vloženih 1400 prošelj za mednarodno zaščito iz različnih držav (GOV.SI, 2023b).

1.1.2 Integracijska politika

Integracijo avtorica Zavratnik Zimic definira kot večsmerni proces izgradnje novih socialnih odnosov med priseljenci in novo družbo gostiteljico ter njenim institucionalnim okoljem. Gre za vključevanje migrantov in njihovo sodelovanje v modelih vsakdanjega družbenega življenja, kar pomeni, da te transakcije segajo na področje ekonomskega, političnega in kulturnega vključevanja in s tem prispevajo k izgradnji nove kvalitete družbene kohezivnosti. Vključevanje v novo družbo imigrantom prinaša določene pravice in dolžnosti. V naši opredelitvi sledimo temeljnemu načelom politike vključevanja priseljencev v EU (Zavratnik Zimic, 2011, str. 57). Integracijska politika naj bi omogočala, usmerjala in krepila enakopravno in celovito vključevanje dolgotrajnih priseljencev in njihovih potomcev v vse sfere življenja sprejemne družbe ob hkratnem spoštovanju njihove pravice do ohranjanja, razvijanja in izražanja njihove posebne etnične, kulturne, verske ali druge identitete. Končni rezultat procesa integracije v skladu s takšno politiko bi bila družba, ki priznava in dopušča obstoj etničnega/kulturnega pluralizma in v kateri imajo vsi njeni člani enakopraven položaj ne glede na njihovo etnično/kulturno pripadnost. Integracijska politika naj bi zagotavljala priseljencem in priseljskim skupinam enake možnosti in jih spodbujala k aktivnemu in odgovornemu sodelovanju z večinskim prebivalstvom v javni sferi družbenega življenja (Bešter, 2007, str. 115–116).

Proces integracije priseljencev se začne takoj, ko se le-ti priselijo v novo okolje, traja pa lahko več let ali celo več generacij. V začetni fazi integracijskega procesa je pomembno, da se

priseljenci ustalijo v smislu, da najdejo bivališče, delo, da se začnejo učiti jezika nove družbe in da spoznajo temeljne principe delovanja družbe, v katero so se priselili. To fazo lahko imenujemo faza aklimatizacije in adaptacije, saj predstavlja temelj, na katerem priseljenci postopno gradijo tesnejše in kompleksnejše vezi z večinsko družbo. Končna faza integracijskega procesa pa bi pomenila, da so priseljenci postali polni in enakopravni soudeleženci na vseh področjih družbenega življenja. Vmes se pojavijo še številne faze, v katerih lahko integracija na določenem področju uspešno napreduje, medtem ko na drugih zaostaja. Na proces integracije kot tudi na končni rezultat omenjenega procesa vplivajo številni dejavniki vse od osebnostnih lastnosti posameznikov do značilnosti posameznih priseljenjskih skupin, pomembno vlogo pa igrajo tudi različni pristopi imigrantskih politik ter nacionalni in mednarodni kontekst, iz katerega izhajajo in v okviru katerega se izvajajo te politike (Bešter, 2007, str. 112).

Pravni temelji za slovensko integracijsko politiko so bili postavljeni v Resoluciji o imigrantski politiki RS leta 1999. Ta se nanaša na ukrepe države in družbe, ki zagotavljajo ugodne pogoje za kakovost življenja priseljenih, spodbujajo integracijo in omogočajo, da priseljenci postajajo odgovorni udeleženci družbenega razvoja Slovenije (Vižintin, 2017, str. 55). S to resolucijo je bil načrtan pluralistični model integracijske politike, ki priseljencem omogoča enakopravno vključitev v slovensko družbo ob hkratnem ohranjanju njihove kulturne identitete, kar potrjuje tudi Resolucija o migracijski politiki Republike Slovenije,² sprejeta 28. novembra 2002 (Bešter, 2007, str. 119).

Od sprejetja Resolucije o imigracijski politiki RS (1999) so bili v Sloveniji sprejeti trije zakoni, ki določajo ukrepe o integraciji priseljencev v Republiki Sloveniji: Zakon o tujcih (2021), Zakon o azilu (2006) in Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb (2017) (Vižintin, 2017, str. 56). Zakon o tujcih (2021) opredeljuje pogoje, načine vstopa, izstopa in bivanja tujcev v Republiki Sloveniji in se uporablja pri osebah brez slovenskega državljanstva, vendar pa ne velja za osebe, ki so prosilci mednarodne zaščite. Določa vstop z ustreznimi dokumenti in bivanje z spoštovanjem ustave, vseh zakonov in drugih splošnih pravnih aktov v Republiki Sloveniji. Zakon o azilu (2006) je po prenehanju veljavnosti nadomestil Zakon o mednarodni zaščiti (2016), ki po vložitvi vloge dodeli osebi status begunca in status subsidiarne oblike zaščite na podlagi utemeljenega razloga za strah pred vrnitvijo v lastno, izvirno državo. S pridobljenim statusom oseba dobi pravico do nastanitve v azilnem domu, prehrane, higienskih

² V nadaljevanju ReMPRS.

pripomočkov in obleke ter obutve, pravico do zdravstvenega varstva in pravico do obveznega izobraževanja, zaposlitve, socialnega varstva ter pomoči pri integraciji. Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb (2017) pa nudi začasno zaščito razseljenim osebam, ki se ne morejo varno in trajno vrniti v državo ali regijo izvora zaradi vojne in njej podobnih razmer, v primeru množičnega prihoda razseljenih oseb iz tretjih držav, zlasti če obstaja nevarnost, da azilni sistem ne bo zmožal ustrezno obravnavati povečanega števila prošenj za azil.

1.1.3 Diskriminacija

Kot ena od pomembnih družbenih mikropraks so predsodki sestavni del kulture neke družbene skupnosti, ki se v različnih pojavnih oblikah lahko prenašajo iz roda v rod. Kot za vse druge predsodke, velja to tudi za etnične predsodke, ki se oblikujejo na osnovi poenostavljenih in neutemeljenih sodb o narodih in nacionalnih skupnostih oz. pripadnikih teh skupnosti. Ti nastanejo z generalizacijo nekih značilnosti in lastnosti na celo skupino. Pri tem se je potrebno zavedati, da so stališča – tako tudi nacionalna zavest, etnični predsodki in stereotipi – »tipični teoretski objekti psihologije, saj jih zaradi njihove kompleksnosti in povezanosti z drugimi duševnimi sestavinami (emocijami, motivi, potrebami) ne moremo neposredno zaznati, opazovati ali meriti« (Mikolič, 2008, str. 70–71).

Prihod migrantov v Evropo in posledično tudi v Slovenijo se je v zadnjih letih precej povečal. Izključitev migrantov kot rezultat diskriminacije, s katero se soočamo tudi v Sloveniji, temelji na konceptu izenačitve med državljanstvom in narodnostjo, uvedenem v imenu suverenosti sodobnih držav. Kot je danes jasno razvidno, lahko »napačna« narodnost ali državljanstvo privedeta do diskriminacije priseljencev v novi družbi (Zdravković, 2016, str. 89). Dandanes lahko rečemo, da je idejo rase zamenjala kategorija imigracije, sodobni rasizem pa bi lahko imenovali tudi rasizem brez ras ali kulturni rasizem. Sodobni rasizem nič več ne gradi nujno na vrednotenju in segregaciji ras, kajti ključna točka ni več biološka dediščina, temveč domnevna nepremostljivost kulturnih razlik (Zorn, 2003, str. 303). Kot navaja Mikolič (2008, str. 68) si dominantne skupine v določeni družbi oblikujejo lastne socialne reprezentacije diskriminiranih socialnih skupin, kar pomeni, da imajo predsodki oz. z drugo besedo mikroideologije vsakdanjega sveta v sodobnih družbah veliko vlogo. Predsodki oziroma sodobni rasizem pa je razviden na vseh ravneh družbenega življenja, na kulturni, institucionalni in osebni ravni (Zorn, 2003, str. 304).

Pogosteje kot enakopravni pripadniki družbe so priseljenci, njihovi potomci in pripadniki posameznih etničnih manjšin v družbi obravnavani kot tvorci problemov, kot potencialna

grožnja obstoječim kulturnim normam, narodni identiteti in suverenosti države, kot konkurenca na trgu delovne sile, kot posamezniki, katerih lojalnost državi je sumljiva (Medvešek, 2007, str. 188). Kot primer, eden od najtrdovratnejših stereotipov o priseljencih iz držav nekdanje Jugoslavije je splošno prepričanje o njihovi neizobraženosti. To ima lahko posledice že v njihovih izhodiščnih možnostih pri iskanju službe, ki bi ustrezala njihovi dejanski izobrazbi, pa tudi pri poklicnem napredovanju. Vzroki za slabši socialno-ekonomski položaj priseljencev se lahko pripisujejo etnični diskriminaciji, k čemur prispevajo na eni strani objektivni kazalci, kot so višja stopnja brezposelnosti, poklicna struktura in merljive oblike diskriminacije v delovnem okolju ipd., na drugi strani pa to potrjujejo tudi subjektivne ocene ljudi (Žitnik, 2006, str. 89). Prav tako lahko govorimo tudi o posledicah ločevanja med slovenski prebivalci in priseljenci v šolah. Ločevanje romskih otrok od drugih pri predmetih ali nalogah v šoli ne zadovoljuje kriterijev polne integracije. Takšno ločevanje povečuje nevarnost poučevanja romskih otrok po nižjih standardih od ostalih, kar pa prinaša resne posledice za možnosti v prihodnosti (Brezigar, 2017, str. 79).

1.2 Vključevanje otrok priseljencev na področju vzgoje in izobraževanja

Vzgojno-izobraževalni sistem predstavlja eno ključnih vlog v procesu integracije otrok priseljencev v novi državi, saj je šola prostor, kjer se poleg posredovanja znanja odvija tudi proces socializacije. Selitev je za vsakega otroka velika in zahtevna prelomnica, mnogi otroci pa doživijo t. i. kulturni šok (Vižintin, 2015, str. 39). Z ustreznimi ukrepi na področju izobraževanja se lahko bistveno pripomore k uspešnejšemu vključevanju migrantskih otrok v šolski sistem kot tudi k hitrejši vsestranski integraciji otrok in njihovih družin v novem okolju (Bešter in Medvešek, 2010, str. 205).

1.2.1 Zakonski predpisi in pravice otrok

Na mednarodni ravni Slovenijo zavezuje Konvencija o otrokovih pravicah (1989), sprejeta s strani Organizacije Združenih Narodov, ki s svojim 2. členom zagotavlja priznanje vseh pravic po tej konvenciji vsem otrokom brez razlikovanja glede na raso, barvo kože, spol, jezik, veroizpoved, politično in drugo prepričanje, narodno, etnično ali družbeno poreklo, premoženje, invalidnost, rojstvo ali kakršenkoli drug položaj otroka, njegovih staršev ali zakonitega skrbnika. S svojim 28. členom pa konvencija zavezuje vse države članice, da priznavajo otrokovo pravico do obveznega in vsem dostopnega brezplačnega šolanja na podlagi enakih možnosti. Glede na obstoječe pravne podlage lahko trdimo, da formalnih ovir za vpis

otrok priseljencev v osnovnošolsko izobraževanje v Sloveniji načeloma ni, saj imajo otroci pri vpisu enake pravice kot slovenski državljani (Bešter in Medvešek, 2010, str. 209).

Zakon o osnovni šoli (2013) v svojem 10. členu opredeljuje pravico otrok tujcev do obveznega osnovnošolskega izobraževanja pod enakimi pogoji kot državljani Republike Slovenije. Prav tako je definirana organizacija tečaja slovenskega jezika ob vključitvi v osnovno šolo za otroke, ki so opredeljeni v tem členu, ter izvajanje pouka maternega jezika v skladu z mednarodnimi pogodbami. Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2021) se v 81. členu zagotavlja kritje stroškov za sredstva, namenjena učenju slovenščine za tujce, vključene v redno osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje. O prilagoditvah pri ocenjevanju pa govori 28. člen Pravilnika o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli (2013), ki prvo leto ob vključitvi v slovenski šolski sistem učenca priseljenca oprošča neocenjenosti in mu omogoča napredovanje v višji razred.

Povečanje števila priseljencev je vplivalo na postopno izoblikovanje integracijske politike tudi na področju vzgoje in izobraževanja. Med dokumente, na katere se opira prakso vključevanja otrok priseljencev v šolski izobraževalni sistem, spadajo:

- Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji (2007),
- Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole (2012),
- Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole (2019).

Strategija in smernice določajo osnovna načela z vidika vključujočega pristopa s strani strokovnih delavcev, predlagajo napotke za sprejem in vključitev otrok priseljencev med sovrstnike (na primer zemljevid z označenimi državami prihoda otrok) in predloge o sodelovanju starši. Širše opredeljujejo tudi načine prilagajanja šolskega dela otrokom priseljencem z načrtovanjem individualnih aktivnosti, prilagojenim načinom preverjanja znanja, izbiri ustreznih nalog, uporaba posebnih pripomočkov, kot so prilagojeni učbeniki za tujce, spremljanjem napredka, neocenjevanjem v prvih dveh letih vključitve v šolo, dodatnim poukom slovenščine, skupinskim delom, spodbujanjem sodelovanja ipd. (Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2012). Dodatne ure slovenščine na podlagi števila učencev tujcev v prvem letu šolanja pa še natančneje določa Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole (2019).

Vsi navedeni dokumenti temeljijo na Zakonu o osnovni šoli (2013), ki v splošnem smislu ureja pravico otrok, ki so tuji državljani, do obveznega osnovnošolskega izobraževanja pod enakimi pogoji kot državljanom Republike Slovenije. Prej navedene splošne določbe (v zakonu, pa tudi strategijah, smernicah in pravilnikih) sicer prispevajo k bolj učinkovitemu vključevanju v osnovne in srednje šole in učenju slovenskega jezika, a številni izzivi ostajajo (Klun, Alali in Gombač, 2022, str. 151–152).

1.2.2 pristopi k vključevanju otrok v slovenski šolski sistem

Čeprav se otroke priseljence že več let vključuje v slovenski šolski sistem, so se pristojne institucije z njihovo integracijo začele intenzivneje ukvarjati šele v zadnjih desetih letih. Otroci priseljenci s sabo nosijo različne kulturne vzorce, pripadajo različnim etničnim skupnostim in imajo različno jezikovno predznanje. Kadar sodelujemo v procesu vključevanja otrok priseljencev, se moramo tudi zavedati, da obstajajo razlike in da bi morali obstoječi programi zadovoljiti potrebe vseh otrok z migrantskim ozadjem (Bešter in Medvešek, 2010, str. 206).

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport³ (2017) nudi šolam z vključenimi učenci priseljenci v prvih dveh letih šolanja ure dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine. Prav tako MIZŠ (2017) omogoča in podpira izvajanje pouka maternih jezikov in kultur otrok priseljencev, ki so vključeni v redno osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje. Že več let se v nekaterih osnovnih šolah za priseljene učence izvaja pouk albanščine, bosanščine, finščine, hrvaščine, makedonščine, nemščine, nizozemščine, srbsčine, ruščine in ukrajinščine. Bešter (2009) meni, da je učenje maternega jezika oziroma spodbujanje dvojezičnosti imigrantskih otrok lahko koristno. Sposobnost razumevanja v več jezikih lahko otrokom priseljencem odpira dodatne možnosti uspeha na področju izobraževanja ter izboljšuje njihove možnosti na trgu dela, prav tako se jim s tem omogoča tudi ohranjati stike s člani njihove imigrantske skupnosti.

Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli (2013) vključuje določbo, ki dopušča možnost prilagajanja ocenjevanja za učence priseljence. Znanje učenca priseljenca se lahko ocenjuje tudi le na podlagi njegovega napredka pri doseganju ciljev. O vseh prilagoditvah odloča učiteljski zbor, same prilagoditve pa se upoštevajo največ dve leti (MIZŠ, 2017). Z navedenim se strinjajo tudi avtorji Bele knjige o vzgoji in izobraževanju (2011), ki sta predlagala postopno ocenjevanje otrok priseljencev; v prvem letu opisno ocenjevanje in v drugem letu postopoma številčno ocenjevanje (Vižintin, 2017, str. 111).

³ V nadaljevanju MIZŠ.

Bešter in Medvešek (2010, str. 214) navajata, da šole največkrat izvajajo dodatno učenje slovenskega jezika, učenje njihovega maternega jezika, različne oblike učne pomoči, ki je lahko individualna ali skupinska, prilagoditve dela in ocenjevanja, ki so prilagojena sposobnostim učenca ter vsebujejo elemente za njihovo motiviranje. Nekatere šole organizirajo različne oblike medvrstniške pomoči, ki se lahko med učenci pojavljajo tudi spontano. Vsekakor pa je odvisno od posamezne šole, za katere pristope vključevanja se odloči in kako jih izvaja.

Smernice za vključevanje otrok priseljencev (2012) izpostavljajo nekatera načela, ki so z vidika vključujočega pristopa pomembna; načelo odprtosti in strokovne odgovornosti, načelo enakih možnosti z upoštevanjem različnosti med otroki in razvijanjem večkulturnosti in raznojezičnosti, načelo zagotavljanja pogojev za doseganje ciljev in standardov znanja, načelo aktivnega učenja in zagotavljanja možnosti komunikacije in drugih načinov izražanja (učenje jezika) in načelo sodelovanja s širšo lokalno skupnostjo. Več istočasnih ukrepov zagotavlja kvalitetne rezultate in zato Vižintin (2017, str. 183) predlaga in opiše celovit model za uspešnejše in učinkovitejše vključevanje otrok priseljencev v slovenski šolski sistem, ki vključuje razvoj sedmih področij:⁴

- medkulturnost kot pedagoško-didaktično načelo – enakopraven odnos med kulturami, podpora pri razvijanju odnosov in prilagajanja v pedagoškem procesu v vzgoji in izobraževanju;
- sistemska podpora za uspešno vključevanje otrok priseljencev – prilagajanje ocenjevanja, individualni program, medvrstniška podpora, dodatna pomoč pri učenju slovenskega jezika, uvajalnica;
- učitelji z razvijajočo se medkulturno zmožnostjo – zavedanje svojih predsodkov in predstav o kulturah, stalno usposabljanje in prilagajanje za uspešno vključevanje;
- razvoj zavedanja o večkulturni družbi pri vseh učnih predmetih – kritična analiza predsodkov v učnih gradivih in pobuda za večkulturne učne načrte;
- razvoj medkulturnega dialoga na šoli – večjezičnost na šoli tudi z uveljavljanjem pouka v maternih jezikih učencev priseljencev, organiziranjem medkulturnih učnih ur in ustvarjanje večjezičnega gradiva;
- sodelovanje s (starši) priseljenci – aktivno seznanjanje z informacijami o otroku in učnem procesu, vključevanje staršev s pomočjo večjezičnih vabil in poročil,

⁴ Na kratko povzamem vsako področje po Vižintin (2017).

sodelovanje in sporazumevanje s pomočjo prevajalca in povezovanje staršev z organizacijami v lokalnem okolju ter

- sodelovanje z lokalno skupnostjo – sodelovanje z drugimi šolami, prostovoljnimi društvi, knjižnico, formalnimi organizacijami za pomoč pri vključevanju otrok priseljencev itd.

Ko govorimo o vključevanju otrok priseljencev v šolo, se lahko ravnamo tudi po konceptu inkluzije, ki si prizadeva za iskanje poti z boljšim reševanjem vzgojno izobraževalnih problemov, ki izhajajo iz drugačnosti otrok. Predšolsko in šolsko obdobje sta ključnega pomena za otrokov nadaljnji razvoj, saj otroci v vzgojno-izobraževalnih ustanovah razvijajo osnove socialnega vključevanja. V tem obdobju je pomembno krepiti občutek socialne varnosti in odgovornosti ter upoštevati načelo enakih možnosti za vse. Inkluzivna vzgoja in izobraževanje temeljita na prepričanju, da imajo otroci različne potrebe, sposobnosti, pričakovanja, pomanjkljivosti itd. in da mora ta različnosti biti cenjena. Vključevalno okolje zahteva klimo, v kateri bo mogoče sobivanje otrok različnih starosti, kultur, socialnega in ekonomskega statusa, spolnega izvora ter naravnosti in verskega prepričanja. Zato inkluzija ni le za otroke s posebnimi potrebami, temveč za vse otroke, ki izvirajo iz težavnih okolij. Razlike med otroki je potrebno torej upoštevati in zagotoviti, da bodo imeli vsi enake možnosti (Podgorelec, 2020, str. 97).

Najbolj kompleksno pojmovanje inkluzivnosti ponuja večdimenzionalni koncept, ki v opredelitvi ne upošteva samo več ravni inkluzije (fizična, socialna, psihološka), temveč tudi različna prizorišča in stopnje inkluzivnosti. Vključenost torej ne pomeni samo biti član neke skupnosti, ampak se ta kaže tudi v odnosih. Poleg strokovno organizirane učne skupnosti oziroma pouka se vprašanje vključenosti poraja tudi v interakcijah znotraj razreda – med sošolci, na celotni šoli in med posameznim učencem ter enim ali več odraslih. Ločiti moramo pa tudi nekatera družbena prizorišča, v katerih je učenec lahko vključen in hkrati izključen iz drugih. Ob tem se je treba zavedati, da totalna inkluzivnost ni niti dosegljiva niti možna niti zaželena, da je torej nemogoče oblikovati »ne-izključevalni družbeni prostor«. Totalna inkluzivnost pravzaprav pomeni tudi individualno nevidnost, kar pa ni zaželeno, saj je pomembna tako individualna kot družbena vidnost oz. prepoznavnost. Ni torej namen skupnega šolanja raznolikih oblikovanje čim bolj podobnih posameznikov, ki bodo ustrezali pričakovanjem družbe. Namen je namreč vzgoja za spoštljivo sobivanje (Lesar, 2020, str. 148–149).

1.2.2.1 Rezultati projekta o vključevanju otrok priseljencev - Izzivi medkulturnega sobivanja

Pomembno za področje vključevanja otrok priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem je postala raziskava v okviru petletnega projekta z naslovom Izzivi medkulturnega sobivanja, ki sta ga vodila ISA Institut iz Ljubljane in Osnovna šola Koper. Projekt je trajal od leta 2016 do leta 2021, sofinanciran tudi s strani Republike Slovenije in Evropske unije iz Evropskega socialnega sklada. Projekt in z njim povezane vsebine in aktivnosti so prinesle veliko novosti in sprememb tako pri praksah dela z otroki, na profesionalnem področju strokovnih delavcev kot tudi na področju šolske politike (Jurkovič, Jelen Madruša, Majcen in Šibilja, 2021, str. 6).

Rezultati prinašajo naslednje ugotovitve. Strokovni delavci na predmetni stopnji, ki poučujejo torej tretjo triado učencev, se počutijo manj kompetentni za delo z otroki priseljenci za razliko od strokovnih delavcev, ki poučujejo na razredni stopnji prvo in drugo triado. Večina strokovnih delavcev je tudi dobro seznanjena s Smernicami za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole (2012), vendar si jih vsak lahko razlaga drugače in si načrtuje svoje poučevanje na podlagi metod, ki njemu najboljše ustrezajo. Vsi strokovni delavci po rezultatih raziskave pridobijo osnovne podatke o učencih priseljencih ob vključitvi v njihovo razredno skupino, malo manj pa se zanimajo za značilnosti sociokulturnih mrežnih povezav, navadah in načinu življenja priseljenke družine (Jurkovič, Jelen Madruša, Majcen in Šibilja, 2021, str. 106). Prav tako znanje slovenskega jezika ne bi smel biti edini pogoj za učno uspešnost otroka priseljenca. Najprej je pomembno, da se otrok udobno in dobro počuti in takrat je tudi učno uspešen. Omogočanje otrokom priseljencem, da se izražajo v svojem maternem jeziku je dobra poteza za uspeh, saj ima omenjeno izražanje veliko identifikacijsko vlogo. Z dodajanjem znanja novega jezika, torej slovenščine, pa otrok dodaja nove elemente in izkušnje k svoji predhodni identiteti. Za pomemben in dober pristop se je izkazal tudi načrtovanje aktivnosti za posameznega učenca, kajti vsak otrok ima svoj način učenja in za to potrebuje različne pripomočke in pomoč. Prav tako pa je pri načrtovanju aktivnosti za otroka priseljenca bistvena vključenost vseh strokovnih delavcev. Pomemben je tudi rezultat, ki nakazuje, da je več kot polovica v raziskavo vključenih učencev priseljencev udeleženih v interesnih dejavnostih. Spoznanje na tem področju je torej, da učenci s pomočjo udejstvovanja v dejavnostih, kjer lahko izrazijo svoja močna področja, gradijo in krepijo prijateljske vezi z vrstniki (Jurkovič, Jelen Madruša, Majcen in Šibilja, 2021, str. 108). Na podlagi rezultatov pa se kot predlog za vnaprej svetuje še večja participacija otrok in staršev v vzgoji, kajti šele glas otrok in staršev omogoči vpogled v raznolikost in gradi temelje demokratične inkluzivne

družbe, ničelna toleranca do diskriminacije, poglobljeni individualizirani pristopi, ki zahtevajo posamezno obravnavo otroka ter kompetenten sistem za povezovanje tudi z zunanjimi akterji (Jurkovič, Jelen Madruša, Majcen in Šibilja, 2021, str. 109 –110).

1.2.3 Sodelovanje med šolskim sistemom in starši otrok priseljencev

Sodelovanje med šolo in starši učencev je eno izmed osnovnih načel podlage šolske zakonodaje. Pristopi pri vzpostavljanju odnosa med šolo in starši so odvisni od kulture poučevanja in prevladujočih izobraževalnih prepričanj ter stališč učiteljev. Med tem pa je kakovost sodelovanja odvisna od znanja in spretnosti pedagoških delavcev ter od pričakovanj in izkušenj samih staršev. Pogosto se v šoli vloga staršev definira z izvrševanjem navodil šole in ne tudi soodločanja. Odnosi so zamišljeni tako, da starši padejo v vlogo poslušalcev, učitelji pa v vlogo govornikov, s čimer se ustvari neprijetna klima, ki daje staršem občutek, da jim v šolanje lastnega otroka ni potrebno biti vključen. Vloga med šolskim sistemom in starši bi se morala definirati kot učinkovito partnerstvo, ki starše obravnava kot partnerje v vzgojno-izobraževalnem postopku, kjer vsi skupaj spodbujajo in podpirajo napredke in uspehe učencev (Kovač, 2009, str. 85).

Vključevanje staršev v delo otrok za šolo ima lahko dve obliki – vključevanje v šoli in vključevanje doma pri delu za šolo. Vključevanje na šoli pomeni redno udeleževanje roditeljskih sestankov, govorilnih ur in drugih aktivnosti v šoli, kot so na primer prireditve in prostovoljno delo na šoli. Vključevanje v delo za šolo doma pa se nanaša na vsa dejanja doma in v širšem okolju, ki so povezana s šolo. Med ta dejanja uvrščamo pomoč pri domačih nalogah, pogovore o dogajanjih v šoli in napredku otroka, zagotavljanje pogojev za otrokovo delo, spremljanje učenja, ipd. Vključevanje staršev v šolsko delo ima lahko veliko koristi. Študije, ki jih avtorici omenjata v svoji knjigi, kažejo pozitiven vpliv starševske vključenosti v izobraževanje otroka na otrokove dosežke v šoli in voljo do dela. Poleg koristi za otroka pa ima sodelovanje med šolo in starši učencev korist tudi za učitelje in starše same. Učitelji lahko preko omenjenega sodelovanja bolje spoznajo otroka in njegovo družinsko okolje, s čimer si lažje tudi pojasnjujejo otrokovo vedenje v šoli. Starši pa lahko s sodelovanjem pridobijo informacije o razvoju otroka na učni, emocionalni in socialni ravni (Peklaj in Pečjak, 2020, str. 295–297).

Učitelji, ki imajo večletne izkušnje z vključevanjem otrok priseljencev, menijo, da potrebujejo tako otroci kot starši priseljenci občutek, da so na šoli dobrodošli, kar vpliva pozitivno tako na učenje slovenščine kot na lažje in hitrejše vključevanje otrok priseljencev (Vižintin, 2015, str. 39). Starši, ki so povezani s šolo in so zavzeti za sam proces šolanja ter vključevanja otroka,

spodbujajo pozitiven odnos otroka do šole z delanjem nalog, upoštevanjem pravil, zmanjšano možnostjo poslabšanja ali izpada iz šole. Ustrezna in učinkovita komunikacija med šolo in starši učencev prav tako dobro vpliva na kognitivni in socialni razvoj otroka, saj družina predstavlja ključno vlogo pri razvijanju vrednot in odnosov, ki spodbujajo sodelovanje učencev, motivacijo za in uspeh pri učenju (Schleicher, 2014, str. 95).

Raziskava projekta Izzivi integracije priseljencev in razvoj integracijske politike v Sloveniji (2018-2021) med ugotovitvami prikazuje nekaj izkušenj staršev učencev priseljencev s šolo in vključevanjem v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem. Sodelujoči starši so navedli, da so se ob vključevanju otrok v osnovno ali srednjo šolo soočali s težavami, kot so pomanjkanje informacij o poteku vpisa v šolo, pomanjkanje prostih mest na določenih šolah ob vpisu, neudeležba govorilnih ur in roditeljskih sestankov ter nerazumevanje postopka vpisa v šolo zaradi nezadostnega znanja slovenščine. Nekateri starši so izpostavili tudi slabšo obravnavo njihovih otrok priseljencev s strani šole, predvsem s strani učiteljev (Medvešek, Bešter in Pirc, 2022a, str. 13–14). Na področju sodelovanja med šolo in starši otrok priseljencev se predlaga pomoč pri izpolnjevanju vpisnih dokumentov, seznanitev staršev s pravicami in dolžnostmi, vključevanje v življenje in delo šole z njihovim otrokom, možnost učenja slovenskega jezika skupaj z otrokom in pri sporazumevanju ponuditi možnost prevajalca. Prav tako šola lahko pripomore s pripravo brošur za starše, spodbuja družinsko branje slovenskih knjig in organizira tematska srečanja za družine otrok priseljencev (Sinjur, 2016, str. 64). Kot izboljšava se predlaga tudi, da sodelovanje med šolo in starši postane integralna sestavina izobraževalnih dokumentov in programov, kjer bi oblike vključenosti staršev bile jasno določene (Kovač, 2009, str. 67).

Vsekakor pa ne smemo pozabiti na omembo možnih ovir, ki onemogočajo učinkovito in uspešno sodelovanje med šolo in starši učencev. Med te ovire spada preobremenjenost staršev zaradi delovnih in ostalih obveznosti, pričakovanja staršev, ki včasih presegajo dejansko vlogo šole pri vzgoji otrok, pomanjkanje vizije za delo s starši na šoli, kar pomeni, da šola nima izoblikovane jasne strategije o vzpostavljanju odnosa s starši, negativna stališča učiteljev do vpletenosti staršev v šolsko delo, pomanjkanje kompetenc učiteljev za sodelovanje s starši ter pomanjkanje kompetenc staršev za sodelovanje s šolo, kar se lahko nanaša na preobremenjenost z drugimi obveznostmi, drugačnost kulturnega okolja, neznanje jezika in drugačno razumevanje pomembnosti izobraževanja (Peklaj in Pečjak, 2020, str. 300).

1.2.4 Ovire pri vključevanju otrok priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem

Bešter in Medvešek (2010, str. 213) navajata ugotovitve raziskav in analiz skozi leta, ki razkrivajo pomanjkljivosti in ovire pri vključevanju otrok priseljencev v slovenski šolski sistem. Na osnovnošolski kot tudi na srednješolski ravni se starši otrok priseljencev srečujejo s pomanjkanjem informacij o samem šolskem sistemu. Splošna informativna publikacija o slovenskem šolskem sistemu oziroma o posamezni šoli ter pogojih za nadaljevanje šolanja v različnih jezikih bi te probleme lahko precej olajšala. Kljub temu, da imajo otroci priseljenci po zakonskih predpisih enako zagotovljen dostop do slovenskih vzgojno-izobraževalnih institucij kot slovenski otroci, ostaja odprto vprašanje ali imajo v procesu vključevanja v vzgojno-izobraževalni sistem ti otroci tudi enake možnosti za svoj osebni in intelektualni razvoj. Medvešek, Bešter in Pirc (2022b, str. 108) kot pomembna dejavnika za uspešnost učencev priseljencev na različnih področjih izpostavljajo socialno-ekonomski položaj učenca oziroma njegove družine in jezik, ki ga govorijo doma. Po podatkih raziskave PISA (2018) so v večini držav učenci priseljenci običajno socialno-ekonomsko prikrajšani in posledično so rezultati uspešnosti slabši.

V šolah se srečujemo tudi z različnimi interpretacijami pojma »otrok z migrantskim ozadjem«. Večina vzgojno-izobraževalnih ustanov v Sloveniji si pod tem pojmom razlaga ožji pomen besede, ki se nanaša na otroke, rojene v tujini in priseljene v Slovenijo pred kratkim. Posledica tega je, da je večina različnih oblik učne pomoči organizirane le zanje. Manj pogosto pa se ta pojem razume v širšem pomenu besede, torej, da zajema tudi v Sloveniji rojene otroke imigrantov. Slednji so le v manjšem deležu vključeni v programe različnih oblik pomoči, čeprav učitelji soglašajo, da bi bila v nekaterih primerih dodatna oblika učne pomoči, zlasti z namenom učenja slovenskega jezika, ustrezna tudi zanje (Bešter in Medvešek, 2010, str. 214–215).

Avtorji raziskav med najbolj izstopajoče ovire, poleg že omenjenih, uvrščajo tudi pomanjkanje celostne (sistemske) podpore pedagoškim delavcem, staršem in otrokom priseljencem, povečano potrebo po sodelovanju med izobraževalnimi ustanovami in družinami ter sodelovanju osnovnih in srednjih šol z organizacijami in združenji v lokalnem okolju (Klun, Alali in Gombač, 2022, str. 152). Pedagoški delavci poudarjajo, da otroci priseljenci in njihovi starši potrebujejo dodatno pomoč in spodbudo na različnih področjih (npr. različne oblike svetovanja, tečaje s praktičnimi vsebinami), ne zgolj dodatnih ur učne pomoči pri posameznih predmetih. Zlasti šole, ki se že več let srečujejo z večjim številom otrok

priseljencev in imajo s tem več izkušenj, se zavedajo, da morajo svoje delo prilagoditi potrebam teh otrok in ne obratno (Bešter in Medvešek, 2010, str. 214–215).

Problem priseljskih učencev je v največji meri nezadostno obvladovanje slovenskega jezika ob vključevanju v šolski sistem oziroma obremenjenost z vzporednim usvajanjem slovenščine kot govornega jezika in obvladovanjem učne snovi pri predmetu. V kolikor programi niso prilagojeni učencem priseljencem v tej meri, da se v ospredje postavi vsebine, ki so potrebne za vsakdanjo komunikacijo, se problem vključevanja močno oteži (Sinjur, 2018, str. 73)

Pomembno je izpostaviti še sistemsko diskriminacijo do priseljskih otrok in staršev ter pomembnost stališč pedagoških delavcev in njihovih stereotipov, predsodkov in pristopov, ki lahko nihajo od nespoštljivosti in prezirljivosti do pripadnikov drugih narodov in etničnih skupin ter kultur do brezbržnosti, ignorance in pasivnosti. Odnos pedagoških delavcev prav tako lahko v veliki meri prispeva k neuspešni vključenosti otrok priseljencev v šolski sistem in družbo kot tudi k neuspehu na specifičnih področjih, kjer se otrokov potencial morda pokaže (Klun, Alali in Gombač, 2022, str. 153). Kot rešitev se predlaga ustvarjanje programov z vsebinami, ki bi omogočali spoznavanje različnih kultur in zagotavljali medkulturno okolje. V Smernicah (2012) se predlaga na primer ustvarjanje zemljevidov sveta z označenimi državami, od koder učenci prihajajo, ali pa ogledi filmov z različnimi kulturnimi navadami ipd. (Sinjur, 2016, str. 64).

Primer osnovne šole, kjer je potekala raziskava o procesu vključevanja otrok priseljencev, je osnovna šola Koper. Raziskava je izpostavila, da ima proces vključevanja veliko ovir, pri čemer se je pomembno zavedati, da je izobraževanje dinamičen in kontinuiran proces, ki zahteva spreminjanje ustaljenih navad, izobraževanje učiteljev, odziv na nove potrebe in razvoj novih pristopov. Šola je več let preizkušala različne načine za uspešnejše vključevanje otrok priseljencev in ključne ugotovitve povzemajo, da proces vključevanja predstavlja številne izzive tako za otroke kot za učitelje: otroci potrebujejo čas za vključitev v novo okolje in podporo, da obstajajo različne možnosti za učenje jezika in da učitelji potrebujejo stalno usposabljanje na področju medkulturnega izobraževanja (Vižintin, 2018, str. 96).

Če vključevanje v šolski sistem predstavlja jasen izziv za otroke priseljence, je pomembno postaviti tudi vprašanje o tem, kako šolsko osebje podpira učence pri tem. Šolsko osebje je eden redkih akterjev, s katerimi otroci priseljenci redno komunicirajo in se v mnogih primerih zanašajo na pomoč pri usmerjanju v vsakdanji realnosti. Avtorji na podlagi rezultatov različnih raziskav navajajo, da so šolski svetovalni delavci pogostejše kot učitelji poročali o

opažanjih vpliva ukrepov za priseljence na učence. Razumljivo je, da bo šolsko osebje, ki se zaveda problematike vključevanja priseljencev, bolj verjetno poseglo v življenja otrok priseljencev, ki jih to neposredno ali posredno prizadene. Na podlagi raziskav pa je razvidno, da se zaposleni na šoli, ki se manj zavedajo omenjene politike do priseljencev na splošno, še posebej dejavnosti vključevanja, v veliko manjši meri tudi odzivajo na potrebe učencev priseljencev. Pomanjkanje ozaveščenosti o problematiki vključevanja priseljencev v šolski sistem lahko povzroči razlike v podpori teh učencev, kar zopet vodi v neuspešno oziroma manj učinkovito vključevanje (Rodriguez, Kirksey, Roth and Lopez-Escobar, 2022, str. 4).

1.3 Šola in šolsko svetovalno delo

Šolska svetovalna služba je prvi stik s starši in otrokom priseljencem in je tista, ki aktivno sodeluje z učitelji ter je tudi stik z morebitnimi zunanjimi organizacijami, ki se jih tekom šolskega leta vključuje v proces izobraževanja. Menim, da šolska svetovalna služba predstavlja povezovalni člen sodelovanja med učenci, učitelji in starši in da je njihov pristop do vsakega posameznika, vključenega v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo, bistvenega pomena za nadaljnje delo, ki prinaša končne rezultate procesa.

1.3.1 Opredelitev šolske svetovalne službe

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2007) v svojem 67. členu opredeljuje delovanje svetovalne službe v javnem vrtcu in šoli, kjer otrokom, učencem, dijakom, učiteljem in staršem svetuje in sodeluje z vodstvom šole pri načrtovanju in evalviranju razvoja programov ter šole kot vzgojno-izobraževalne ustanove. Temeljni konceptualni dokument, ki predstavlja osnovne smernice za delovanje svetovalne službe, so Programske smernice svetovalne službe v osnovni šoli (2008), ki so bile sprejete na 28. seji Strokovnega sveta Republike Slovenije za splošno izobraževanje leta 1999. Smernice opredeljujejo osnovna načela in vrste dejavnosti šolskega svetovalnega dela, v svojem drugem delu pa predstavljajo osnovna področja dela na osnovnih šolah.

Glavni vzgojno-izobraževalni cilj šole in samega šolskega svetovalnega dela je optimalni razvoj otroka ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpovedi, narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo. Svetovalna služba se na podlagi svojega strokovnega znanja preko svetovalnega odnosa na strokovni način vključuje v kompleksno reševanje pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj v vzgojno-izobraževalni ustanovi (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008, str. 5)

Svetovalno delo v šoli zajema tri osnovne vrste dejavnosti, preko katerih se uresničuje vloga sodelovanja pri reševanju problemov na področjih učenja, šolske kulture in vzgoje, razvoja na telesni, osebni, socialni ravni, šolanja in poklicne orientacije ter na področju socialno-ekonomskih stisk. Dejavnosti pomoči zajemajo vse projekte in naloge svetovalne službe, ki predstavljajo odgovor na potrebo po pomoči kogarkoli od možnih udeležencev v vzgojno-izobraževalnem procesu. Razvojne in preventivne dejavnosti so del razvojnih nalog, ki se poleg neposrednih načrtovanj sprememb v individualnih primerih usmerja tudi na odstranjevanje ovir v vzgojno-izobraževalnem procesu. Dejavnosti načrtovanja in evalvacije pa so nujen končni del že omenjenih dejavnosti, hkrati pa so pomembne za vrednotenje lastnega dela ter zagotavljanja kontinuiranosti prispevka svetovalne službe (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008, str. 14–15). V skladu s programskimi smernicami (2008) delo svetovalne službe obsega poleg dela z učenci tudi delo z učitelji, s starši, z vodstvom šole in drugimi zunanjimi institucijami glede na potrebe. Delo z učenci kakor tudi delo z učitelji je lahko individualno ali skupinsko, odvisno od dejavnosti in namena sodelovanja (Vršnik, 2008, str. 84). Svetovalni delavci na šoli tako pomagajo pri uspešnejšem delovanju šolske skupnosti, da je mogoče odkriti osebne, družinske in skupnostne vire ter jih uporabiti za zadovoljevanje otrokovih razvojnih potreb (Constable, 2016, str. 4).

Delovno mesto v svetovalni službi lahko opravljajo različni profili, ki so opredeljeni v 32. členu Pravilnika o izobrazbi učiteljev in drugih strokovnih delavcev v poklicnem in strokovnem izobraževanju (2022). Iz navedenega je razvidno, da lahko svetovalno delo opravljajo profili izobrazbe pedagogov, psihologov, socialnih delavcev, socialnih in specialnih pedagogov, lahko pa tudi nekateri drugi strokovni profili, npr. inkluzivni pedagogi. Različni profili izobrazbe pridobijo tekom izobraževanja različna znanja in spretnosti, kar pomeni, da so za delo svetovalnega delavca vsi različno pripravljeni in usposobljeni (Gregorčič Mrvar idr., 2020, str. 16). Svetovalni delavci potrebujejo znanja s področja razvoja otroka, poznavanja vzgojno-izobraževalnega sistema, načrtovanja in didaktičnega vodenja učnega procesa v celoti kot tudi znanja in spretnosti pri delu s specifičnimi skupinami otrok in učiteljev. Zavedati se je potrebno, da ni mogoče pričakovati, da bi vsak izmed prej navedenih profilov ustrezal usposobljenosti za opravljanje številnih nalog, ki jih programske smernice predvidevajo. Zato so vseskozi potrebni interdisciplinarno sodelovanje, aktivnosti v timih šolskih svetovalnih delavcev in dodatno strokovno izpopolnjevanje oz. izobraževanje (Mrvar, 2013, str. 113).

1.3.2 Delovanje šolske svetovalne službe

Kompleksna povezanost pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj zahteva delovanje v okviru temeljnih načel svetovalne službe (Gregorčič Mrvar idr., 2020, str. 26). Svetovalno delo je potrebno opravljati po strokovnih etičnih načelih, kar pomeni, da se deluje v dobro otroka brez povzročanja nelagodja, stisk in stigmatizacije. Prav tako sodelovanje temelji na prostovoljnosti, kjer je v ospredje postavljeno zaupanje in varstvo osebnih podatkov. V strokovnem pogledu je svetovalna služba pri svojem delu avtonomna, kar zajema posredovanje korektnega strokovnega mnenja in odklonitev nalog v nasprotju z etičnimi načeli. Ravno zaradi kompleksnosti dela pa je potrebno tudi sodelovanje svetovalnih delavcev z različnimi profili v timu v vzgojno-izobraževalnih ustanovah kakor tudi izven njih. To sodelovanje mora temeljiti na vzajemni podpori, vzpostavljanju in ohranjanju strokovnih različnosti ter posebnosti. Omenjeno načelo interdisciplinarnosti ter strokovnega sodelovanja pa velja za svetovalno službo ne glede na to, če jo sestavlja eden ali več svetovalnih delavcev. Svetovalna služba mora biti aktualna, torej upoštevati posebnosti posamezne šole in izhajati iz vsakokratnih potreb udeležencev. Cilji dela morajo biti vidno usmerjeni v optimalen razvoj otrok oziroma učencev kot tudi v razvoj šole kot celote. Pri delu se mora upoštevati celostnost prispevka svetovalne službe, kar pomeni delovanje skozi prizmo vseh že omenjenih dejavnosti. Kot pomembno načelo za delovanje pa se prav tako izpostavlja evalvacija lastnega dela, ki omogoča lastno izboljševanje ter učinkovitost (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008, str. 12–14).

Svetovalna služba si do nobenega od udeležencev ne sme zapirati poti, nasprotno, s svojo posebno strokovno držo mora zagotavljati stalno možnost sodelovanja z vsemi udeleženci ter spodbujati in vzdrževati kulturo interdisciplinarnega povezovanja in sodelovanja v vzgojno-izobraževalni ustanovi kot celoti (Gregorčič Mrvar idr., 2020, str. 31). Še posebno je učencem potrebno omogočati izkušnjo sodelovanja in soustvarjanja. Tega pa se ne da doseči le z individualno obravnavo v okviru šolskega svetovalnega dela, temveč je potrebno vzpostaviti pogoje za medsebojno sodelovanje, skupno delo in iskanje rešitev vseh vpletenih, torej tudi učiteljev, staršev in zunanjih sodelujočih. Šele to lahko omogoči kakovostno vzgojno-izobraževalno delo v celoti in z vsemi učenci (Mrvar, 2013, str. 113).

Mrvar (2006, str. 149) meni, da je na področju svetovalnega dela z otroki in mladostniki na šoli najbolj učinkovit model kratkega, k rešitvam usmerjenega svetovanja. Avtorica po de Shazerju povzema omenjeni model, pri katerem gre za sodelovalen in k spremembam usmerjen pristop, ki je osredotočen na sedanost in prihodnost. Pri modelu kratkega, k rešitvam usmerjena

svetovanja ni potrebno raziskovati same preteklosti uporabnika in njegovega problema, saj vzrok in rešitev nista nujno povezana. V tovrstnem svetovanju se mora svetovalec bolj kot na konkretni problem osredotočiti na iskanje rešitev ter spodbujati uporabnika, da sam izbere in postavi cilje, ki jih bo skušal doseči. Prav tako cilj navedenega modela ni nujno odpraviti samega problema, temveč je namen usmerjen bolj v dejstvo, da se uporabniku pomaga priti iz položaja, v katerem se je znašel, oziroma zmanjšati akutnost problemske situacije. Temeljni cilj svetovanja je pomoč uporabniku pri vedenjskem in jezikovnem premiku od pripovedovanja zgodbe o problemih k pripovedovanju zgodbe o možnih rešitvah. Pomembno je, da se posameznik v tovrstnem pogovoru nauči razmišljati in govoriti o svojih zmožnostih in dejavnostih, ki jih je že izvajal in so mu bile v pomoč oziroma so se izkazale za pozitivne. Kot navajajo avtorji, lahko šola zagotavlja vrsto varovalnih dejavnikov, kot so dobri odnosi s sovrstniki, z učitelji, dober šolski uspeh ali uspeh pri določenem predmetu, dobra psihosocialna klima ipd. Pomemben vir pomoči in podpore otrokom in mladostnikom pri soočanju ter premagovanju razvojnih nalog in morebitnih težav pa predstavlja tudi šolska svetovalna služba tako z oblikovanjem šolske klime in kulture kot z nudenjem pomoči učencem v stiski (Gregorčič Mrvar idr., 2020, str. 46).

Po rezultatih raziskave Delovanje svetovalne službe (Vogrinc in Krek, 2012, str. 36) zaposleni na delovnem mestu svetovalne službe menijo, da med njihove najpomembnejše naloge v šoli spadajo skrb za zanemarjene ali zlorabljene otroke, poklicna vzgoja oz. orientacija, izvajanje različnih preventivnih oblik dela, oblikovanje programov pomoči za učence, ki izhajajo iz socialno ogroženih ali depriviligiranih družin, razvijanje učinkovitih strategij in tehnik učenja ter oblikovanje ustrezne kulture in klime na šoli. Kot manj pomembne naloge v sklopu delovanja svetovalne službe pa rezultati v raziskavi izpostavljajo svetovanje in usmerjanje učencev v različne zahtevnostne ravni (diferenciacija), koordiniranje različnih razvojnih in inovativnih projektov ter evalvacija vzgojno-izobraževalnega dela. K potrditvi že omenjenega nakazuje tudi Vršnik (2008, str. 84), ki izpostavlja, da se učitelji v večji meri obračajo k svetovalni službi za pomoč pri reševanju šolske klime ali disciplinskih problemov v razredu. Mrvar in Mažgon opisujeta pozitivne izkušnje svetovalnih delavcev tako pri sodelovanju z institucijami oziroma posamezniki v skupnosti, ki se nanašajo na svetovalno in posvetovalno delo, ko gre za pomoč učencem oziroma družinam, kot tudi pri sodelovanju pri delu šole oziroma vzgojno-izobraževalnem delu kot celoti, ko gre za dejavnosti na ravni šole, npr. poklicna orientacija, kulturne, športne dejavnosti itd. Na podlagi rezultatov raziskave se lahko potrdi pomembnost vloge svetovalne službe pri oblikovanju mreže sodelovanja z različnimi

posamezniki in institucijami v skupnosti, npr. drugimi šolami, vrtni, vladnimi in nevladnimi organizacijami/društvi ... (Gregorčič Mrvar in Mažgon, 2016, str. 52). Nekatere raziskave pa kažejo tudi na ugodno sliko mnenja učencev o tem, kaj je glavno poslanstvo svetovalnih delavcev na šoli. Večina učencev poudarja, da so svetovalni delavci na šoli zato, da se lahko obrnejo nanje, ko potrebujejo pomoč, da se ukvarjajo z učenci, ki imajo osebne probleme in težave, da so na šoli zato, da pomagajo učiteljem ter se ukvarjajo z nediscipliniranimi in tistimi učenci, ki imajo slab učni uspeh (Gregorčič Mrvar idr., 2020, str. 47).

1.3.3 Socialno delo v okviru svetovalne službe

Osrednji pomen socialnega dela je reševanje kompleksnih problemov. Ključni pojmi so pomoč, reševanje problema in iskanje novih rešitev v socialnem odnosu. Glavni namen je vedno projekt sodelovanja med udeleženci v odnosu, ki se ustvari na podlagi sporazumevanja, dogovarjanja in skupnega iskanja rešitev (Čačinovič Vogrinčič, 2002, str. 91). Intervencije socialnega dela potekajo v transakcijah med obvladovanjem vedenja osebe in lastnostmi okolja. Namen intervencije je doseči boljše ujemanje med osebo in okoljem na način, ki spodbuja rast osebe in hkrati sanira okolje (McQueen Monkman, 2016, str. 30). Pomen prisotnosti socialnega dela na šolah je ključen tudi zaradi uporabe samega jezika. Jezik socialnega dela je spoštljiv, ubesedi posebnosti procesov pomoči tako, da opiše ravnanje, je jezik za opisovanje sprememb in nas usmerja v raziskovanje sedanjosti in prihodnosti, predvsem pa upošteva perspektivo moči, saj omogoča raziskovanje lastne kompetentnosti in deleža v procesu soustvarjanja (Čačinovič Vogrinčič, 2010, str. 242–243).

Osnovno področje znanja za socialno delo je poznavanje potreb ljudi in načinov zadovoljevanja teh potreb. Drugo pomembno področje znanja za socialno delo je poznavanje institucij ali družbenih virov, ki so potrebni za zadovoljevanje teh potreb. Tretje področje znanja pa je poznavanje ujemanja teh institucij s potrebami ljudi (McQueen Monkman, 2016, str. 31). Socialno delo s pomočjo znanj in sposobnosti začne, razvija in podpre spremembe, ki so na šolah nujno potrebne. Vsaka šola danes potrebuje premik k vključevanju vseh učencev k temu, da se ustvarijo takšni pogoji dela, da bo vsak učenec mogel povezati izkušnjo resnega dela z izkušnjo samospoštovanja in občutkom lastne vrednosti. Ključna, potrebna sprememba so spremembe v odnosih med učenci in učitelji oziroma med odraslimi in učitelji. Če v šolsko delo vnesemo teoretično in praktično znanje socialnega dela o soustvarjanju in sodelovanju, lahko povežemo odrasle in učence v učečo se skupnost. Če skozi pogovor soustvarjamo učenje, se lahko običajna predaja znanja spremeni v izkušnjo, kjer je znanje soustvarjena last učenca in

učitelja, učenje pa tako postane izkušnja sodelovanja (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2013, str. 16). Naloga socialnega dela v šolski svetovalni službi je intenzivna skrb v projektih reševanja socialnih problemov otrok in njihovih družin tako, da v procesu pomoči oziroma v izvirnih delovnih projektih pomoči v šoli dobijo učinkovito pomoč za uspešno učenje in vključenost. Socialno delo na šoli pripomore k temu, da se stiske, ki jih povzročajo zunanji dejavniki (npr. revščina, socialna izključenost, pritiski šole, nemoč družine ...) rešujejo tam, kjer so ključni viri pomoči – od sodelovanja z družino do sodelovanja z učitelji za nove oblike pomoči v razredu (Čačinovič Vogrinčič, 2020, str. 166).

Socialno delo, med drugim, izpostavlja pomen preventivnega dela, ki je, po mnenju socialnih delavcev in delavk na šolah, dolgoročno zelo učinkovito. Zaradi narave svetovalne službe oz. drugih organizacijskih dejavnikov tovrstne metode dela na šoli ni mogoče vseskozi nadzirati in uveljavljati. Prav tako socialni delavci in delavke pri svojem delu sledijo načelom socialnega dela, med katera spadajo zagovorništvo, enake možnosti in antiopresivna praksa. Zaradi omenjenega pa so lahko s strani ostalih strokovnih delavcev, predvsem učiteljev, velikokrat deležni očitkov, pri čemer se znajdejo v »medprofesionalnem konfliktu« (Isaksson in Sjöström, 2016, str. 9). Socialno delo na šoli je skozi čas pokazalo napredek v šolski svetovalni službi s povečano vključenostjo v posvetovanje in timsko delo s širšim šolskim okoljem. Hkrati nekatere študije o vlogi šolskega socialnega delavca poudarjajo, da se največji delež šolskega socialnega dela porabi za delo na ravni posameznika, družine ali razreda, da se odstranijo ovire pri učenju za določene učence, ki so bili napoteni na šolske službe za socialno delo, in zmanjšati resnost teh težav v šoli (Constable, 2016, str. 22). Slovenska raziskava o vlogi svetovalne službe v šoli, ki je potekala med januarjem in marcem 2018, prikazuje najpogostejše naloge šolske svetovalne službe, ki vključujejo ravno največ dela na ravni s posameznimi skupinami učencev. Rezultati kažejo, da se večina šolskih svetovalnih delavcev najpogosteje ukvarja z učenci z učnimi težavami, z učenci s posebnimi potrebami, z učenci z vzgojnimi in disciplinskimi težavami in z učenci, ki imajo težave v telesnem, osebnem ali socialnem razvoju. Na mesečni ravni se jih večina ukvarja s celotnimi oddelki oz. razredi učencev, z učenci, ki so kakor koli izpostavljeni dejavnikom tveganja in negativnim izkušnjam (npr. nasilju, zlorabi, revščini itd.), in z učenci priseljenci, begunci. Najmanj pogosto pa se ukvarjajo z vsemi učenci na šoli skupaj, z nadarjenimi in učenci Romi (Gregorčič Mrvar in Šarić, 2018, str. 23).

Na podlagi navedenega je za samo šolo kot tudi za otroke nujno potrebna praksa socialnega dela. Kot navaja Čačinovič Vogrinčič (2020, str. 173), je nujno vsakdanje strokovno delo za

podporo in pomoč učencem in njihovim družinam, še posebej v današnjih dneh, ko šola velikokrat spregleda socialne razlike med učenci.

1.3.3.1 Vzpostavljanje delovnega odnosa z otrokom

Odnos med socialno delavko in uporabnikom definiramo kot delovni odnos, ki je opora socialni delavki, da vzpostavi pogovor, ki omogoča raziskovanje in sooblikovanje dobrih izidov. Sestavljen je iz treh elementov; dogovora o sodelovanju, instrumentalne definicije problema in soustvarjanja rešitev ter osebnega vodenja. Delovni odnos uporabnike in socialne delavce definira kot sodelujoče pri skupnem projektu, kjer imajo nalogo, da soustvarijo deleže v rešitvi (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 19). Uporabnik je torej postavljen v vlogo soustvarjalca pomoči, kar je v sodobnem socialnem delu pomembna, nova naloga (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2013, str. 18). Delovni odnos omogoči, da se soustvarjanje rešitev za probleme definira kot izvirni delovni projekt pomoči. Odnos pa težko vzdržujemo in ga ohranjamo, če se pri delu ne opremo še na štiri druge pomembne koncepte, ki so etika udeležnosti, perspektiva moči, znanje za ravnanje in ravnanje s sedanjostjo oziroma koncept so-navzočnosti (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 21). Prva naloga vsakega socialnega delavca je, da delovni odnos vzpostavi. Prvi korak k temu je dogovor o sodelovanju. Projekta pomoči v socialnem delu ni mogoče začeti drugače kot z jasnim in izrečenim dogovorom o sodelovanju, ki šele omogoči vzpostavljanje delovnega odnosa. Dobro je, če se dogovora udeležijo vsi udeleženi v problemu na začetku dela, če ne, je treba skrbno opraviti dogovor z vsakim, ki se vključuje v projekt. Dogovor zahteva postanek, čas in prostor, ki proces pomoči usmerja naprej v instrumentalno definicijo problema, kjer se nato začne raziskovanje problema ter iskanje možnih izidov (Čačinovič Vogrinčič, 2002, str. 91).

Koncept soustvarjanja v odnosu med strokovnim delavcem v šoli in učencem se razume kot odnos, v katerem je strokovni delavec spoštljiv in odgovoren zaveznik, učenec pa »strokovnjak iz izkušenj«, sogovornik, partner, sodelavec, čigar prispevek je zelo pomemben v procesu pridobivanja novega znanja in v procesu reševanja težav. Koncept participacije oz. soustvarjanja in soudeležnosti torej pomeni, da je učenec aktiven udeleženec v delu in življenju vzgojno-izobraževalne ustanove, kar zadeva tudi vidike sodelovanja med različnimi akterji v šoli (Gregorčič Mrvar idr., 2020, str. 29). Delovni odnos z omenjenimi koncepti tako vnaša v procese podpore in pomoči novo paradigmo. V konceptu soustvarjanja najdemo odgovor na vprašanje, kako zagotoviti učencem in učiteljem šolo, v kateri jim bo dobro in kjer vsak posameznik napreduje po svoji enkratni poti (Čačinovič Vogrinčič, 2020, str. 167). V šolo pride

vsak otrok, v sodelovanje so povabljeni vsi starši, zato je tako pomembno, da prav šola zagotovi izkušnjo sodelovanja, izkušnjo soustvarjanja v skupnosti, ki nikogar ne izključi (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 68).

Enako kot socialni delavec na šoli vzpostavi odnos z učencem v procesih podpore in pomoči, lahko pristopi k učencu tudi drug strokovni delavec na šoli, torej učitelj. K učenju je potrebno pristopiti kot k procesu sodelovanja v pogovoru. Učenje se ravno tako soustvari v pogovoru, ki ga zagotovi delovni odnos, znanje pa je rezultat sodelovanja. Če na učenje gledamo kot na soustvarjanje v pogovoru in na ta način tudi sodelujemo, ustvarjamo, med drugim, pomembno izkušnjo sodelovanja in odprtosti k prihodnosti, kar pa je pomembna izkušnja za življenje (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 60).

1.3.3.2 Kulturno kompetentno socialno delo na šoli

Kultura in etničnost nista bila nikoli nevtralna pojma, ampak sta vedno bila odvisna od političnih in socialnih kontekstov ter vrednot posameznih družb (Zaviršek, 2010, str. 85).

Kategorija tujosti se v družbi uporablja tudi za kulturno stereotipiziranje »tujcev«, s čimer se ločuje med tistim, kar je »tuje«, in med tem, kar je »naše«. Drugačnost postane zaznamovanost, ki prekrije tisto, kar je enako in podobno, da bi se vzpostavila socialna razdalja do osebe, ki je objekt kulturnega stereotipiziranja in da bi se hkrati prikril zavesten ali nezaveden interes tistega, ki govori o »drugačnih« (Zaviršek, 2010, str. 88). Ker je brezbržnost ena od skupnih značilnosti obstoječih demokracij, morajo socialni delavci biti kritični, da svojih lastnih rasnih predsodkov ne vnašajo v svoje delo. Pomembno je, da se socialni delavci zavzemajo za odpravo rasističnih predsodkov tudi na osebni ravni, saj so na podlagi poklicne orientacije zavezani k zavzemanju za antirasistično ideologijo v socialnem delu na kulturni ravni (Humljan Urh, 2013, str. 55). Vseeno pa osvobojenost osebnih predsodkov ne onemogoča, da bi bili ljudje prenašalci institucionalnega in kulturnega rasizma (Dominelli, 1995, str. 188).

Kadar želimo delati antidiskriminacijsko socialno delo, se moramo spoprijeti z družbenim razumevanjem in strukturnimi neenakostmi, ki jih vzdržuje rasizem ter se zavzemati za njihovo preseganje in odpravljanje. Za tovrstno delo moramo sami pri sebi razumeti pojma etnične občutljivosti in kulturne kompetentnosti, nato pa v skladu z njima tudi ravnati. Etnična občutljivost predstavlja zavest o različnih kulturnih vrednotah, prepričanjih, šegah, navadah med posamezniki v družbi in razumevanje, da te vrednote, prepričanja, šege pomembno zaznamujejo interakcije med ljudmi. Socialni delavci potrebujejo znanje o lastni kulturi kot o

kulturah drugih, prav tako pa morajo razumeti, kako njihova prepričanja glede kulturnih raznolikosti vplivajo na delovne odnose. Etnično občutljivost potrebujemo v socialnem delu z razlogom, da smo lahko kulturno kompetentni (Humljan Urh, 2013, str. 37). Kulturna kompetentnost pa pomeni primerno usposobljenost, saj obsega znanja, kompetence in spretnosti za delo s pripadniki etničnih kulturnih manjšin in delo v večkulturnem okolju. S kulturno kompetentnim delom v SD dosegamo samozavedanje o predsodkih in lastnih virih moči, odpravljanje družbenih ovir na podlagi kulturnih razlik, motivacijo pri prepoznavanju področij, na katerih je potrebno delati, se učiti, jih razvijati in izpopolnjevati, nove perspektive in poglede na delo z ljudmi ter aktivno poslušanje, ki vpliva na boljšo komunikacijo (Humljan Urh, 2013, str. 58–59).

Kot najpomembnejša se pri socialnem delu z etničnimi manjšinami kaže komunikacija med socialnim delavcem in uporabniki, saj le-ta ustvari varno in sproščeno okolje za sodelovanje. Pri tem je potrebno usmeriti pozornost na verbalno kot neverbalno komunikacijo, hitrost govora, formalen odnos, ton glasu ter poslušanje. Vsaka nepravilna kretnja ali beseda, ki jo pri pogovoru uporabimo, lahko ustvari prazen prostor, v katerem se ne zgodi nič. Določene kulture si kretnje in besede razlagajo drugače in iz tega razloga je pomembno, da občutljivo izbiramo besede, ki uporabnikov ne bodo zaznamovale. S poznavanjem kulturnih navad in zanimanjem za njihov jezik s pomočjo prevajalca pa ustvarimo dodaten vtis, ki spodbudi uporabnike etničnih manjšin k sodelovanju (Humljan Urh, 2013, str. 86).

1.4 Otrokov glas in zagovorništvo

Kaj si o določenem položaju, v katerem se je znašel, misli otrok? Kakšne so njegove želje in potrebe? Kaj nam govori oziroma sporoča in kako? Prav je, da se otroka vključuje in se mu preda vse potrebne informacije, da je soudeležen pri iskanju rešitev in da ima ob sebi osebo, ki je tam samo zaradi njega, torej zastopa njegovo korist (Rakovec, 2014, str. 64).

Otroka in otroštvo je potrebno spoštovati tako, da varujemo posebnosti tega življenjskega obdobja, ki je v nevarnosti, da ga zapolnijo odrasli. Spoštovati otroka pomeni spoštovati njegove posebnosti, spoštovati kompleksnost otroškega sveta, spoštovati otrokov čas, še posebej sedanost, spoštovati otrokovo uživanje otroštva, otrokove odnose z drugimi in njegov prispevek družini in družbi, spoštovati otrokovo individualnost in različnost, spoštovati in sprejeti otrokove spretnosti in sposobnosti (Loreman, 2009, str. 12). Na drugi strani pa nam spoštovanje in zagovorništvo otrok narekujejo tudi zakonski predpisi, kot je Konvencija o otrokovih pravicah, ki sem jo že omenjala v prejšnjih poglavjih. Konvencija opredeljuje

otrokove pravice na način, ki otroka vidi kot osebnost z lastno identiteto in opredeljuje vse dejavnosti, ki so v zvezi z otrokom, v korist otroka. Ker člani izhajajo iz pravic otrok, ne staršev, se otroke v pravnih razmerjih obravnava kot subjekte (Jenkole, 2012, str. 21).

Kadar govorimo o otrokovih koristih, se nanašamo tudi na proces zagovorništva kot funkcije zastopanja, ki pomeni govoriti za drugega oziroma govoriti v njegovo korist. Zagovorništvo mora temeljiti na neodvisnosti in zaupnosti s temeljito izmenjavo informacij, nasvetov, zagovorništva in podpore (Jenkole, 2012, str. 28). Temeljna naloga vsakega zagovornika je torej opolnomočenje otroka, kar pomeni, da otrok zares nastopa v vlogi subjekta v polnem pomenu besede (Rakovec, 2014, str. 64). Pri delu z otrokom moramo biti pozorni opazovalci, strpni poslušalci, da bi lahko zaznali ne le besedna, ampak tudi verbalna sporočila – telesne, vedenjske, psihične pojave, ki kažejo na spremenjeno telesno in duševno počutje (Špolad Grča, 2012, str. 64). Ko upoštevamo otrokovo zmožnost oblikovanja mnenja, je pomembno zavedanje, da v najzgodnejših fazah otroštva otroci svoje mnenje in strinjanja izkazujejo preko vedenja in glasovnih preferenc, kar je prav tako bistvenega pomena, da ne preslišimo otrokovega glasu (Hart, 2002, str. 254). S poslušanjem otroka lahko bolje razumemo, kaj se dogaja v otrokovem svetu in izboljšamo našo splošno presojo o tem, kaj je zanje najboljše. Ali pa lahko s poslušanjem otroka ocenimo, kakšne so posledice, če bi otroka prisilili, da naredi tisto, kar se nam zdi najboljše, čeprav je to v nasprotju s tem, kar otrok želi. Pomembno je vrednotenje otrokovih pogledov iz razlogov, da vidimo otroka kot nekoga, ki ima mnenje o zadevah, ki vplivajo na njegovo življenje. Tako kot spoštujemo odločitve in mnenja odraslih bi morali spoštovati tudi otroka, ki je sposoben oblikovati svoj vidik oziroma mnenje, četudi se z njim ne strinjamo popolnoma (Archard, 2020, str. 11).

V središču socialnega dela je v zadnjih letih vprašanje, ali odrasli ustvarijo v pogovorih z učenci prostor, da se sliši njihov glas (Čačinovič Vogrinčič, 2020, str. 168). Koncept spoštovanja otroštva potrebujemo najprej in nujno v šoli, saj v šolo pride vsak otrok in prav tam mora vsak tudi dobiti izkušnjo uspešnega učenja skupaj z dragoceno izkušnjo spoštovanja (Čačinovič Vogrinčič, 2015, str. 20). Čeprav šola za nekatere otroke in mladostnike predstavlja obremenitev, je za veliko večino pomemben vir podpore v težavah (Gregorčič Mrvar idr., 2020, str. 46). Trenutno se iz načrtov in politik integracije pogosto izvzema glasove otrok in staršev, a vendar so ti kot subjekti vključevanja edini verodostojen, četudi subjektiven vir podatkov o njihovi učinkovitosti (Klun, Alali in Gombač, 2022, str. 150). Za upoštevanje otroka in njegovega glasu v procesih podpore in pomoči se je potrebno naučiti vzpostaviti in varovati

odnos, ki učencu omogoči izkušnjo soustvarjanja v procesu učenja. Zagotavljanje časa za socialno delo v povezovanju učiteljev, staršev in učenca v procesih pomoči je zahtevna naloga, vendar ne moremo zagotoviti soustvarjanja zelenih izidov, če pri tem niso upoštevani vsi glasovi, posebej učenčevi (Čačinovič Vogrinčič, 2020, str. 168). In kako ustvarimo pomoč na šoli, da pri tem spoštujemo otroštvo? V delovnem odnosu, kjer nastajajo individualni in skupinski projekti pomoči. To pomeni, da pri delu upoštevamo prav vse elemente: dogovor o sodelovanju, instrumentalno definicijo problema in soustvarjanje rešitev, osebno vodenje z vidika spoštljivega zaveznika in pogled na uporabnika kot na eksperta iz izkušenj in etiko udeležnosti, ki zagotavlja sodelovanje vseh, ki jih učenec potrebuje. Pogoj za soustvarjanje pomoči pa je vsekakor perspektiva moči (Čačinovič Vogrinčič, 2015, str. 22).

Delovni odnos soustvarjanja odraslemu v šoli ponudi jasen okvir, da se v definiranje in raziskovanje problemov ter rešitev vsakič znova poda skupaj z učencem kot ekspertom iz izkušenj ne glede na to, ali gre za osebni problem ali problem skupnosti, ki ji učenec pripada. V slovenskih šolah je še vedno običajno, da se učitelji z starši o otroku pogovarjajo sami med sabo. Z otrokom se pogovarja vsak zase, le izjemoma skupaj, na primer v primerih, ko gre za otrokove prekrške. Tudi pri svetovalnem delu ni samoumevne navade, da bi se v pogovor vključilo otroka. Problematičen pa ni samo nizek delež časa, ki je namenjen poslušanju otrokovega govora, temveč tudi način komunikacije s strani učiteljev in drugih strokovnih delavcev na šoli do učenca. V večini s strani učiteljev prevladuje dajanje navodil, zastavljanje vprašanj, podajanje informacij in pozivanje k tihemu delu (Bregar Golobič, 2013, str. 59).

Ob zavedanju, da je nemogoče posredno, zgolj z opazovanjem in interpretiranjem vedenja otrok spoznavati njihova občutja in potrebe, je treba poudariti ključni pomen neposrednega spoznavanja, poslušanja zgodb, pričakovanj otrok in njihovih družin, ki se vključujejo v nova okolja. Vključevanje glasu otrok je etična in moralna praksa, ki ima namen učencem omogočiti demokratično participacijo v šolskem procesu na ravni inštitucije in razreda. In če se osredotočimo na glas otrok priseljencev, je pri njihovem vključevanju v slovenske šole ta pomemben tudi z vidika zagotavljanja redistribucije moči, kar pa se lahko zgodi izključno v dialoški, enakovredni izmenjavi, predstavitvi in upoštevanju različnih socialnih, spoznavnih, emocionalnih stališč in perspektiv posameznikov ter skupin, udeleženih v vzgojno-izobraževalnem procesu (Rutar, 2018, str. 114). Po rezultatih raziskave (2017) avtorice je uspešnejše vključevanje otrok priseljencev tam, kjer je glas otroka upoštevan v tej meri, da se otrok v šolskem okolju kot posameznik počuti dobro. Uspešen prehod v novo okolje se torej omogoči s prepoznavanjem in povezovanjem otrokovih predhodnih znanj in izkušenj z novimi

vsebinami, učnimi pogoji in pričakovanji. Možnost, da se otrok izrazi, predstavi, je mogoče zagotoviti z naklonjenim poslušanjem, v intervjujih z otroki in s starši, v neformalnih pogovorih, v reprezentacijah s pomočjo uporabe sodobne tehnologije – kadar se otrok ne more verbalno izražati oz. sporočati v jeziku, ki ga razumejo učitelj in drugi otroci (Rutar, 2018, str. 122).

S socialnim delom in njegovimi koncepti v šolo vnašamo še en pomemben poudarek - to je osebna zavzetost. Učenci kot tudi starši potrebujejo podporo pri stiskah in ta ne sme biti neosebna. Iz tega razloga je še posebej pomembno, da v delovni odnos vnašamo tudi osebni odnos. In tako se z dragoceno in pomembno izkušnjo učenca, da je spoštovan, da nekoga skrbi zanj, da je slišan, ustvarja tudi varovalne faktorje za učence (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019, str. 66).

2. FORMULACIJA PROBLEMA

Zadnje leto po pogovoru s svetovalnimi delavkami in svetovalnimi delavkami na praksi opažam, da je otrok tujcev v slovenskih osnovnih šolah vedno več. Slovenija je država, kamor se mnogo tujcev zateka iz različnih razlogov, v zadnjem času je največji razlog iskanje boljšega življenja ali beg zaradi vojne v Ukrajini. Otroci priseljenci so ob selitvi v Slovenijo postavljeni pred izziv, kako se vključiti v slovensko vzgojno-izobraževalni sistem in ustrezno nadaljevati obvezno izobraževanje. Verjamem, da je za vse, ki sodelujejo v procesu vključevanja otroka priseljenca v slovensko osnovno šolo, to težek izziv, saj ima vsak otrok svoj karakter, vsak zahteva poseben pristop, prav tako pa na vsako vključevanje vplivajo zunanji dejavniki, ki lahko ta proces vključevanja v slovensko osnovno šolo olajšajo ali otežijo. Pomembno vlogo v tem procesu ima zame na prvem mestu svetovalna delavka na osnovni šoli, ki skrbi za povezovanje in komunikacijo med otrokom, starši, učitelji in drugimi vključenimi. In ravno svetovalna delavka je tudi tista, ki se mora po mojem mnenju najbolj zavzemati za uveljavljanje otrokovega glasu v procesu vključevanja.

Svojo raziskavo sem se odločila omejiti na eno osnovno šolo, saj proces vključevanja vsak izmed sodelujočih lahko doživlja drugače. Vsak učenec priseljenec zahteva individualno obravnavo in prilagoditve, saj so kulturna in jezikovna ozadja otrok so različna. Prav tako se lahko zelo razlikujejo tako uporabljeni pristopi različnih strokovnih delavcev na posamezni šoli kot tudi poznavanje medkulturnih kompetenc, izkušenj dela, prepričanj in podobno. Osnovna šola, na katero se želim v svoji raziskavi osredotočiti, je šola, kamor sem sama hodila in tam opravljala tudi dvoletno študijsko prakso. Doprinos svoje raziskave vidim predvsem v tem, da bom proučila, kako je na določeni osnovni šoli upoštevan glas otroka priseljenca v samem procesu vključevanja v slovenski šolski sistem, kakšen je pogled na upoštevanje otrok s strani staršev in učiteljev ter morebitnih zunanjih organizacij ter kaj vsak izmed naštetih doprinaša v procesu, da je otrok slišan. Na podlagi rezultatov, pridobljenih v mikro-okolju in poznavanja literature, zlasti ugotovitev drugih raziskovalcev, pa bom lahko oblikovala tudi predloge sprememb in dopolnitev načinov izvajanja procesa vključevanja otrok priseljencev in s tem prispevala k izboljšanju obstoječih praks. Želim ubesediti rezultate na področju zagovorništva otrok med vključevanjem v novo socialno in učno okolje v današnjem času, saj se z množičnimi preselitvami in trenutnim političnim dogajanjem v Evropi število tujih otrok v slovenskih osnovnih šolah močno povečuje.

Zastavila sem naslednja raziskovalna vprašanja:

- 1) Kako svetovalna delavka vzpostavi delovni odnos z otrokom priseljencem v osnovni šoli in kako nato sodeluje z njim pri vključevanju v šolsko delo?
- 2) Kako se uveljavlja glas otroka priseljenca v procesu vključevanja v slovensko šolo s strani šolske svetovalne službe?
- 3) Kakšna je vloga učiteljev pri vključevanju otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo in kako pri tem zagotavljajo uresničevanje pravice do otrokovega glasu?
- 4) Kako se starši vključujejo v proces vključevanja otrok v slovensko osnovno šolo?
- 5) Katere zunanje organizacije in kako sodelujejo v procesu vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo ter kako pri tem upoštevajo glas otroka priseljenca?
- 6) Kako otroci prepoznajo lastno vključenost in sprejetost na slovenski osnovni šoli?
- 7) Kakšni so rezultati procesa vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo?
- 8) Kakšne ovire pri procesu vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo zaznavajo posamezni udeleženci?
- 9) Kakšni so predlogi za uspešnejše vključevanje otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo?

3. METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Raziskava je študija primera, ki jo umeščamo med eksplorativno oziroma poizvedovalno raziskavo. Študija primera je celovit opis posameznega primera ter njegova analiza in opis procesa odkrivanja teh značilnosti. Opišemo lahko enega ali nekaj primerov, poglobitni kriterij je teoretična ali praktična relevantnost, sicer pa tako izjemnost kot tipičnost. Pri proučevanju posameznega primera smo usmerjeni v to, da bi odkrili konkretne spletne značilnosti, različne poteke dogodkov in različne možnosti doživljanja in ravnanja sistemov (Mesec, 2007).

Glede na naravo je moja raziskava študija primera ene osnovne šole, na kateri sem analizirala posamezne primere procesov vključevanja in postopkov pomoči otrokom priseljencem, in sicer z vidika več strokovnih delavcev na šoli in tudi na drugih zunanjih organizacijah v lokalni skupnosti, ki pri tem sodelujejo. Glede na število proučevanih primerov je raziskava pluralna

ali komparativna študija primera, saj se nisem osredotočala na en sam primer, temveč je bil namen raziskati več primerov vključevanja otrok priseljencev, vsaj dva ali tri. Glede na vrsto empiričnega gradiva je raziskava sestavljena primarno, saj sem pridobivala gradivo s kratkim opazovanjem in s spraševanjem s pomočjo delno strukturiranega intervjuja (Mesec, 2007). Hkrati je to kvalitativna raziskava, saj osnovno izkustveno gradivo, ki je zbrano v raziskovalnem procesu, sestavljajo besedni opisi ali pripovedi, pri čemer je to gradivo tudi obdelano in analizirano na beseden način brez uporabe merskih postopkov, ki dajo števila, in brez operacij nad števili (Mesec, 2007).

3.2 Merski instrument in viri podatkov

Merski instrument je pripomoček, ki ga uporabljamo pri merjenju, in sicer usmerja postopek merjenja oziroma opazovalčevo ravnanje pri merjenju dane lastnosti (Mesec, 2007).

V empiričnem delu raziskave sem uporabila kvalitativni raziskovalni pristop in spraševanje v obliki delnostrukturiranega intervjuja kot metodo zbiranja podatkov. Kot merski instrument sem uporabila smernice za delno strukturiran intervju, ki predstavlja med 8 in 11 vprašanj odprtega tipa. Smernice so mi služile kot vnaprej pripravljeno vodilo za intervju, kjer sem vprašanja respondentom in respondentkam postavljala spoštljivo in jasno, na podlagi pogovora pa sem določena vprašanja prilagajala in dodajala podvprašanja. Oblikovala sem različne smernice za intervjuje z različnimi udeleženci: za svetovalno delavko, za otroke, za učitelje, za starše in še enega za ostale udeležene v procesu (zaposlen za dodatno učno pomoč, morebitne zunanje organizacije).

3.3 Populacija in vzorec

Mojo populacijo sestavljajo učenci priseljenci in strokovni delavci, starši in zunanji sodelujoči v procesu vključevanja otrok v slovensko osnovno šolo, kar označujemo kot stvarni pogoj populacije. Ker sem svojo študijo primera izvajala na eni sami šoli XX, ta šola predstavlja moj krajevni pogoj populacije. Raziskavo sem izvajala v mesecu marcu in to je časovni pogoj populacije. Populacija je heterogena, saj jo sestavljajo osebe različnih spolov in starosti ter različnih vlog v procesu vključevanja otrok priseljencev.

Vzorec je neslučajnostni, saj sem intervjuvance v raziskavi pridobila na podlagi dostopnosti in ustreznosti kriterijem dela z otroki tujci. V vzorec sem izbrala, s pomočjo svetovalne delavke na šoli, posamezne otroke priseljence, svetovalno delavko, zaposleno na šoli, starše otrok

priseljencev, učitelje in osebo, ki dodatno sodelujejo v samem procesu pomoči pri posameznem otroku (dodatna strokovna učna pomoč). Skupno sem izvedla 10 intervjujev z različnimi skupinami udeležencev v procesu vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo.

Osnovna šola, na kateri sem opravljala študijo primera ima v šolskem letu 2022/2023 494 učencev in 58 strokovnih delavcev. Od tega je 54 strokovnih delavcev zaposlenih na šoli, 4 pa so zunanje izvajalke dodatne pomoči. V šolskem letu 2022/2023 je na šolo vpisanih skupno 15 otrok priseljencev, ki imajo status tujca, pri tem pa dodatne ure pomoči nudijo še 5 učencem priseljencem, ki pa uradno nimajo več statusa tujca.

Moji udeleženci v raziskavi so:

Tabela 1: Opis vloge sodelujočih na šoli

A	Svetovalna delavka zaposlena na šoli dlje časa, konkretno sodelovanje z otroki priseljenci v preteklosti, trenutno le spremljanje učencev in nudenje podpore ter pomoči
B	Svetovalna delavka zaposlena na šoli v letu in pol, letošnje šolsko leto ureja delo z učenci priseljenci
C	Učiteljica slovenščine na predmetni stopnji in razredničarka v 7. razredu
D	Učitelj slovenščine na predmetni stopnji in razrednik 8. razredu
E	Učiteljica razrednega pouka v 5. razredu
F	Dodatna (zunanja) strokovna delavka za učno pomoč za tujce, ki pride na šolo približno trikrat na teden
G	Otrok priseljenec (M), ki obiskuje 8. razred, je priseljenec iz Bosne in Hercegovine, na šoli je približno pol leta (od oktobra 2022)
H	Otrok priseljenec (M), ki obiskuje 6. razred, je priseljenec iz Srbije, na šoli je približno 3 mesece (od januarja 2023)
I	Otrok priseljenec (Ž), ki je na šoli prisotna že 3 leta, trenutno obiskuje 7. razred
J	Starš (mama) otroka priseljenca

3.4 Zbiranje podatkov

Zbiranje empiričnega gradiva je potekalo s spraševanjem respondentov in respondentk v obliki intervjuja s pomočjo vnaprej pripravljenega okvirnega vprašalnika. Pred začetkom izvajanja intervjujev sem kontaktirala šolo in pridobila njihovo podporo ter privolitev k sodelovanju. Pripravila sem dopis za vse sodelujoče, s čimer sem vse udeležene pozvala k sodelovanju. V

dopisu sem okvirno predstavila temo svoje naloge in namen raziskave, da bi udeleženci lahko razumeli pomen svoje vloge in sodelovanja. Za starše pa sem še posebej pripravila zapis s prošnjo za dovoljenje sodelovanja otrok priseljencev, s čimer sem dobila pisne potrditve o sodelovanju. Po pridobitvi povratnih informacij, torej vseh dovoljenj s strani šole, pisnih in ustnih, sem se s šolo dogovorila o načinu izvedbe intervjuja ter terminu izvajanja le-teh. Za izvajanje intervjujev sem porabila štiri dni v različnih časovnih obdobjih tako, da sem na šoli bila prisotna večkrat, termini izvajanja intervjujev pa so se tako lažje razporedili glede na razpoložljivost in časovno omejenost vseh sodelujočih. Večino intervjujev sem izvedla v mesecu marcu, preostanek pa v aprilu in maju. Spraševanje je potekalo individualno in ni bilo časovno omejeno, saj sem vprašalnik prilagodila vsakemu sodelujočemu posebej glede na odgovore in potrebna podvprašanja. Intervjuji z zaposlenimi na šoli so trajali dlje, približno 15 do 20 minut, medtem ko so intervjuji z otroki in staršem bili krajši, približno 10 minut. Intervjuje sem snemala, k čemur so pred začetkom intervjuja vsi privolili. Pri intervjujih z otroki sem dovoljenje za snemanje pridobila pisno od staršev pri privolitvi v sodelovanje. Nekatere odgovore pa sem morala zapisovati sproti. Zapise hranim v svojem osebni arhivu, prav tako so namenjeni izključno analizi v tem magistrskem delu.

3.5 Analiza podatkov

Ustno pridobljene podatke sem analizirala na kvalitativen način, torej z besednim opisovanjem. Vseh deset opravljenih intervjujev sem po končani izvedbi zapisala v obliki dvogovora na čim bolj dobeseden način, zato morda tudi vse besede niso v knjižnem jeziku. Zapise intervjujev sem anonimizirala, pri čemer sem vsako osebo označila z zaporedno črko abecede in pripisala njeno oziroma njegovo vlogo v šoli. Vprašanja, že razdeljena po sklopih glede na teoretični del naloge, so mi omogočili večjo preglednost in lažjo analizo vseh zbranih podatkov. Pri analizi intervjujev sem vsakemu od teh dodelila posamezno črko (po abecednem vrstnem redu) in v vsakem intervjuju označila relevantne enote kodiranja z zaporedno številko (npr. A1).

Po dodelitvi enot kodiranja besedilu sem pričela z odprtim kodiranjem, kjer sem izjavam pripisala pojme ter nadaljevala z razvrščanjem v podkategorije in kategorije. Pridobljene podatke sem tudi osno kodirala in na koncu zapisala ključne ugotovitve na podlagi primerjave med pojmi, kategorijami in podkategorijami ter glede na vloge intervjuvancev oziroma njihova gledišča.

4. REZULTATI

V tem poglavju predstavljam rezultate raziskave skozi posamezne teme, ki sem jih v skladu z raziskovalnimi vprašanji oblikovala v postopku analize intervjujev (glej tudi Prilogi B in C). Za podkrepitev predstavljenih rezultatov bom v nadaljevanju uporabila nekatere izjave iz intervjujev, kar bo nakazano z ležečo pisavo.

4.1 Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev

Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev se nanaša na več različnih tematik oziroma vsebinsko različnih področij delovnih nalog. Na podlagi odgovorov sem opredelila naslednje kategorije: predstavitev šole, nudenje podpore in pomoči, sodelovanje zaposlenih in priprava individualnega načrta aktivnosti za posameznega učenca priseljenca. Kategorijo podpore in pomoči sem razdelila še na dve podskupini, in sicer dejanja svetovalne delavke in odzive otrok.

4.1.1 Predstavitev šole

Analiza pridobljenih informacij je pokazala, da je svetovalna služba prvi stik z otrokom priseljencem v sklopu vključitve v vzgojno-izobraževalni sistem. To navajata obe sodelujoči svetovalni delavki (*»Jaz sem prvi stiki z otroki, ker se pridejo k meni vpisat.«* (A1)), (*»V bistvu je moja vloga letos ravno področje dela s tujci na naši šoli.«* (B1)), njuno izjavo pa potrjuje tudi eden izmed sodelujočih otrok priseljencev (*»Ko sem prišel, me je svetovalna delavka sprejela in mi malo razložila.«* (G21)). Druga svetovalna delavka, ki je sodelovala v raziskavi, je izpostavila tudi, da ob predstavitvi govori z otroki priseljenci najprej velikokrat v tujem jeziku, kot je angleščina ali pa celo v maternem jeziku učenca priseljenca (*»Najpogosteje v angleščini.«* (B10)) ali hrvaščini (*»...če je možno kdaj tudi v hrvaščini.«* (B11)), enako navaja tudi en učenec priseljenec (*»Ko sem prišel, sem se s svetovalno delavko pogovarjal malo v bosanščini.«* (G17)). Ob prvem stiku se obe svetovalni delavki predstavita z opisom svojega dela (*»Povem, da sem tukaj svetovalna delavka in kaj je moje področje dela.«* (A6)). Obe svetovalni delavki otrokom razkažeta šolo (*»Jaz jim tudi razkažem šolo, predstavim razrednika, predmete, dejavnosti.«* (A2)), kar potrjuje tudi učenec priseljenec (*»... mi pokaže, kam moram na šoli ...«* (H20)), in se otrokom tujcem predstavita kot njuni zaveznici za pomoč na šoli (*»Predstavim se v glavnem tako, da me vidijo kot nekoga, na katerega se lahko obrnejo kadarkoli sami ali tudi skupaj s starši.«* (A6)), (*»... da sem ob otroku in da ga spremljam ...«* (B16)).

4.1.2 Pomoč in podpora

Svetovalni delavki sem v intervjuju vprašala, kako vidijo svoje delo z otroki priseljenci, kaj je njihova vloga v procesu vključevanja otrok priseljencev v šolski sistem in kako otroci sprejemajo njihovo pomoč. Njuni odgovori se nanašajo tako na dejanja svetovalne delavke kot na odzive učencev.

- Dejanja SD

Svetovalni delavki sta izpostavili v raziskavi precej dejavnikov in načinov, preko katerih otrokom priseljencem nudita pomoč in podporo tekom procesa vključevanja v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem. Njune izjave pa so potrdili tudi nekateri izmed drugih skupin sodelujočih. Na vprašanji, kako svetovalna delavka nudi pomoč otrokom priseljencem in kako jih podpira tekom procesa vključevanja sem dobila naslednje odgovore.

Obe svetovalni delavki sta bili enotni pri kar nekaj odgovorih. Obe sta izpostavili, da kot podporo učencem tujcem koordinirata dodatne ure pomoči (*»Razporejam število ur za učenje slovenščine, ki jih dobimo iz ministrstva glede na število tujcev.«* (B4)), da otrokom vseskozi ponujata pomoč (*»... da sem jim na voljo, če potrebujejo kako pomoč ...«* (B13)), uporabljata osebni pristop za vzpostavljanje odnosa (*»Zanašam se na bolj osebni pristop.«* (A9)), spremljata napredek učencev (*»Spremljam napredke po potrebi.«* (A18)), (*»Tekom leta jih spremljam ... »* (B5)) in povprašujeta otroke po počutju tekom procesa vključevanja (*»Večkrat otroke priseljence povprašam po počutju, ali si želijo kaj spremeniti, potrebujejo kakšno pomoč.«* (A39)). Napredke spremljata s pomočjo vpogleda v ocene (*»Dobim vpogled v ocene ...«* (A19)), pridobivanja mnenj učiteljev (*»... mnenja učiteljev.«* (A20)) in s sodelovanjem na konferencah z učitelji (*»Spremljam napredek preko pogovorov na konferencah ...«* (B24)).

Ena od svetovalnih delavk svojo podporo otrokom priseljencem izraža tudi z vključevanjem v reševanje problemov, ki jih otrok ima tekom procesa vključevanja na šoli (*»... se vključujem pri reševanju težav ...«* (A3)), je prisotna za učence tukaj in zdaj (*»Otroci lahko vidijo, da sem tukaj za njih.«* (A10)), opravlja z njimi individualno delo in pogovore (*»Z njim sem tudi individualno delala načrte.«* (A16)). Druga svetovalna delavka pa je v intervjuju posebej izpostavila še, da svojo podporo otrok priseljencem izraža tudi z motiviranjem (*»... motiviram ...«* (B6)), razporejanjem učencev k učiteljicam, ki jih učijo slovenščino (*»Razporejam te učence k učiteljicam, ki poučujejo otroke priseljence slovenščino kot drugi jezik.«* (B2)) ter postavljanjem osebnih vprašanj za vzpostavitev odnosa (*»... jih povprašam, kje so živeli prej,*

če imajo kakšne sorojence, kaj jim je všeč v Sloveniji in kaj jim ni ...» (B15)). Svetovalna delavka omenja tudi, da je v enem primeru otroka priseljenca znotraj procesa podpore in pomoči napotila tudi k specialistom za nadaljnjo pomoč (»Smo ga zato tudi napotili naprej k določenim specialistom.« (B23)).**

Njuno mišljenje tudi potrjujeta sodelujoča otroka priseljenca, saj eden izmed otrok priseljencev navaja, da je svetovalna delavka zares ves čas na voljo (*»Ja zelo rad sem s svetovalno delavko, ker je vedno na voljo.« (H18))* in drug potrjuje dejanja svetovalnih delavk skozi izražanje o tolažbi, ki jo dobi od svetovalne delavke (*»Me je tolažila, da bo boljše ...« (G36)).*

- Odzivi otrok

Obe svetovalni delavki sta izpostavili, da otroci sprejemajo njuno pomoč (*»Načeloma vsi sprejemajo mojo pomoč.« (A12)), (*»Jaz mislim, da me dobro sprejemajo ...« (B19)),* pri tem je ena izmed njiju dodala še, da so otroci zadovoljni s pomočjo, ki jo prejmejo (*»Zdi se mi, da so otroci kar zadovoljni.« (A11)).* Ena socialna delavka izpostavi tudi, da so otroci do nje ves čas spoštljivi (*»Vsi otroci so vedno do mene spoštljivi.« (A13)),* druga svetovalna delavka pa izpostavlja, da otroci pri njej vedno iščejo podporo (*»... me večkrat kdo od teh učencev kdaj poišče in vpraša kje je kaj na šoli.« (B20)).* Prav tako sta obe imeli slabo izkušnjo z zavračanjem pomoči enega učenca (*»Imamo enega učenca, ki je tukaj sicer že nekje dve ali tri leta in je vsako leto slabše, noče pomoči, noče biti sploh tukaj.« (B21)).**

Obračanje po pomoč k svetovalni delavki izražajo v svojih odgovorih tudi vsi trije sodelujoči otroci priseljenci z iskanjem podpore pri SD (*»Svetovalni delavki ...« (G35)), (*»Se pogovarja z mano ...« (H19))* in poročanjem težav svetovalni delavki (*»Svetovalni delavki sem lahko povedala, če je bilo kaj narobe.« (I19)).**

4.1.3 Sodelovanje z zaposlenimi

Sodelujoče strokovne delavke sem znotraj vprašanj o načrtovanju individualnih aktivnosti za otroke priseljence povprašala, kako sodelujejo z drugimi zaposlenimi oziroma kako sodelujejo med sabo tisti, ki so vključeni v proces vključevanja otrok priseljencev v osnovno šolo.

Odgovori na to tematiko so nekoliko krajši, vseeno pa sem dobila informacije, da zaposleni strokovni delavci na šoli med sabo sodelujejo. Na primer, na sestankih med učitelji in svetovalno delavko, kot navaja prva svetovalna delavka v intervjuju (*»... sodelujem pri sestankih z razredniki in drugimi učitelji po potrebi.« (A4)).* Enako sta potrdila učitelj slovenščine na predmetni stopnji, ko je izpostavil, da sodeluje s svetovalno delavko

(»Sodelujem s svetovalno delavko ...« (D16)) in učiteljica razrednega pouka (»S svetovalno delavko sodelujem na tedenski ali mesečni ravni.« (E20)). Učitelj slovenščine na predmetni stopnji je med drugim izpostavil, da sodeluje z dodatno strokovno pomočjo za učno pomoč učencem tujcem (»... kot tudi z drugimi učitelji dodatne strokovne pomoči.« (D17)). Njegovo izjavo je potrdila tudi sama zunanja dodatna strokovna delavka, ki poudarja, da tekom svojega dela redno sodeluje tudi z ostalimi zaposlenimi na šoli (»S svetovalno delavko in učitelji vseskozi sodelujemo.« (F6)).

Kot razlog sodelovanja s svetovalno delavko ali drugimi zaposlenimi strokovnimi delavci sta oba učitelja slovenščine iz predmetne stopnje opredelila informiranje o težavah z učenči priseljenci (»Svetovalno delavko na primer tudi obveščam o nekih večjih težavah s tujci.« (C18)), en izmed njiju pa je pri tem še dodal kot razlog usklajevanje snovi (»... za potrebe usklajevanja snovi med mojim poukom in urami dodatne strokovne pomoči.« (D18)).

4.1.4 Individualni načrt aktivnosti (INA)

Sodelujočim učiteljem in svetovalnima delavkama sem kot eno izmed glavnih vprašanj zastavila, kako kot posamezniki sodelujejo pri načrtovanju individualnih aktivnosti za otroke priseljence.

Svetovalni delavki, ki imata večjo vlogo pri udejanjanju načrtovanja individualnih aktivnosti, sta izpostavili, da se v tovrstna načrtovanja vključuje zaposlene, svetovalne delavke, razrednika ter učitelje slovenščine za posameznega otroka (»... se vsekakor vključim jaz, razrednik in učitelj slovenščine.« (A33)), ki skupaj sodelujejo na sestankih aktiva za načrtovanje aktivnosti (»Opravljam pa tudi aktive z učitelji, ki poučujejo učence priseljence slovenski jezik.« (B8)). Njune izjave potrjuje tudi učiteljica na razredni stopnji (»Sodelujem v aktivu, kjer si učitelji med sabo podajamo predloge in minimalne cilje.« (E17)). Načrtovanje pomoči na predmetni stopnji, kot so pomembno izpostavili trije sodelujoči, ena svetovalna delavka in oba učitelja na predmetni stopnji, pa je velik izziv zaradi različnih učiteljev po predmetih, zato je v praksi to skoraj nemogoče ustrezno načrtovati (»Na predmetni stopnji je takšen program skoraj nemogoče narediti, saj gre za več učiteljev za vsak posamezni predmet.« (A31)), (»Učim predmetno stopnjo, tukaj nimamo nobenih individualnih načrtov za otroke tujce.« (C15)). Večje možnosti za delo individualnega načrta so, kot je omenila ena svetovalna delavka, na razredni stopnji pouka, kjer je en učitelj za vse predmete, saj je tam večji pregled učitelja nad znanjem otroka priseljenca na splošno (»Učitelj na razredni stopnji ima pregled nad tem, koliko predznanja ima posamezni otrok.« (A32)).

Kako točno se načrtujejo aktivnosti, pa so učitelji in svetovalne delavke podali različne opise. Obe svetovalni delavki sta povedali, da se v načrtovanje aktivnosti ne vključuje staršev (*»Zaenkrat staršev ne vključujemo v te načrte.«* (B33)), pri čemer ena od njiju še doda, da niti nima občutka, da bi ti želeli biti vključeni (*»... nimam nekega občutka, da bi starši želeli biti v to vključeni tako aktivno.«* (B34)). Ena svetovalna delavka je povedala, da se v načrte, v kolikor se naredijo, tudi ne vključuje otrok prav posebej (*»... učencev pa se niti ne vključuje sploh veliko.«* (A35)), saj otroci naj ne bi ravno razumeli, kaj si zares želijo oziroma ne razumejo učnega procesa v šoli (*»Otroci mogoče niti sami ne vedo, kaj zares potrebujejo in kaj si želijo.«* (A36)). Druga svetovalna delavka pa je izpostavila, da skuša v načrte vnesti vsaj otrokove želje (*»Otroke vključimo v tolikšni meri, da jih na začetku povprašamo o njegovih željah.«* (B35)) in da pred samim načrtom pridobi neko splošno oceno predznanja otroka priseljenca (*»Na začetku naredimo tudi neko oceno otrokovih že pridobljenih kompetenc in šibkejših točk.«* (B36)).

Obe svetovalni delavki sta povedali, da se večina teh dogovorov naredi individualno in predvsem ustno (*»Vse temelji bolj na ustnih dogovorih.«* (A37)), (*»Imamo tudi nekaj ustnih, individualnih dogovorov.«* (B37)), izid dogovorov in načrtov pa v večji meri vsebuje, po odgovorih obeh svetovalnih delavk, zapis ciljev, ki jih otrok priseljenec naj bi dosegel tekom leta (*»... učitelje, s katerimi to delamo, sem prosila, da zapišejo minimalne cilje za učence priseljence pri svojih urah, da bomo lažje potem tudi ustvarjali načrte.«* (B38)). Ena svetovalna delavka z letošnjim šolskim letom s svojim delom stremi vedno bolj k natančnemu delu in načrtovanju individualnih aktivnosti za otroke priseljence (*»Individualizirane načrte aktivnosti še delamo skupaj.«* (B9)). S pomočjo osnovnega načrta pomoči se zaposleni strokovni delavci odločajo o napredovanju otroka priseljenca (*»Na podlagi tega potem tudi lažje odločamo konec leta, ali otrok priseljenec lahko napreduje v višji razred ali ne.«* (B39)). Učitelj slovenščine na predmetni stopnji izpostavi, da dela refleksije napredka otrok priseljencev (*»Naredimo pa konec vsakega leta ali pa tudi med konferenco tekom leta kratko refleksijo oziroma podamo učitelji svoje mnenje o delu, sodelovanju, rezultatih in napredku posameznega otroka priseljenca.«* (D13)), učiteljica razrednega pouka pa omeni, da se za pomoč pri delu z otrokom priseljencem poišče po navadi še dodatna strokovna pomoč zanj na šoli (*»Poiščemo pa še tudi neko dodatno osebo običajno ...«* (E18)).

4.2 Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev

Temo vloge učiteljev sem razdelila na tri kategorije, ki se nanašajo na odnos učiteljev do učencev priseljencev, prilagoditve učenja, ki jih učenci priseljenci imajo pri pouku in

sodelovanje učencev priseljencev. Prilagoditvam učenja sem dodala še podkategorije, in sicer metode dela, gradiva, ocenjevanje znanja, dodatna pomoč, jezik in druge prilagoditve.

4.2.1 Odnos do otrok priseljencev

Od 3 sodelujočih učiteljev na šoli sem poizvedovala, kako skrbijo za vključenost učenca priseljenca na šoli in nekaj odgovorov se je nanašalo na opisovanje odnosa, ki ga imajo do teh otrok.

Učitelj slovenščine na višji stopnji je izpostavil, da stremi k temu, da so vsi učenci med sabo enakovredni (*»... počutijo vključene in enakovredno ostalim učencem.«* (D30)), da skuša pokazati ematičnost (*»Jaz se trudim vedno biti čimbolj empatičen ...«* (D28)), da je prisoten za učence tukaj in zdaj in da želi, da se otroci priseljenci počutijo sprejete v novi družbi in razredu (*»Sam otrokom priseljencem povem v razredu, da mi je najbolj pomembno, da se vsi razumemo in, da se oni počutijo sprejete v razredu.«*(D34)).

Dva učitelja, učitelj slovenščine na višji stopnji in učiteljica razrednega pouka uporabljata osebni pristop, da se približata učencem priseljencem (*»... da se preko osebnega odnosa ...«* (D29)), (*»... osebni pristop ...«* (E5)) in želita ustvariti prijeten prostor za učenje vsem učencem priseljencem (*»Želim jim zagotoviti, da bi bil prostor učenja njim prijeten prostor.«* (D31)), (*»Meni je najbolj pomembno to, da se učenec dobro počuti v razredu.«* (E4)). Učiteljica razrednega pouka je dodala tudi, da učence motivira za delo (*»... pogovorov z učenci glede motivacije in podobno.«* (E22)) in se zavzema za ohranjanje njihovega maternega jezika otrok priseljencev kljub vključevanju v slovensko osnovno šolo (*»Se mi zdi pomembno, da nekako lahko ohranjajo tudi svoj materni jezik.«* (E31)), zaradi česar jim dovoli občasno izražanje v svoje jeziku (*»Sem pa jih že kdaj prosila, da pripravijo predstavitev, da so vsi ostali učenci vključeni in da vidijo, kaj ima otrok priseljenec za povedati o neki temi in kakšen je njegov materni jezik.«* (E32)). Občasno izražanje v maternem jeziku podpirata tudi oba druga sodelujoča učitelja (*»Če kdaj kateri otrok pove kaj v svojem jeziku, pa če ga razumem, ni problema.«* (C23), (*»V kolikor učenec vpraša kaj glede dela, naloge in učne snovi v svojem jeziku, ki ga sam lahko razumem, mislim, da ni takšnega problema v tem, dokler ne usvoji slovenščine.«* (D33)), z omenjenim pa se strinja tudi sodelujoči otrok priseljenec (*»Ena mi je kdaj razložila tudi po hrvaško, da še bolj dobro razumem.«* (G26)). Na drugi strani pa učiteljica slovenščine na višji stopnji poudarja, da se trudi ves čas komunicirati v slovenskem jeziku (*»...*

se trudimo govoriti ves čas v slovenščini.« (C22)). Učitelj slovenščine na višji stopnji kdaj uporabi tudi angleški jezik za komunikacijo, da so v pogovor lahko vključeni vsi učenci v razredu (*»... se z njimi pogovorim tudi v angleščini, da smo lahko vsi vključeni v pogovor.*« (D38)).

4.2.2 Prilagoditve učenja

Vse sodelujoče sem v intervjujih spraševala, katere metode dela in prilagoditve učenja se uporabljajo pri vključevanju otrok priseljencev v vzgojno-izobraževalni sistem. V tem poglavju predstavljam rezultate vseh intervjujev na to temo oziroma kategorijo, ki sem jo razdelila na več podkategorij, ki sem jih omenila že na začetku poglavja 4.2.

- Metode dela

Ena svetovalna delavka in učitelj slovenščine sta kot metodo dela z otroci priseljenci izpostavila diferenciacijo snovi (*»Pri delu z otroci tujci je potrebno veliko diferencirati.*« (D5)), (*»... diferenciacija učne snovi ...*« (A22)). Ena svetovalna delavka je dodala kot metodo še vaje s slovarjem (*»... fizični slovarji z vajami.*« (A27)), druga svetovalna delavka je poudarila, da ima vsak učitelj lahko drugačne pristope (*»Odkvisno od vsakega učitelja posebej kakšen pristop uporabi.*« (B26)), sama pa najbolj izpostavlja delo v parih (*»... dosti dela v parih v razredu, da je otrokom lažje slediti.*« (B30)), s čemer se strinja tudi en učenec priseljenec (*»Delam kdaj s kom v paru ...*« (H23)). Vsak izmed sodelujočih učiteljev je izpostavil še nekatere druge metode dela. Učiteljica slovenščine kot metodo dela na primer uporablja tudi povezovanje snovi med redno snovjo in prilagojeno snovjo za učence priseljence (*»... njihovo snov povezujem z našo redno snovjo.*« (C8)), učiteljica razrednega pouka pa navaja metodo skupnega slovarja (*»Si delamo skupinsko kak slovarček, ki ga imam otrok ves čas pri sebi, in potem vsak dan dodajamo kakšne nove besede.*« (E8)) in menjavanje načinov dela (*»V kolikor vidimo, da en način dela ne ustreza, najdem drugega, ki bi lahko bil boljši.*« (E27)). Učiteljica razrednega pouka in učitelj slovenščine na višji stopnji se strinjata še v uporabi metode dela, kot je prevajanje besed učencem priseljencem po potrebi (*»... prevajanje osnovnih besed s pomočjo slovarja za razširjanje osnovnega besedišča.*« (D8)).

- Gradiva

Druga podkategorija, ki sem jo opredelila pri prilagoditvah učenja za otroke priseljence, so gradiva. Ena svetovalna delavka in oba učitelja slovenščine na višji stopnji so izpostavili, da učencem priseljencem za domača branja izbirajo krajše knjige, prilagojene knjige za branje

(»... pri slovenščini prilagojene, krajše knjige za domača branja.« (A24)), (»... za domače branje prilagojeno knjigo Kralja Matjaža, ki je zapisan na način, ki pomeni lažje branje za otroke tujce, z lažjimi opisi, s prevodi.« (C11)), pri čemer učiteljica slovenščine na predmetni stopnji učencem omogoča tudi menjavo knjig na podlagi ustrezne težavnosti in znanja učenca priseljenca, v kolikor se ena knjiga izkaže za pretežko (»Je eden fant prišel do mene, mi povedal, da mu je knjiga pretežka za branje, zato sva potem skupaj šla v knjižnico in poiskala novo knjigo.« (C21)). Vsi sodelujoči v intervjujih izpostavijo, da se pri pouku uporablja prilagojeno gradivo, kar se nanaša na učenje po prilagojenih učbenikih (»Dam priseljencem delovni zvezek za tujce ...« (C7)) in vaje za delo pri pouku (»Imam večinoma pripravljene kakšne posebne delovne liste.« (D11)), (»... z nalogami slovenščine za nižji razred.« (E10)), (»Mi dajo lažje naloge ...« (H15)).

Obe svetovalni delavki, učiteljica razrednega pouka in en učenec za prilagoditev izpostavljajo uporabo računalnika za lažje prevajanje pri pouku (»Tablice imamo, ki jih damo tem učencem in si lahko sproti prevajajo kakšne besede v slovarjih.« (B29)), (»Prevajam si lahko na tablici ...« (H5)). Dva sodelujoča učenca kot pomožno gradivo omenita tudi izposojene zvezke od sošolcev (»... mi kdo posodi tudi svoje zvezke.« (H24)).

- Ocenjevanje znanja

Prilagoditve učenja so vidne tudi pri preverjanju in ocenjevanju znanja, zato sem opredelila to kot posebno podkategorijo. Ena svetovalna delavka, učiteljica slovenščine na predmetni stopnji in en otrok priseljenec so izpostavili, da imajo učenci priseljenci možnost podaljšane časa pri pisanju testov oziroma preizkusov znanja (»... podaljšan čas pisanja ...« (C12)), (»... lahko pišem dlje kot zvoni zvonec.« (H31)) kot tudi možnost pisanja testa izven razreda z nadzorom pomožne učiteljice ali svetovalne delavke (»... pišejo test zunaj razreda na začetku ...« (B28)), kar je poleg navedenih omenila tudi sodelujoča učenka priseljenka (»Pisala sem teste zunaj razreda ...« (I16)).

Dva učenca priseljenca sta v intervjujih povedala, da sta oziroma sta bila brez ocen tekom leta (»... se mi ocene zdaj še ne štejejo zares ...« (G29)), enako pa izpostavi tudi sodelujoča mama otroka priseljenca (»Brez ocen lani je bilo zelo dobro, da se ni tako zelo jezil, ko mu kdaj ni šlo.« (J12)).

- Dodatna pomoč

K dodatni pomoči sem uvrstila vse informacije o prilagoditvah, ki so jih sodelujoči omenili kot prostovoljno dodatno pomoč pri poučevanju. Vsi sodelujoči učitelji izpostavljajo samorganizacijo pouka oziroma dodatne pomoči, saj je le-to prostovoljno (*»Jaz sama organiziram za učence v svoje razredu morebitne prilagoditve in dodatno pomoč otrokom.«* (C16)) in dodatna pojasnila (*»... ob testu pojasni pomen določene besede ...«* (C14)), (*»Tekom učne ure najprej povem vse v slovenščini, nato še pa otroku priseljencu posebej prevajamo in se posvečamo še njemu.«* (E13)). Dejstvo, da otroci priseljenci dobijo od učiteljev dodatne razlage, so potrdili tudi vsi sodelujoči učenci (*»Včasih mi posebej razlagajo snov med poukom.«* (H26)). Poleg dodatne razlage dobijo učenci priseljenci tudi vsesplošno dodatno pomoč pri pouku, kar pove učiteljica slovenščine na višji stopnji (*»Učitelji, vsaj jaz, smo jim pripravljene še dodatno pomagati.«* (C6)), kot tudi vsi trije učenci priseljenci (*»... kar dosti mi pomagajo učitelji.«* (H14)).

Sodelujoči različno izpostavljajo nekatere druge prilagoditve dodatne pomoči. Ena svetovalna delavka in dva učitelja izpostavljajo dajanje manj naloge otrokom priseljencem (*»Dajem pa jim recimo tudi manj naloge.«* (D9)), učitelj slovenščine med lastnimi prilagoditvami omeni še postavljanje enostavnejših vprašanj otrokom priseljencem (*»Tam, kjer so v razredu prisotni učenci priseljenci, njim osebno vedno namenim bolj enostavna vprašanja, vprašanja 1. stopnje, na primer kje, kdaj ali kako.«* (D6)), učiteljica razrednega pouka nekoliko drugače ubesedi in pove, da skuša uporabljati v svojih razlagah za učence priseljence prilagojene besede (*»... prilagojene besede ...«* (E7)) in en učenec izpostavi tudi pomoč sošolcev pri pouku (*»... so mi pri pouku vsi skos pomagali ...«* (G18)). Učenka, ki je na šoli že dlje časa, izpostavi eno prilagoditev, ki jo je še vedno deležna kot dodatna pomoč, in sicer je to pomoč pri razumevanju kompleksnejših besed (*»... samo včasih mi še pomagajo pri kakih težjih besedah.«* (I7)).

- Jezik

Jezik je prav tako lahko prilagoditev glede na znanje učenca na začetku in znanje sedaj. Vsi učenci izpostavijo svoje neznanje jezika in nerazumevanje pouka na začetku ob prihodu na šolo (*»Ko sem prišel, sem znal ful malo slovensko.«* (G3)), (*»Na začetku nisem razumel nič pri pouku ...«* (G5)), kar pa pri enem učencu, ki je na šoli približno 3 mesece, pomeni, da pouku še vedno ne more v celoti slediti (*»Tudi pri pouku še ne razumem vsega.«* (H4)). Za učenko, ki pa je na šoli že 3 leta, pa to pomeni, da na začetku ni razumela nič, vendar se je to že spremenilo (*»Ko sem prišla, nisem znala skoraj nič slovensko ...«* (I3)). Enako pa velja tudi za splošno znanje jezika – en učenec izpostavi, da še vedno ne zna dobro slovensko (*»Še vedno ne znam dobro*

slovensko.« (H3)), druga dva pa povesta, da jima sedaj gre že veliko bolje (*»... zdaj razumem skoraj vse.«* (G6)).

- Druge prilagoditve

V zadnji podkategoriji pa navajam rezultate ostalih odgovorov na temo prilagoditev. Učenka, ki je na šoli že 3 leta, je izpostavila, da sedaj nima več nobenih prilagoditev (*»Nimam več nobene pomoči pri pouku že eno leto«* (I6)). Sodelujoča mati učenca priseljenca pa je omenila, da je dejanska prilagoditev za otroka tudi to, da se ga zaradi neznanja jezika vpiše v razred eno leto nižje, kot bi bil sicer (*»Mogel bi biti v 5. razredu, ampak ko smo prišli, je moral eno leto nižje iti kot sicer, zaradi slovenščine.«* (J2)). Učiteljica razrednega pouka je celoten proces prilagoditev označila z mnenjem, da je potrebno v procesu vključevanja prilagajanje vseh; učiteljev, učencev priseljencev in vseh ostalih učencev v razredu (*»... se moram prilagajati tako jaz kot tudi otrok sam in navsezadnje tudi ostali otroci v razredu.«* (E3)).

4.2.3 Sodelovanje otrok priseljencev

Tri sodelujoče učitelje in zunanjo strokovno delavko dodatne pomoči sem v intervjujih vprašala, kakšne so njihove izkušnje z vključevanjem otrok in otrokovim sodelovanjem v procesu vključevanja.

Dva učitelja sta se strinjala, da so izkušnje sodelovanja otrok priseljencev različne (*»Izkušnje pa so čisto različne.«* (E1)), to pa je potrdila tudi učiteljica dodatne strokovne pomoči za tujce (*»Sodelovanja z otroci so različna ...«* (F4)), ki meni, da je rezultat sodelovanja odvisen od vsakega posameznika posebej (*»... vse je odvisno od vsakega posameznika.«* (F5)). Učiteljica razrednega pouka je dodala še, da so kljub vsemu njene izkušnje dobre (*»Večinoma kar dobro no, nam gre nekako skozi.«* (E2)). Oba učitelja slovenščine na višji stopnji sta izpostavila, da so nekateri učenci zelo motivirani za delo (*»Otrok iz Francije je tukaj že od 3. razreda, zdaj je 6. razred in je zelo motiviran za delo.«* (C1)), (*»Nekateri otroci, večinoma no, se trudijo in se nekaj naučijo.«* (D2)). Med drugim pa imata oba tudi izkušnjo z nesodelovanjem otroka, kar opisujeta kot nezainteresiranost učenca priseljenca (*»Eden izmed mojih učencev, ki je iz Srbije, pa je tukaj na šoli že 3 leta, mislim, da nima neke želje, da bi se naučil slovensko.«* (C2)) in nesprejemanje pomoči (*»Nekateri pa tudi zavračajo pomoč.«* (D3)). Učiteljica razrednega pouka pa izpostavlja predvsem izkušnjo z letošnjimi učenci, ki se po njenem mnenju trudijo sodelovati (*»... se trudita z nalogami.«* (E15)).

Učitelj slovenščine na predmetni stopnji in učiteljica na razredni stopnji menita, da je sodelovanje otroka priseljenca pri pouku pravzaprav tudi znak vključenosti učenca, saj to pomeni, da se počuti dobro, se počuti sprejetega in ima motivacijo za delo in učenje (*»Kako smo drugi učenci pri vključevanju otrok priseljencev, pa govori tudi samo dejstvo, kako se odziva sam otrok priseljenec na nas s sodelovanjem in druženjem s sovrstniki.«* (D39)), (*»Letos se oba učenca lepo vključujeta, upoštevata moja navodila ...«* (E14)).

4.3 Vloga staršev v procesu vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo

Vlogo staršev sem razdelila na dve kategoriji, ki se nanašata na sodelovanje med starši in šolo ter na spremljanje šolanja otroka s strani starša.

4.3.1 Sodelovanje staršev s šolo

O tem, kako in koliko sodelujejo med sabo šola in starši otrok priseljencev oziroma koliko so starši vključeni v sam proces vključevanja otrok priseljencev v osnovno šolo, sem spraševala v intervjujih učitelje, svetovalni delavki, učiteljico dodatne strokovne pomoči in starše (mamico otroka priseljenca).

Izključenost staršev, predvsem zaradi neznanja jezika, izpostavlja učitelj slovenščine na predmetni stopnji (*»Mislim, da se starši sami že počutijo drugačne in izključene zaradi neznanja jezika.«* (D24)), z izjavo o težavnosti sodelovanja s starši otrok priseljencev pa govori tudi zunanja dodatna strokovna delavka za učno pomoč (*»Težave pa se velikokrat pojavljajo pri sodelovanju s starši.«* (F7)). Strokovna delavka za dodatno učno pomoč opredeli razlog za ne vključenost staršev kot nezainteresiranost staršev (*»... očetje pa zaradi dela niso tako odzivni.«* (F9)) in neznanje jezika (*»Večina mater otrok priseljencev ne zna govoriti slovensko ...«* (F8)), kar potrdi tudi sodelujoča mama (*»... smo zelo malo razumeli slovensko.«* (J4)), drugi učitelji pa kot razloge navajajo neudeležbo sestankov (*»... z neudeležbo roditeljskih sestankov, govorilnih ur in podobno ...«* (D25)), (*»Ne hodijo dosti na govorilne, niti na roditeljske.«* (E23)), redke obiske govorilnih ur (*»Pridejo kdaj na govorilne ure, čeprav bolj redko.«* (D21)) in izogibanje komunikaciji zaradi neznanja jezika (*»... se izognejo težji komunikaciji in morebitnemu označevanju s strani drugih staršev ali učiteljev.«* (D26)).

Kot sodelovanje, ki pa se zgodi med šolo in starši, svetovalna delavka navaja dogovore, ki jih je potrebno ob določenih situacijah skleniti (*»S starši smo že podpisali nekakšen dogovor za minimalne obveznosti za napredovanje v višji razred.«* (B22)). En učitelj izpostavlja nekoliko večje sodelovanje s starši kot razrednik (*»S starši sodelujem zgolj kot razrednik.«* (D20)), drugi

dve učiteljici pa v primeru težav (*»Pri učencih, ki se upirajo sodelovanju, so vključeni starši.«* (C17)), (*»Ko pridejo težave z učencem, z delom, z nesodelovanjem, takrat pa se starše pokliče in se pogovori tudi z njimi.«* (E24)). Način sodelovanja učitelj slovenščine opredeli kot sodelovanje preko maila (*»Nekoliko več sodelujemo preko maila.«* (D22)).

Zaposleni na šoli, v kolikor komunicirajo s starši, komunicirajo v angleškem jeziku, kot pravita dva učitelja (*»... starši komunicirali v angleščini.«* (E26)) ali pa v maternem jeziku, v kolikor je mogoče (*»... komunikacija bila malo slovensko, malo hrvaško malo bosansko.«* (E25)). Pogovor v različnih jezikih z zaposlenimi omeni tudi mamica otroka priseljenca (*»Malo v srbščini, malo v slovenščini, malo v hrvaščini.«* (J5)), izpostavi pa tudi podatek, da je od šole dobila nekoliko manj informacij glede samega procesa ob vpisu (*»Ni bilo zelo veliko informacij.«* (J3)).

4.3.2 Spremljanje šolanja otroka

Sodelujočega starša sem vprašala v intervjuju, kako se sama vključuje k proces vključevanja otroka v slovensko osnovno šolo in kako lahko otroku pomaga. O pomoči staršev pa se je opredelil tudi en izmed sodelujočih učencev priseljencev.

Mamica učenca priseljenca je povedala, da ji otrok sedaj nekoliko več pove o dogajanju v šoli, zato se lahko počuti bolj vključeno (*»... tudi več mi doma pove o šoli«* (J9)), saj ji na začetku ni povedal veliko (*»Mi kaj dosti ne pove.«* (J13)). Prav tako se mama počuti vključeno s tem, ko se od otroka lahko nauči kaj slovenskega jezika (*»... se naučim kaj slovensko od njega.«* (J10)), za podporo otroku pa se je vključila tudi na tečaj slovenskega jezika za odrasle (*»Jaz se tudi trudim in hodim na tečaj.«* (J20)). En učenec priseljenec pa je med drugim izpostavil, da mu doma pri učenju pomagajo tudi starši (*»... pa tudi mami in ati sta mi pomagala.«* (G39)).

4.4 Zunanji viri podpore pri vključevanju otrok priseljencev

Temo zunanjih vključenih izvajalcev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo sem razdelila na tri kategorije: sodelovanje šole z zunajimi organizacijami, dodatno strokovno pomoč na šoli in pomoč otroku priseljencu s strani drugih, bližnjih oseb, ki niso zaposlene na šoli.

4.4.1 Sodelovanje šole z zunajimi organizacijami

Z eno svetovalno delavko sva pogovor usmerili tudi v sodelovanje z zunajimi organizacijami. Pri tem je svetovalna delavka izpostavila, da trenutno ne sodelujejo z nobeno zunanjo organizacijo, ki bi izvajala morebitne dodatne tečaje za otroke priseljence (*»Šola ne organizira*

dodatnih jezikovnih tečajev.» (A28)), imeli pa so izkušnjo tovrstnega sodelovanja v preteklosti (*»Smo pa sodelovali z Mladinskim centrom Dravinjske doline nekje 3 leta, ki so nudili brezplačno pomoč pri učenju slovenskega jezika v smislu tečaja za otroke priseljence.*» (A29)). Trenutno sodelovanje z zunanjo organizacijo pa temelji na tečaju slovenščine za starše otrok priseljencev (*»Sodelujemo z eno organizacijo za izobraževanje odraslih, ki pa nudi pomoč pri učenju slovenskega jezika za starše otrok priseljencev, zato tudi naše starše teh otrok usmerjamo k njim, v kolikor so zainteresirani.*» (A30)).

4.4.2 Dodatna strokovna pomoč

Kot edini zunanji vir pomoči za otroke priseljence, ki ga šola trenutno ima, je dodatna strokovna pomoč. Z zaposleno v tej vlogi sem tudi opravila intervju in pridobila naslednje odgovore.

Dodatna zunanja strokovna delavka ima vlogo na šoli kot pomoč pri vključevanju otrok priseljencev (*»S svojim delom in pristopom učencem priseljencem pomagam pri vključevanju v izobraževalni proces.*» (F1)) tako, da skbi za dodatno učenje slovenskega jezika otrokov priseljencev (*»Vključujem se predvsem zato, da bi učencem nudila pomoč pri učenju slovenskega jezika ...*» (F2)). Kot namen njenega vključevanja pa je strokovna delavka izpostavila učinkovitejše vključevanje v slovenski šolski sistem (*»... da bi se lahko čim bolj uspešno vključevali v izobraževalni proces in tudi v širše socialno okolje.*» (F3)).

4.4.3 Pomoč bližnjih oseb

Med zunanje vire podpore pri procesu vključevanja v slovensko osnovno šolo spadajo tudi zunanje bližnje osebe otrokom. O tovrstni podpori je v intervjuju govoril otrok priseljenec, ki je izpostavil, da mu je pri vključevanju zelo pomagala razlaga snovi v maternem jeziku s strani drugih oseb (*»Ko smo šli v Bosno na počitnice, mi je tam en prijatelj razložil ulomke, da sem jih še bolj razumel.*» (G32)) in prevajanje besedil v materni jezik s strani sošolca (*»Imam prijatelja, ki je tudi Bosanec, samo je že dolgo tukaj in mi je prevajal včasih.*» (G34)). Koristna za učenca pa je bila tudi dodatna pomoč pri učenju slovenskega jezika s strani prijatelja (*»Pomoč prijatelja, ki me je učil veliko slovenščine ...*» (G38)).

4.5 Otrokov glas

Vse sodelujoče sem v intervjujih vprašala, kako vidijo ali kako sami poskrbijo za to, da je glas otroka priseljenca slišan s strani drugih na šoli. Odgovore sem razdelila v tri kategorije; poslušanje otroka, upoštevanje otroka in zagovornišтво.

4.5.1 Poslušanje otroka

Ena svetovalna delavka je izpostavila, da posluša in skrbi za izražanje želja s strani otrok priseljencev samih (*»Pri učnih težavah pa skušam učence priseljence usmerjati k temu, da povedo, kje potrebujejo dodatno podporo in kaj si želijo od nas zaposlenih.«* (A42)), kar je izpostavila tudi učiteljica slovenščine na višji stopnji (*»Otroke tudi sprašujem, kaj bi potrebovali od mene, da bi jim bilo lažje.«* (C19)). Poslušanje otroka priseljenca se uresničuje tudi skozi pogovore z otrokom, ki jih izvajajo zaposleni, o čemer govorita obe svetovalni delavki in dodatna zunanja strokovna delavka (*»... se kaj z njimi pogovorim.«* (B7)), (*»... pogovor z otrokom ...«* (E6)). Ena svetovalna delavka in zunanja dodatna strokovna delavka še izpostavi zanimanje za otrokovo mnenje (*»... se zanimam za njegove potrebe in mnenje.«* (B17)), (*»Za otrokove želje, mnenja in potrebe prisluhnem vsakemu učencu posebej.«* (F10)). Na to tematiko pa je odgovoril tudi eden izmed učencev priseljencev, ki je povedal, da je imel možnost izraziti svoje neznanje oziroma strah učiteljem (*»Sem jim povedal, da se mogoče ne bom tako dobro učil, ker ne razumem vsega ...«* (G27)).

4.5.2 Upoštevanje otroka

Kako se otroka na šoli upošteva skozi dejanja, nakazujejo naslednji odgovori. Ena svetovalna delavka je kot upoštevanje otrokovega glasu izpostavila sprejetost med vrstniki (*»S strani vrstnikov mislim, da je upoštevan glas, saj ni večjih težav pri nesprejemanju ali kaj podobnega.«* (A44)), individualno sodelovanje učiteljev (*»... sodelujejo z otroci individualno.«* (A46)) in prilagodljivost učiteljev (*»Nekateri učitelji so bolj dovzetni in se bolj prilagajajo ...«* (A45)), s čemer se strinjata tudi zunanja dodatna strokovna delavka in učiteljica slovenščine na višji stopnji (*»Učitelji, s katerimi sodelujem, so do otrok priseljencev zelo prilagodljivi ...«* (F14)). Druga svetovalna delavka izpostavi, da se otrokove skrbi upoštevajo s strani učiteljev (*»... delajo v tej smeri, da bi se fantu omogočilo pri predmetih napredovanje z določitvijo minimalnih ciljev.«* (B42)), da je stiska učencev priseljencev slišana z njene strani (*»Sem ga dobro podprla in slišala njegovo stisko.«* (B43)) in da se učencu vedno ponudi pomoč, ko je ta potrebna (*»... vedno gre nasproti in se mu skuša pomagati kolikor gre.«* (B44)). Zunanja dodatna strokovna delavka pove še, da otroke priseljence upošteva tako, da jim pomaga pri prilagoditvah (*»Pomagam jim s prilagoditvami ...«* (F11)), meni pa tudi, da svetovalna delavka otrokom nudi dovolj podpore (*»Svetovalna delavka otroke priseljence upošteva tako, da jim nudi pomoč in oporo.«* (F13)) in da so učitelji dovolj strpni (*»... strpni...«* (F15)), kot tudi pripravljeni za pomoč otrokom priseljencem (*»... pripravljeni so jim pomagati.«* (F16)).

Eden od sodelujočih učencev je izpostavil, da mu učitelji večkrat sami ponudijo pomoč, kar sam dojema kot upoštevanje (*»... so mi rekli, da mi bodo pomagali in se mi prilagodili.«* (G28)). Da pa se otroka upošteva, ubesedi tudi mama učenca priseljenca, ki pove, da se otrok v šoli počuti dobro (*»Jaz mislim, da mu je dobro, da se ga upošteva.«* (J14)). Ena svetovalna delavka in učitelj slovenščine na višji stopnji navajata tudi, da otroke, ki ne izražajo svojih želja, mnenj in potreb ali ne sodelujejo, tudi zaposleni potem težko upoštevajo (*»... otrok noče sodelovati, se ga pa težko upošteva.«* (B45)).

4.5.3 Zagovorništvo

Kot tretjo kategorijo znotraj teme otrokovega glasu sem opredelila zagovorništvo. Obe svetovalni delavki sta izpostavili, da se v primeru težave postavita na stran učenca priseljenca (*»Če vidim, da je potrebno, se popolnoma postavim tudi na stran učenca priseljenca.«* (A41)), (*»Mi je učenec zaupal skrb glede napredovanja in sem to temo potem odprla na konferenci.«* (B41)), ena svetovalna delavka pa je pri tem dodala tudi, da se pogovori z vpletenimi v problem (*»... sem se pogovorila z odgovornim učiteljem, z vpletenimi drugimi učenci.«* (A40)).

Ena svetovalna delavka je kot dejanja zagovorništva izpostavila še delavnice v razredih za večje razumevanje otrok (*»Sem tudi že organizirala za posamezni razred delavnico na temo krepitve medvrstniških odnosov in preseljevanja po svetu.«* (A43)), spodbujanje razrednikov k večji vključenosti v sam proces spremljanja otroka pri predmetih in vključevanju (*»Spodbudim razrednike, da se vključijo ...«* (A47)) in spodbujanje nekaterih učiteljev k večji prilagodljivosti (*»... učitelje povprašam, kaj bi se dalo narediti, da bi se otroku lahko vsaj malo prilagodili.«* (A48)). Druga svetovalna delavka je navedla, da se zavzema za enakopravnost med učenci (*»Stremim k temu, da se jih spoštuje in upošteva enako kot ostale učence.«* (B40)), zunanja dodatna strokovna delavka pa je izpostavila lastno dogovarjanje z učitelji glede pomoči in prilagoditev za otroke priseljenca (*»... z dogovarjanjem z ostalimi učitelji, ki otroka poučujejo.«* (F12)).

4.6 Otrokova sprejetost na šoli

Tri sodelujoče otroke priseljenca in enega starša sem v intervjujih vprašala, kako se počutijo na šoli, kako so sprejeti, kakšen imajo odnos z zaposlenimi in v kolikšni meri lahko uporabljajo svoj materni jezik. Vse vključene v raziskavo pa sem vprašala, kako vidijo odnose med otroki priseljenci in sovrstniki. Temo otrokove sprejetosti na šoli sem razdelila v 5 kategorij, ki se nanašajo na uporabo maternega jezika v šoli s strani učenca priseljenca, počutje na šoli,

prednosti in slabosti nove šole, odnos učencev priseljencev z učitelji in medvrstniški odnosi. Počutje na šoli sem razdelila še na podkategoriji počutja na začetku, ob prihodu na šolo in sedaj.

4.6.1 Uporaba maternega jezika

Dva otroka, ki sta na šoli prisotna od šolskega leta 2022/2023, sta izpostavila, da občasno v šoli uporabljata svoj materni jezik, v kolikor se v slovenskem jeziku ne znata izraziti (*»Če kaj ne vem, kako povedati po slovensko, rečem kar po bosansko, ampak ne velikokrat.«* (G1), (*»Pri pouku, če ne vem po slovensko povedat, povem po srbsko.«* (H1)), uporabljata pa ga tudi včasih pri pogovoru s prijatelji (*»Med prijatelji tudi, ko se pogovarjamo.«* (H2)).

Učenka priseljenka, ki pa je na šoli že 3 leta, je povedala, da v šoli svojega maternega jezika več ne uporablja (*»Ne uporabljam svojega jezika več v šoli.«* (I1)) , uporablja pa ga še vedno doma z družino (*»Doma pa se še vedno pogovarjam v svojem jeziku.«* (I2)).

4.6.2 Počutje na šoli

Kategorijo počutje na šoli sem razdelila v dve podkategoriji za lažje ločevanje opisov počutja otrok priseljencev na začetku, ko so se vključili v slovensko osnovno šolo, in sedaj, ko so tam že nekaj časa.

- Počutje na začetku

Učenci priseljenci so v raziskavi svoje občutke različno opisovali. En učenec priseljenec je izpostavil, da mu je na začetku bilo vse čudno, ko je prvič prišel na šolo (*»Bilo mi je čudno ...«* (G8)), ni poznal nikogar (*»... nisem nobenega poznal ...«* (G9)) in ni razumel slovenskega jezika (*»... razumel nisem nič.«* (G10)). Učenka priseljenka, ki je na šoli že dlje časa, je izpostavila, da se je na začetku počutila slabo (*»Prvič sem se počutila slabo.«* (I8)), da je čutila nevšečne poglede s strani drugih (*»Ni mi bilo všeč, kako me gledajo sošolci, ko sem prišla.«* (I11)), počutila se je izključeno (*»... počutila sem se izključeno.«* (I12)), prav tako pa je imela težavo z neiznajdljivostjo na šoli (*»... nisem se dobro znašla na šoli.«* (I21)). Vsi trije učenci priseljenci pa so skupno izpostavili, da jih je na začetku bilo strah (*»Malo sem bal, ja.«* (H11)). O nekoliko težjem začetku pa je poročala za svojega otroka priseljenca tudi mama (*»Vem, da mu je bilo malo težko na začetku.«* (J7)).

- Počutje sedaj

En otrok priseljenec se je opredelil, da se ima sedaj super (*»Sedaj pa mi je kar super.«* (G11)) in da mu je šola zelo všeč (*»Všeč mi je šola ...«* (G12)). Drug učenec pa je izpostavil dobro

počutje (*»Počutim se dobro.«* (H8)). Z dobrim počutjem svojega otroka se strinja tudi sodelujoči starš v intervjuju (*»Mislim, da se počuti zelo dobro.«* (J6)), pri tem pa izpostavi še, da je otroku lažje kot staršem ob preselitvi, ker se hitro navadijo (*»Otroku je lažje kot meni, ker se hitreje navadi in vključi.«* (J1)), da ima njen otrok pozitivno mnenje o šoli in vključenosti (*»zdaj mu je pa všeč ...«* (J8)) in da ima dovolj motivacije za učenje (*»... se rad uči.«* (J16)).

4.6.3 Prednosti in slabosti nove šole

Učence priseljence sem v intervjujih vprašala, kaj ji je na šoli všeč, in kaj ne, torej kaj so prednosti in kaj slabosti nove šole.

En učenec je pozitivne lastnosti nove šole opredelil z omaricami za shranjevanje, kar je priročno za vse zvezke in učbenike (*»... imamo omarice, zato ne rabim veliko stvari vsak dan nositi s sabo v šolo.«* (G13)) in dobro malico (*»Malica mi je zelo všeč.«* (G14)). Prednosti, ki jo je izpostavil drug učenec, je velikost šole (*»Velika šola je ...«* (H9)). Slabosti, ki ju je izpostavil samo en učenec priseljenec, sta nov jezik (*»Malo novega jezika ...«* (H12)) in novi sošolci (*»... novih sošolcev.«* (H13)).

4.6.4 Odnos z učitelji

Kakšen odnos imajo otroci priseljenci z učitelji v samem procesu vključevanja v slovensko osnovno šolo, sem dobila odgovore od učencev priseljencev in starša v intervjuju.

Dva učenca sta izpostavila, da so učitelji prijazni, zato nimata težav z njimi (*»... so učitelji ful prijazni.«* (G24), (*»... vsi so prijazni.«* (H10)). En učenec je izpostavil še, da v kolikor ima težave, se vedno obrne na razredničarko, saj ima z njo dober odnos (*»Razredničarki sem povedal težavo.«* (H28)), učenka priseljenka je povedala, da so jo učitelji dobro sprejeli (*»Učitelji so me dobro sprejeli.«* (I14)), sodelujoči starš pa je izpostavil, da njen otrok doma ni izpostavil nobene težave z učitelji (*»Nima težav z učiteljicami.«* (J15)).

4.6.5 Medvrstniški odnosi

Vse vključene sem v svoji raziskavi vprašala, kako lahko sami skrbijo za vključenost otrok priseljencev med sošolce oziroma vrstnike oziroma kako vidijo medvrstniške odnose med otroci priseljenci in ostalimi vrstniki.

Vsi trije učitelji so kot lastni prispevek k dobrim medvrstniškim odnosom izpostavili pogovore o kulturah in njihovih sprejemanjih v razredu (*»Kot razredničarka se z otroci pogovarjam o različnih kulturah, ko pride kdo na novo iz druge države.«* (C26)), (*»Pri pouku govorimo tudi*

o njihovi kulturi in jeziku.« (E34)), pri čemer učiteljica razrednega pouka dodaja še, da se ji zdi pomembno, da vsi učenci razumejo raznolikost kultur in ljudi (*»... da naši otroci razumejo to raznolikost kultur ...«* (E33)). Oba učitelja na predmetni stopnji sta izpostavila, da učence spodbujata k sodelovanju med sabo oziroma k medsebojni pomoči (*»Učence spodbujam k sodelovanju z učenci priseljenci ...«* (D35)), (*»... zadolžim koga, da pomaga učencu tujcu.«* (C25)), kar pripomore k vzpostavljanju odnosov. Učiteljica razrednega pouka pa kot svojo metodo izpostavlja skupinsko delo (*»Otroci delajo mešano po skupinah s temi otroci in se tako lažje povežejo in spoprijateljijo.«* (E35)).

Učiteljica razrednega pouka je povedala, da so učenci priseljenci v splošnem dobro sprejeti med vrstniki (*»Mislim, da so vedno kar dobro sprejeti med našimi učenci.«* (E36)), učitelj slovenščine na predmetni stopnji pa je izpostavil konkreten primer, ko so slovenski učenci sami učitelju predstavili novega učenca priseljenca (*»Imam en primer, kjer so mi moji učenci sami prišli predstaviti novega učenca, ki še na moji uri ni bil.«* (D37)). Dva sodelujoča učenca v raziskavi sta izpostavila, da imata veliko prijateljev (*»Imam veliko prijateljev ...«* (G23)), tretji učenec pa je povedal, da ima s sošolci dober odnos (*»Se razumemo s sošolci ...«* (H21)) in, da se med sabo družijo tudi izven pouka (*»... se družim veliko z njimi.«* (H22)).

Poleg omenjenga pa so nekateri izpostavili tudi slabosti medvrstniških odnosov. Učiteljica slovenščine na višji stopnji je izpostavila primer izključenosti učenca priseljenca (*»Na šoli se v družbo ni kaj preveč vključil.«* (C3)), ena svetovalna delavka pa je izpostavila nasilje otroka priseljenca do vrstnikov (*»Prišlo je tudi do nasilja z njegove strani v razredu.«* (A17)). Dva učenca in sodelujoči starša pa so povedali tudi, da je težava na začetku bila ta, da so bili brez prijateljev zaradi novih ljudi (*»Na začetku nisem imela prijateljev ...«* (I9)), (*»Ni se znal takoj vklopiti in ni imel prijateljev.«* (J17)).

4.7 Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo

Vsakega sodelujočega v raziskavi sem vprašala, kako uspešno je po njegovem mnenju vključevanje otrok priseljencev v slovenski šolski sistem. Odgovore sem razporedila v dve različni kategoriji, ki sem ju opredelila kot ovire pri procesu vključevanja in dosežki pri procesu vključevanja.

4.7.1 Ovire pri procesu vključevanja

Kategorijo ovir sem razvrstila še v 3 podkategorije glede na pridobljene odgovore, in sicer jezik in kultura, zaposleni in organizacija dela, medsebojno sodelovanje in vzpostavljanje odnosa.

- Jezik in kultura

Največja ovira, ki jo je izpostavil vsak izmed 10 sodelujočih intervjuvancev, je neznanje slovenskega jezika (*»Velika ovira je njihov jezik.«* (B52), (*»Težava mi je bila jezik ...«* (I20)), pri tem pa je ena svetovalna delavka dodala še, da je poleg samega jezika ovira tudi, od kod tuji jezik otroka izvira (*»Celoten proces je zelo odvisen od tega, iz katerega jezikovnega območja prihaja otrok priseljenec.«* (A49)). Učitelj slovenščine na višji stopnji in sodelujoči starš otroka priseljenca sta poudarila, da je ovira drugačnost kulture (*»Poleg novega jezika gre tudi za nove navade, kulturo, običaje, nove sovrstnike in vse druge ljudi okoli otroka.«* (D4)). Učitelj slovenščine na višji stopnji in učiteljica razrednega pouka sta bila enotna v odgovoru, da je vstop otroka priseljenca v slovenski šolski sistem prehiter glede na predznanje (*»Prehitro vključevanje v našo šolo brez neke podlage.«* (E40)), zunanja strokovna delavka za učno pomoč pa je za oviro označila pomanjkanje predznanja (*»... odvisno od otrokovega predznanja ...«* (F18)) in počasno učenje jezika (*»... učenci zelo počasi usvajajo osnove jezika ...«* (F22)).

- Zaposleni in organizacija dela

Sodelujoči v raziskavi so opredelili tudi nekatere ovire, ki se nanašajo na temo zaposlenih in same organizacije dela. Ena svetovalna delavka je izpostavila, da za ustrezno obravnavanje tematike procesa vključevanja otrok priseljencev primanjkuje kadra na šoli (*»Kot oviro vidim tudi pomanjkanje kadra za delo z učenci priseljenci.«* (A53)) in, da je organizacija dela toliko težja (*»... težko organizirati individualno delo z več priseljenci in samo enim zaposlenim na tem področju.«* (A54)). Svetovalna delavka in dodatna strokovna delavka za učno pomoč sta omenili tudi, da je dodatnih ur za tujce premalo (*»... za aktivno učenje jezika v šoli na razpolago premalo ur ...«* (F21)), kar po mnenju ene svetovalne delavke otežuje ustrezno razporejanje ur dodatne pomoči (*»Ure, ki se dobijo za dodatno pomoč, si mora šola sama razporediti glede na vse učence priseljence glede na svoje zmožnosti.«* (A56)).

Obe svetovalni delavki sta kot oviro navedli, da so smernice za delo z otroci priseljenci preširoko opredeljene in ne opredeljujejo konkretnih načinov dela (*»Smernice za delo z učenci priseljenci, ki so predstavljene zelo na široko oziroma ohlapno.«* (A57)) in da je tudi dokumentacija pri delu z priseljenci neurejena (*»Kar je delalo vključevanje neuspešno, je ta neurejena dokumentacija.«* (B50)). Druga svetovalna delavka dodaja še, da, med drugim, neustrezno načrtujejo aktivnosti (*»Neustrezno lotevanje načrtovanja aktivnosti in prilagoditev.«* (B51)) in da imajo zaposleni z vključevanjem otrok priseljencev več dela (*»Izziv so tudi nekateri učitelji, saj prilagajanje pouka pomeni tudi več dela za učitelje.«* (B54)), kar

so enako povedali še dva učitelja in zunanja strokovna delavka za učno pomoč (*»Izziv je tudi priprava nalog v nekem prilagojenem načinu.«* (E41)).

Učitelj slovenščine na višji stopnji meni, da je sistem na sploh neuspešen (*»Po mojem mnenju naš sistem ni preveč uspešen.«* (D40)), kar predstavlja oviro za vse ostalo, zunanja strokovna delavka za učno pomoč pa poudarja, da je pri vključevanju ključna vloga učiteljev in je veliko odvisno od njih samih (*»Za uspešno vključevanje imajo ključno vlogo učitelji ...«* (F17)).

- Medsebojno sodelovanje in vzpostavljanje odnosa

Kot oviro na področju medsebojnega sodelovanja je ena svetovalna delavka izpostavila ne vključenost staršev v sam proces vključevanja v šoli (*»Nevključenost njihovih staršev.«* (B53)), učiteljica slovenščine na višji stopnji in zunanja strokovna delavka za učno pomoč sta izpostavili nezmožnost sporazumevanja z otroci na začetku (*»Brez znanja pa se ne more sporazumevati ne z mano, ne s sošolci in drugimi učitelji.«* (C29)), učiteljica razrednega pouka je poudarila, da je vključevanje predvsem izziv za otroka samega (*»Mislim, da je otrokom samim najhujše, ker ne vedo, kaj točno se dogaja okoli njih.«* (E37)), zunanja strokovna delavka za učno pomoč pa je dodala tudi, da otroci težje spremljajo pouk (*... težje sledijo pouku ...«* (F23)) in da so izolirani na šoli (*»... večkrat tudi izolirani od ostalih.«* (F25)).

4.7.2 Dosežki pri procesu vključevanja

Sodelujoči v raziskavi poleg ovir navajajo tudi nekaj dosežkov. Ena svetovalna delavka in ena učiteljica slovenščine opredelila uspešnost vključevanja otrok priseljencev kot delno uspešen proces (*»... vidim vključevanje kot delno uspešno.«* (A50)). Druga svetovalna delavka je izpostavila, da vidi kot dosežek več nartovanja (*»... se že navajamo na določene postopke in uvajamo več sestankov, načrtovanja in prilagajanja.«* (B48)) in dobre vzpostavitev odnosov (*»Odnos z otroci smo vedno znali dobro vzpostaviti po mojem mnenju.«* (B49)). Ena svetovalna delavka je povedala tudi, da je dosežek delo pisne evalvacije dela z otroci priseljenci (*»Učitelji napišejo evalvacijo dela z učenci priseljenci.«* (A51)) in učitelj slovenščine na višji stopnji je izpostavil kot dobro lastnost vključevanja neocenjenost otrok priseljencev na začetku (*»Otroci priseljenci ne rabijo biti ocenjeni prvo leto.«* (D47)).

Ena svetovalna delavka, učiteljica razrednega pouka in dva učenca priseljencev so izpostavili še, da je pri vključevanju opazen napredek (*»... zgodil že nek napredek v zadnjih letih.«* (B46)), (*»Mi je kar všeč, ker mi gre kar dobro.«* (H29)).

4.8. Predlogi za uspešnejše vključevanje

Vse sodelujoče v raziskavi sem vprašala, kakšni so njihovi predlogi za uspešnejši proces vključevanja otrok priseljencev. Odgovore, ki sem jih dobila, sem razdelila v dve kategoriji, ki sem ju poimenovala raven šole in raven vzgojno-izobraževalnega sistema.

4.8.1 Raven šole

Odgovori predlogov za spremembe na ravni šole same so naslednji. Ena svetovalna delavka je kot predlog izpostavila seminar o vključevanju za zaposlene, katerega je tudi sama obiskala (*»Sama sem šla na seminar o vključevanju tujcev in mogoče bi to morali opraviti vsi strokovni delavci, ki so v stiku z otroci priseljenci.«* (A59)) in več osebne stika med zaposlenimi in otroci priseljenci (*»Bolj osebni stik z učenci priseljenci s strani vseh zaposlenih.«* (A61)). Druga svetovalna delavka je izpostavila več medsebojnega sodelovanja (*»... več sodelovanja s starši in učitelji ...«* (B56)), učitelj slovenščine na višji stopnji je izpostavil več ustrežnejših pristopov s strani učiteljev (*»Mislim pa, da je veliko mogoče narediti s strani samih učiteljev glede samega vključevanja ...«* (D48)) in obravnavo brez stigmatizacije (*»... ne stigmatizirati.«* (D49)). Sodelujoči starš, mama učenca priseljenca, je predlagala, da bi imeli otroci tudi učno pomoč v svojem, maternem jeziku, da bi se na začetku kaj lažje naučili (*»Za otroka bi bilo dobro tudi, da bi lahko imel dodatno pomoč v svojem jeziku in slovenščini za vse predmete.«* (J23)).

Tri sodelujoče, obe svetovalni delavki in zunanja strokovna delavka za učno pomoč pa so omenile še, da bi si želele, da bi učenci imeli še več dodatnih ur pomoč na šoli (*»Več ur slovenščine za otroke ...«* (B55)).

4.8.2 Raven vzgojno-izobraževalnega sistema

Najbolj izstopajoči predlog za izboljšavo na sistemski ravni, torej na ravni vzgojno-izobraževalnega sistema v Sloveniji je nujno izobraževanje slovenščine pred samim vpisom oziroma vstopom otroka priseljenca v šolo. Ta predlog so izpostavili skoraj vsi sodelujoči, obe svetovalni delavki, vsi učitelji in tudi mama učenca priseljenca (*»Nujen hitri tečaj slovenščine s končnim izpitom, preden bi se otroka sprejelo na šolo.«* (C30), (*»Meni bi bilo všeč, če bi potekal kakšen tečaj slovenščine za otroka preden gre v šolo ...«* (J21)). Ena svetovalna delavka je pri tem dodala še, da bi bilo pomembno, da ima otrok predznanje v tej meri, da usvoji osnovne pojme za sporazumevanje (*»... osnovne pojme za sporazumevanje in osnovne pojme, ki se uporabljajo pri učenju pri posameznih predmetih na šolah.«* (A64)), da bi se v smernicah za

vključevanje opredelili konkretni minimalni cilji (*»Bolj konkretno opredeljeni minimalni standardi oziroma smernice za posamezna prva tri leta.«* (A65)), da bi bilo več zakonsko opredeljenih prilagoditev pouka za otroke priseljence (*»Otroci bi imeli dlje časa prilagoditve, ki bi se postopoma ukinjale.«* (A66)) in, da bi bil opredeljen kurikulum za vse predmete, ne samo slovenščino (*»... konkretno zastaviti kurikulum tudi za druge predmete poleg slovenščine.«* (A67)).

Učitelj slovenščine na višji stopnji je opredelil kot predlog tudi, da bi morala zakonsko biti določena raven znanja jezika za vključitev v šolo (*»... zakonsko predpisano, da je potrebno doseči ustrezno raven jezika za vključitev v šolski sistem.«* (D46)), učiteljica razrednega pouka in mama učenca priseljenca sta dodali tudi obvezen tečaj slovenščine za starše otrok priseljencev znotraj zakonskih opredelitev (*»... tečaj za starše, da bi lahko potem lažje sodelovali.«* (E43)), zunanja strokovna delavka za učno pomoč pa je rekla, da bi se spremenila v tej smeri zakonodaja na sploh (*»... sprememba zakonodaje ...«* (F26)), kot tudi sami učni načrti (*»... učnih načrtov ...«* (F27)).

5. RAZPRAVA

V tem poglavju povzemam glavne ugotovitve, do katerih sem z raziskavo prišla na podlagi raziskovalnih vprašanj, ki sem si jih zastavila na začetku. Ugotovitve povezujem s teoretičnimi izhodišči, ki so predstavljena v poglavju 1. Pregled teoretične problematike.

- Kako svetovalna delavka vzpostavi delovni odnos z otrokom priseljencem v osnovni šoli in kako nato sodeluje z njim pri vključevanju v šolsko delo?

Kot kažejo podatki SURS (2022), je v Sloveniji po podatkih iz leta 2022 8,6 % tujih prebivalcev, med njimi tudi delež otrok tujcev, ki so šoloobvezni in jim Zakon o osnovni šoli (2013) v svojem 10. členu opredeljuje pravico do osnovnošolskega izobraževanja pod enakimi pogoji kot državljanom Republike Slovenije. V obdobju šolanja ima za učence šolska svetovalna služba pomembno vlogo. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2007) v svojem 67. členu opredeljuje delovanje svetovalne službe v javnem vrtcu in šoli, kjer učencem, učiteljem in staršem svetuje in sodeluje pri načrtovanju aktivnosti. Kot navaja Čačinovič Vogrinčič (2008, str. 5) šolska svetovalna služba skrbi za razvoj otroka v šoli ne glede na spol, starost, izgled ali kulturo in narodno pripradnost ter se vključuje v reševanje kompleksnejših vprašanj v šoli. Čačinovič Vogrinčič (2008, str. 14–15) navaja tudi, da šolsko svetovalno delo zajema tri vrste dejavnosti; dejavnosti pomoči, razvojne in preventivne dejavnosti ter dejavnosti načrtovanja in evalvacije. Moja raziskava navedeno potrjuje z izpostavljanjem pomoči in podpore učencem priseljencem s strani svetovalnih delavk in to v različnih oblikah. Pomoč in podpora, ki so jo izpostavili moji intervjuvanci, se nanaša na pomoč pri vključevanju med vrstnike in šolski sistem, na načrtovanje aktivnosti in prilagoditev za premagovanje težav ter evalviranje dela na individualnih ali skupinskih sestankih.

Da svetovalna delavka lahko sodeluje z otrokom priseljencem, je najprej potreben vzpostavljen odnos, ki je temelj za nadaljnje sodelovanje. Odnos med socialno delavko in uporabnikom definiramo kot delovni odnos, ki je opora socialni delavki, da vzpostavi pogovor, ki omogoča raziskovanje in sooblikovanje dobrih izidov (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 19). Prva naloga vsakega socialnega delavca je, da delovni odnos vzpostavi in prvi korak k temu je dogovor o sodelovanju (Čačinovič Vogrinčič, 2002, str. 91). Sodelujoči svetovalni delavki v moji raziskavi to potrjujeta z izpostavitvijo opisa lastnega dela in vloge ob prvem stiku, postavljanjem osnovnih, osebnih vprašanj za vzpostavitev odnosa in osebni pristop. Delo šolske svetovalne službe temelji na strokovnih etičnih načelih, kar pomeni, da mora vedno

delovati v dobro otroka, torej brez povzročanja dodatnih stisk ali stigmatizacije. Prav tako pa je pomembno upoštevati načelo prostovoljnosti sodelovanja, kjer je v ospredju zaupanje (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008, str. 12–14). Enako potrjuje moja raziskava, saj svetovalni delavki, ki imata tako izkušnje s sodelovanjem kot nesodelovanjem otrok priseljencev, menita, da v primeru zavračanja pomoči lahko siljenje otroka k sodelovanju situacijo še poslabša.

Čačinovič Vogrinčič in Mešl (2013, str. 16) navajata, da vsaka šola potrebuje premik k vključevanju vseh učencev na način, da se ustvarijo takšni pogoji dela, da bo vsak učenec mogel povezati izkušnjo resnega dela z izkušnjo samospoštovanja in občutkom lastne vrednosti. Čačinovič Vogrinčič (Čačinovič Vogrinčič, 2020, str. 166) pa doda, da je naloga socialnega dela v šolski svetovalni službi intenzivna skrb v projektih reševanja socialnih problemov otrok in njihovih družin tako, da v procesu pomoči oziroma v izvirnih delovnih projektih pomoči v šoli dobijo učinkovito pomoč za uspešno učenje in vključenost. Socialno delo na šoli pripomore k temu, da se stiske, ki jih povzročajo zunanji dejavniki (npr. revščina, socialna izključenost, pritiski šole, nemoč družine...), rešujejo tam, kjer so ključni viri pomoči – od sodelovanja z družino do sodelovanja z učitelji za nove oblike pomoči v razredu. S svojo raziskavo lahko to potrdim na primerih medsebojnega sodelovanja zaposlenih v primeru težav in zanimanjem za otrokovo počutje, potrebe in želje, kar se je izpostavilo kot pomembna naloga svetovalne delavke na šoli pri delu z otroki priseljenci. Rezultati raziskave Delovanje svetovalne službe (Vogrinc in Krek, 2012, str. 36) govorijo o pomembnosti določenih nalog v šolski svetovalni službi, kjer na prvo mesto spadajo skrb za zanemarjene ali zlorabljene otroke, poklicna vzgoja oz. orientacija, izvajanje različnih preventivnih oblik dela, oblikovanje programov pomoči za učence, ki izhajajo iz socialno ogroženih ali depriviligiranih družin, razvijanje učinkovitih strategij in tehnik učenja ter oblikovanje ustrezne kulture in klime na šoli. Kot manj pomembne naloge pa se v tej raziskavi izpostavljajo svetovanje in usmerjanje učencev v različne zahtevnostne ravni (diferenciacija), koordiniranje različnih razvojnih in inovativnih projektov ter evalvacija vzgojno-izobraževalnega dela. Natančne informacije o pomembnosti dela s tujci na osnovni šoli nisem dobila, vendar menim, da se svetovalni delavki, glede na njune odgovore, temu zadostno posvečata, zato menim, da moja raziskava vsaj delno podpira zgoraj navedene usmeritve dela šolske svetovalne službe (v teoretskih smernicah in empiričnih ugotovitvah omenjene slovenske raziskave). Kot primer izpostavljam strinjanje z dejstvom o programih pomoči za depriviligirane otroke ter nestrinjanje z opredelitvijo diferenciacije kot manj pomembne, saj se le-ta svetovalni delavki na šoli zdi zelo pomembna metoda dela z učenci priseljenci.

Pri svetovalnem delu z otroki na šoli je učinkovit model kratkega, k rešitvam usmerjenega svetovanja, kjer je potrebno biti bolj osredotočen na konkreten problem in iskanje rešitev zanj kot pa na preteklost posameznika. Prav tako je potrebno uporabnika spodbujati in ga usmerjati, da sam doseže željene cilje oziroma pride iz položaja v problemski situaciji (Mrvar, 2006, str. 149). S svojo raziskavo na to nisem pridobila neposrednega odgovora, vendar lahko sklepam, da je tudi šolsko svetovalno delo na izbrani šoli vsaj delno skladno s pristopom k rešitvam usmerjenega svetovanja, in sicer iz posrednih odgovorov o konkretnih korakih v procesu vključevanja otroka priseljence v šolski sistem in njegovem napredovanju, pri čemer sta svetovalni delavki omenili ponujanje pomoči, vključevanje v reševanje konkretnih težav, nudenje tolažbe, prisotnost tukaj in zdaj, uporabe individualnih metode dela itd. Nista pa omenjali spoznavanja otrokovega ozadja in reševanja težav pri vključevanju na podlagi tega. Moja raziskava potrjuje tudi ugotovitvam druge raziskave, da šolska svetovalna služba zagotavlja otrokom priseljencem varovalne dejavnike z dobrimi odnosi, oblikovanjem šolske klime in kulture ter nudenjem pomoči učencem v stiski (Gregorčič Mrvar idr., 2020, str. 46).

Svetovalna služba si tudi ne sme zapirati poti do nobenega od udeležencev v šoli. Ves čas je potrebno stremeti k možnostim sodelovanja z vsemi udeleženci v procesu šolanja ter spodbujati in vzdrževati kulturo interdisciplinarnega povezovanja in sodelovanja v vzgojno-izobraževalni ustanovi kot celoti (Gregorčič Mrvar idr., 2020, str. 31). Na podoben način se izraža tudi avtorica Čačinovič Vogrinčič (2008, str. 12–14), ki meni, da je ravno zaradi kompleksnosti dela potrebno sodelovanje svetovalnih delavcev z različnimi profili v timu v vzgojno-izobraževalnih ustanovah kakor tudi izven njih, da bi dosegli dobrobit otroka in njegov uspeh. Tudi sodelujoči v moji raziskavi temu pritrjujejo, in sicer z izpostavljanjem sodelovanja med svetovalnimi delavkami in drugimi zaposlenimi na šoli, predvsem iz razlogov usklajevanja snovi in rešavanja morebitnih težav, ki jih ima otrok priseljenec. Kot navaja Mrvar (2013, str. 113), je potrebno tudi učencem omogočiti izkušnjo sodelovanja in participacije. Le z individualno obravnavo se tega ne da doseči, zato je potrebno vzpostaviti medsebojno sodelovanje in delo z vsemi vpletenimi. Moja raziskava temu dejstvu delno pritrjuje, saj se medsebojno sodelovanje med svetovalnimi delavkami, učitelji in učenci priseljenci na šoli udejanja, čeprav se v proces vključevanja ne vključuje prav vseh udeleženi na vsakem koraku. Znotraj sodelovanja se na šoli odvija tudi individualno načrtovanje aktivnosti za učence priseljence za pouk v prilagojenih oblikah, kar potrjuje del modela sedmih področij za uspešnejše in učinkovitejše vključevanje otrok priseljencev v slovenski šolski sistem, o katerem govori Vižintin (2017, str. 183). Po

mnenju avtorice je za uspešno vključevanje otrok priseljencev bistvena sistemska podpora otrokom, med drugim tudi v smislu individualnih programov (Vižintin, 2017, str. 183).

Kot navajajo Gregorčič Mrvar in sodelavci (2020, str. 47), tudi večina učencev poudarja, da so svetovalni delavci na šoli zato, da se lahko obrnejo nanje, ko potrebujejo pomoč, da se ukvarjajo z učenci, ki imajo osebne probleme in težave, da so na šoli zato, da pomagajo učiteljem ter se ukvarjajo z nediscipliniranimi in tistimi učenci, ki imajo slab učni uspeh. Mnenje teh učencev potrjujejo moji sodelujoči otroci priseljenci, ki se na svetovalni delavki na šoli obračajo po pomoč tudi sami in v njiju vidijo prvi stik s šolo in zaveznika.

- Kako se uveljavlja glas otroka priseljenca v procesu vključevanja v slovensko šolo s strani šolske svetovalne službe?

Kako lahko svetovalna delavka pri svojem delu in sodelovanju z otrokom priseljencem otroka posluša, upošteva in zagovarja, torej upošteva njegov glas? Prav je, da se otroka vključuje in se mu preda vse potrebne informacije, da je soudeležen pri iskanju rešitev in da ima ob sebi osebo, ki je tam samo zaradi njega, torej zastopa njegovo korist (Rakovec, 2014, str. 64). V svoji raziskavi sem prišla do ugotovitve, da je svetovalna delavka pomembna oseba na šoli za učence priseljence in da svetovalni delavki v moji raziskavi zastopata otrokove koristi čez upoštevanje otrokovih skrbi in izpostavljanje le-teh, lastno oporo in pomoč, ki jo nudita učencem priseljencem, vključevanje v samo iskanje rešitev in opravljanje pogovorov s posamezniki, vpletenimi v problem ipd. S tovrstnim načinom delovanja se potrjuje tudi Loremanova definicija otroštva, ki navaja, da je potrebno spoštovati otrokove posebnosti, spoštovati otrokov čas, še posebej sedanjost, spoštovati otrokovo individualnost in različnost ter spoštovati in sprejeti otrokove spretnosti in sposobnosti (Loreman, 2009, str. 12).

Avtorica Humljan Urh (2013, str. 58–59) govori o antidiskriminacijskem socialnem delu, ki pomeni spoprijemati se z družbenim razumevanjem in neenakostmi, o poznavanju pojmov etnične občutljivosti in kulturne kompetentnosti in v skladu z njima tudi ravnati. Socialni delavci potrebujejo znanje o lastni kulturi kot o kulturah drugih, prav tako pa morajo razumeti, kako njihova prepričanja glede kulturnih raznolikosti vplivajo na delovne odnose. S kulturno kompetentnim socialnim delom torej dosegamo samozavedanje o predsodkih in lastnih virih moči, odpravljanje družbenih ovir na podlagi kulturnih razlik, motivacijo pri prepoznavanju področij, na katerih je potrebno delati, nove perspektive in poglede na delo z ljudmi ter aktivno poslušanje, ki vpliva na boljšo komunikacijo. S svojo raziskavo lahko kulturno kompetentno ravnanje svetovalnih delavk potrdim, saj se obe svetovalni delavki zavzemata za glas otroka

priseljence z zagotavljanjem enakopravnosti med vsemi učenci oziroma enakopravno obravnavo vseh otrok, spodbujanjem učiteljev k večji vključenosti in prilagodljivosti otrokom priseljencem, hkrati pa še skrbita za razumevanje kulturne raznolikosti med sovrstniki z izvajanjem delavnic na omenjeno tematiko, s čimer prispevata k zmanjševanju predsodkov in diskriminacije do otrok priseljencev.

Ko govorimo o otrokovih koristih, govorimo tudi o procesu zagovorništva, katerega temeljna naloga je opolnomočenje otroka (Rakovec, 2014, str. 64). V moji raziskavi rezultati pokažejo obliko zagovorništva pri svetovalnih delavkah na način postavljanja na stran otroka priseljence v problemski situaciji ter dogovarjanja z učitelji o morebitnih prilagoditvah, reševanju težav ipd. Pri delu z otroki moramo poleg že omenjenega biti še pozorni opazovalci in strpni poslušalci, da lahko ob besednih zaznamo tudi neverbalna sporočila (Špolad Grča, 2012, str. 64). Avtor Hart (2002, str. 254) prav tako izpostavlja izražanje mnenja in strinjanja otrok preko vedenja in glasovnih preferenc. S svojo raziskavo tega ne morem potrditi, saj o verbalnih sporočilih odgovorov nisem dobila. Lahko pa z raziskavo potrdim, da je poslušanje tisto, ki pomaga, da se otrokov glas sliši in upošteva, kar glede na rezultate moje raziskave svetovalni delavki uresničujeta s poslušanjem otrokovih izraženih želja in neznanja, pogovorom in zanimanjem za otrokovo mnenje. In kot navaja avtor Archard (2020, str. 11), lahko ravno s poslušanjem bolje razumemo, kaj se dogaja v otrokovem svetu in izboljšamo našo splošno presojo o tem, kaj je zanje najboljše, ali pa lahko ocenimo kakšne so posledice, če bi otroka prisilili, da naredi tisto, kar se nam zdi najboljše.

- Kakšna je vloga učiteljev pri vključevanju otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo in kako pri tem zagotavljajo uresničevanje pravice do otrokovega glasu?

Prilagoditve pouka učencem priseljencem med prvimi določata dva državna zakona. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2021) zagotavlja kritje stroškov za sredstva, namenjena učenju slovenščine za tujce, vključene v redno osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje. O prilagoditvah pri ocenjevanju pa govori 28. člen Pravilnika o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli (2013), ki prvo leto ob vključitvi v slovenski šolski sistem učenca priseljence oprošča neocenjenosti in mu omogoča napredovanje v višji razred. Praksa vključevanja otrok priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem pa temelji še na osnovi treh dokumentov, ki predstavljajo osnovna načela in smernice za delo z otroki priseljenci. Ti dokumenti so Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja

v Republiki Sloveniji (2007), Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole (2012) in Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole (2019). Strategija in smernice predlagajo napotke za sprejem in vključitev otrok priseljencev med sovrstnike, širše opredeljujejo načine prilagajanja šolskega dela otrokom priseljencem z načrtovanjem individualnih aktivnosti, prilagojenim načinom preverjanja znanja, izbiri ustreznih nalog, uporabo posebnih pripomočkov, kot so prilagojeni učbeniki za tujce, spremljanjem napredka, neocenjevanjem v prvih dveh letih vključitve v šolo, dodatnim poukom slovenščine, skupinskim delom, spodbujanjem sodelovanja ipd. (Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2012). Dodatne ure slovenščine na podlagi števila učencev tujcev v prvem letu šolanja pa še natančneje določa Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole (2019). S svojo raziskavo lahko upoštevanje navedenih zakonskih predpisov potrdim, saj so vsi sodelujoči izpostavili, da so učenci priseljenci na šoli deležni prilagoditev pri pouku. Poleg omenjenih izpostavljajo tudi druge individualne prilagoditve, kot so določene metode dela (diferenciacija), prevajanje s slovarji, individualna pomoč po pouku ali dodatne razlage pri pouku samem, komunikacijo v materinščini ali drugem jeziku ipd. Enako lahko z raziskavo potrdim prilagoditve ocenjevanja znanja. Kot v teoriji tako tudi v praksi za otroke priseljence velja napredovanje kljub oproščenosti neocenjenosti, vsekakor pa učenci priseljenci morajo izpolnjevati obveznosti ocenjevanja znanja, kar pomeni, da morajo pisati teste skupaj s preostalimi učenci. In kot kažejo rezultati moje raziskave, so pri tem deležni prilagoditve, da lahko pišejo pisna ocenjevanja znanja dlje časa kot preostali, pišejo pa lahko test tudi izven razreda ob spremljavi vsaj ene strokovne delavke.

MIZŠ (2017) podpira in omogoča šolam tudi pouk maternih jezikov in kultur za učence priseljence. Na nekaterih šolah se že več let tovrstni pouk tudi izvaja v albanščini, bosanščini, finščini, hrvaščini, makedonščini, nemščini, nizozemščini, srbščini, ruščini in ukrajinščini. Po mnenju avtorja Beštra (2009, str. 23) je učenje maternega jezika oziroma spodbujanje dvojezičnosti za otroke lahko koristno, saj izboljšuje možnosti uspeha in odpira možnosti na trgu dela. O razvijanju medkulturnega dialoga na šoli govori tudi Vižintin (2017, str. 183), ki v svojem modelu sedmih področij za boljše vključevanje otrok priseljencev izpostavlja večjezično gradivo, učne ure in pouk v maternem jeziku. S poznavanjem kulturnih navad in zanimanjem za jezik priseljencev ustvarimo dodaten vtis, ki spodbudi uporabnike etničnih manjših k sodelovanju (Humljan Urh, 2013, str. 86). S svojo raziskavo lahko to možnost delno zavrnem, saj izbrana šola ne izvaja pouka maternega jezika in kultur. Učitelji kvečjemu stremijo k dodatnim uram slovenščine za lažjo spremljavo pouka v slovenskem jeziku. Uporabo

maternega jezika otrok priseljencev v slovenski šoli učitelji dovoljujejo zgolj za sporazumevanje pri pouku, v kolikor tako lažje komunicirajo na začetku šolanja. Korak bližje k spodbujanju ohranjanja materinščine pa sem v raziskavi prišla z eno učiteljico, ki meni, da to je pomembno in sama pri pouku spodbuja tudi izražanje, predstavljanje lastne kulture in pisanje esejev v maternem jeziku.

Prilagoditve pri pouku, učenju in preizkusih znanja pa niso vse, s čimer lahko učitelji na šoli pripomorejo k uspešnejšemu vključevanju otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo. Kot navajata Bešter in Medvešek (2010, str. 214), se vsaka šola kot tudi vsak posamezni učitelj sami odločijo katere pristope bodo uporabili pri vključevanju otrok priseljencev. Enako kot socialni delavec na šoli vzpostavi odnos z učencem v procesih podpore in pomoči, lahko pristopi k učencu tudi drugi strokovni delavec na šoli, torej učitelj. K učenju je potrebno pristopiti kot procesu sodelovanja v pogovoru. Učenje se ravno tako soustvari v pogovoru, ki ga zagotovi delovni odnos, znanje pa je rezultat sodelovanja. Če na učenje gledamo kot na soustvarjanje v pogovoru in na ta način tudi sodelujemo, ustvarjamo, med drugim, pomembno izkušnjo sodelovanja in odprtosti k prihodnosti, kar pa je pomembna izkušnja za življenje (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 60). Poleg ustreznega pristopa k poučevanju lahko učitelj pomembno prispeva k uspešnemu vključevanju otrok priseljencev s svojim pristopom do posameznega učenca. Kot navaja Vižintin (2017, str. 183) v svojih sedmih področjih modela za uspešno vključevanje, je pomembno, da imajo učitelji razvito zmožnost medkulturnosti, torej, da se zavedajo svojih predsodkov in predstav o kulturah in da se redno usposabljaajo ter soočajo z njimi. Prav tako pa eno izmed področij tega modela opredeljuje pomembnost razvoja zavedanja o večkulturni družbi in vnašanje te perspektive v vse učne predmete, v gradiva in učne načrte. S svojo raziskavo potrjujem ustrezen, medkulturni pristop k učencem priseljencem s strani učiteljev z vnašanjem empatije, sprejetosti, osebnim pristopom, enakopravnostjo, ustvarjanjem prijetnega prostora za učenje, motiviranja, komunikacijo v drugih jezikih in uporabo prilagojenih večjezičnih gradiv. Na ustreznost pristopov učiteljev pa kažejo tudi izzivi učencev priseljencev, ko sodelujejo in napredujejo z uspešno opravljenimi cilji. Rezultate svoje raziskave lahko na tej točki povežem še z raziskavo v okviru petletnega projekta z naslovom Izzivi medkulturnega sobivanja (2016-2021), ki prav tako prinaša ugotovitve, da si vsak učitelj drugače razlaga Smernice za vključevanje otrok priseljencev in si načrtuje svoje poučevanje na podlagi metod, ki njemu najboljše ustrezajo, kar enako izpostavljajo tudi moji intervjuvanci. Prav tako znanje slovenskega jezika ne bi smel biti edini pogoj za učno uspešnost otroka

priseljence. Najprej je pomembno, da se otrok udobno in dobro počuti in takrat je lahko tudi učno uspešen (Jurkovič, Jelen Madruša, Majcen in Šibilja, 2021, str. 109 –110).

Učitelj bi moral s svojimi pristopi k vključevanju otrok priseljencev skrbeti tudi za upoštevanje otrokovega glasu, da ta ne bi ostal utišán. Seveda lahko to stori že med uveljavljanjem samih prilagoditev pri pouku in učenju, lahko pa to uresničuje tudi s povezovanjem vrstnikov in širjenjem razumevanja različnosti kultur med otroki v razredu (Sinjur, 2016, str. 64), kot se, na primer z ustvarjanjem zemljevidov sveta z označenimi državami, od koder učenci prihajajo, ali pa ogledi filmov z različnimi kulturnimi navadami ipd., navaja v Smernicah (2012). Skrb za razumevanje in strpnost med učenci se kaže tudi v moji raziskavi, saj učitelji v določeni meri skrbijo za dobro vključenost učencev v razredu ravno z različnimi pogovori, med njimi tudi pogovori o kulturi ter z raznimi delavnicami v razredih s pomočjo svetovalnih delavk.

- Kako se starši vključujejo v proces vključevanja otrok v slovensko osnovno šolo?

Kot izpostavlja Kovač (2009, str. 85), je sodelovanje med šolo in starši učencev eno izmed osnovnih načel podlage šolske zakonodaje. Pristopi, ki jih šola uporabi za vzpostavljanje odnosa s starši, so odvisni od kulture poučevanja in prevladujočih prepričanj posameznih učiteljev, kakovost sodelovanja pa je odvisna od znanja, spretnosti strokovnih delavcev in pričakovanj ter zanimanja staršev. Vloga staršev se pogosto definira z izvrševanjem navodil šole in ne tudi soodločanja. Odnosi so zamišljeni tako, da starši padejo v vlogo poslušalcev, učitelji pa v vlogo govornikov, s čimer se ustvari neprijetna klima, ki daje staršem občutek, da jim v šolanje lastnega otroka ni potrebno biti vključen (Kovač, 2009, str. 85). S svojo raziskavo sem prišla do ugotovitve, da starši v šolanje otroka priseljence niso prav veliko vključeni s strani šole. Pristopi k sodelovanju s starši, ki jih šola uporablja, temeljijo kvečjemu na pozivanju k obisku govorilnih ur in roditeljskih sestankov. Kot izpostavljajo učitelji, se kljub pozivom starši ne odzivajo ali se komunikaciji izogibajo, saj v primeru sodelovanja med šolo in starši otrok priseljencev govorimo tudi o pomembni oviri, in sicer znanju jezika, mnogi starši otrok priseljencev pa znanja slovenskega jezika nimajo. Kot je moja raziskava pokazala z rezultati s strani sodelujočega starša, tudi šola sama poda malo informacij staršem otrok priseljencev ob vstopu v šolo, če ne razumejo slovensko. Z mojimi rezultati pa se skladajo tudi rezultati raziskave projekta Izzivi integracije priseljencev in razvoj integracijske politike v Sloveniji (2018-2021), ki ravno tako nakazujejo na soočanje staršev otrok priseljencev s težavami, kot so pomanjkanje informacij o poteku vpisa v šolo ali o prostih mest na določenih šolah ob vpisu,

neudeležba na govorilnih urah in roditeljskih sestankih ter nerazumevanje postopka vpisa v šolo zaradi nezadostnega znanja slovenščine. Poleg neznanja jezika pa avtorici Peklaj in Pečjak (2020, str. 300) kot ovire, ki še onemogočajo učinkovito in uspešno sodelovanje med šolo in starši učencev, navajata preobremenjenost staršev zaradi delovnih in ostalih obveznosti, pričakovanja staršev, ki včasih presegajo dejansko vlogo šole pri vzgoji otrok, pomanjkanje vizije za delo s starši na šoli, negativna stališča učiteljev do vpletenosti staršev v šolsko delo in pomanjkanje kompetenc učiteljev za sodelovanje s starši. S svojo raziskavo nisem dobila omenjenih neposrednih odgovorov, lahko pa sklepam, da omenjeni razlogi v teoretični predpostavki veljajo tudi za izbrano šolo v raziskavi vsaj v nekaterih primerih.

V slovenskih šolah je še vedno običajno, da se učitelji s starši pogovarjajo o otroku sami med sabo. Z otrokom se pogovarja vsak zase, le izjemoma skupaj, na primer v primerih, ko gre za otrokove prekrške (Bregar Golobič, 2013, str. 59). S svojo raziskavo sem prav tako ugotovila, da do vključevanja staršev v proces vključevanja otrok priseljencev pride največkrat v primeru težav z otrokom za morebitno lažje reševanje le-teh. Vključevanje staršev pa nima samo ene plati. Deli se na dve obliki – vključevanje v šoli in vključevanje doma pri delu za šolo (Peklaj in Pečjak, 2020, str. 295–297). Vključevanje na šoli pomeni redno udeleževanje roditeljskih sestankov, govorilnih ur in drugih aktivnosti v šoli, kot so na primer prireditve in prostovoljno delo na šoli. Vključevanje v delo za šolo doma pa se nanaša na vsa dejanja doma in v širšem okolju, ki so povezana s šolo. Med ta dejanja uvrščamo pomoč pri domačih nalogah, pogovori o dogajanjih v šoli in napredku otroka, zagotavljanje pogojev za otrokovo delo, spremljanje učenja ipd. Kot sem že prej omenila, moja raziskava ne pritrjuje smernicam za vključenosti staršev priseljencev v šoli, potrdim pa lahko vključevanje staršev priseljencev v delo za šolo doma. Rezultati moje raziskave kažejo, da starši doma pomagajo otrokom pri nalogah, se z njim učijo slovensko in se o dogajanju v šoli skupaj pogovarjajo. Na podlagi omenjenega pa lahko govorimo tukaj še o tem, da se z učenjem slovenščine staršev otrok priseljencev od svojega otroka doma prelaga odgovornost odraslih na otroke, ki so v tem primeru postavljeni v vlogo učiteljev svojim staršem.

Starši, ki so povezani s šolo in so zavzeti za sam proces šolanja ter vključevanje otroka, spodbujajo pozitiven odnos otroka do šole z delanjem nalog, upoštevanjem pravil in zmanjšujejo možnost poslabšanja uspeha ali izpada iz šole. Učinkovita komunikacija med šolo in starši učencev prav tako dobro vpliva na kognitivni in socialni razvoj otroka, saj spodbuja sodelovanje učencev in motivacijo pri učenju (Schleicher, 2014, str. 95). Kljub temu, da s svojo raziskavo tega ne morem potrditi ali zavreči, lahko predpostavim, da obstaja povezava med

manjšim sodelovanjem nekaterih otrok priseljencev in nezadostnim vključevanjem staršev v šoli ali doma.

- Katere zunanje organizacije sodelujejo in kako sodelujejo v procesu vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo ter kako pri tem upoštevajo glas otroka priseljenca?

Kot navajata Bešter in Medvešek (2010, str. 214), šole največkrat izvajajo, med drugim, dodatne ure slovenskega jezika za učence priseljence. Dodatne ure za tujce po zakonu urejata Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2021) in Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole (2019). Šola pa lahko samostojno uredi tudi dodatne tečaje slovenskega jezika za svoje učence priseljence s pomočjo zunanjih organizacij. S svojo raziskavo sem prišla do rezultata, da šola trenutno ne sodeluje z zunanjimi organizacijami s tem namenom, vendar v preteklosti je.

Sodelovanje z različnimi profili v timu v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, kakor tudi izven njih, je potrebno ravno zaradi kompleksnosti dela pri vključevanju otrok priseljencev. To sodelovanje mora temeljiti na vzajemni podpori, vzpostavljanju in ohranjanju strokovnih različnosti ter posebnosti (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008, str. 12–14). Za dodatne ure slovenskega jezika za tujce je na šoli zadolžena zunanja strokovna delavka, ki je zaposlena na drugi organizaciji, vendar na izbrani šoli skrbi za uspešnejše vključevanje otrok priseljencev, da otroci dobijo dodatne ure učenja jezika in obnavljanja tekoče snovi pouka, pri čemer tudi aktivno sodeluje z zaposlenimi na šoli.

Sodelovanje z lokalno skupnostjo, na primer sodelovanje z drugimi šolami, prostovoljnimi društvi, knjižnico, formalnimi organizacijami za pomoč pri vključevanju otrok priseljencev itd. izpostavlja še avtorica Vižintin (2017, str. 183) v modelu sedmih področjih za uspešnejše in učinkovitejše vključevanje otrok priseljencev v slovenski šolski sistem. S svojo raziskavo lahko to potrdim, saj šola trenutno sodeluje z zunanjimi izvajalci tečaja slovenščine za starše otrok priseljencev. Rečemo lahko, da s tem šola omogoča tudi staršem boljše vključevanje v družbo kot tudi v proces šolanja otroka. Poleg omenjenega, rezultati moje raziskave opozarjajo tudi na pomembnost vključenosti v proces šolanja otroka priseljenca zunanje, bližnje osebe učencev. Intervjuvani otroci so izpostavili, da so zanje pomembni tako prijatelji na šoli, ki jim pomagajo s snovjo, kot tudi prijatelji izven šole ali sorodniki, ki jim lahko razložijo snov v materinščini.

- Kako otroci prepoznajo lastno vključenost in sprejetost na slovenski osnovni šoli?

Da prepoznamo otrokovo mnenje o vključevanju v novo šolo, je pomembno vrednotenje otrokovih pogledov iz razlogov, da vidimo otroka kot nekoga, ki ima mnenje o zadevah, ki vplivajo na njegovo življenje. Tako kot spoštujemo odločitve in mnenja odraslih, bi morali spoštovati tudi otroka, ki je sposoben oblikovati svoj vidik oziroma mnenje, četudi se z njim ne strinjamo popolnoma (Archard, 2020, str. 11). Otroci imajo svoj pogled na situacije, kar je razvidno tudi iz rezultatov moje raziskave. Otroci priseljenci, s katerimi sem v raziskavi sodelovala, svoj proces vključevanja v slovensko šolo opisujejo na načine, kot so občasna uporaba maternega jezika, vsečnost malice in omaric za shranjevanje, sprejetost na šoli, prijaznost zaposlenih, dobri medvrstniški odnosi in podpora svetovalnih delavk, ki jima otroci priseljenci zaupajo. In kot nakazujejo tudi rezultati raziskave avtorice Rutar (2018, str. 122), je uspešnejše vključevanje otrok priseljencev tam, kjer je glas otroka upoštevan v tej meri, da se otrok v šolskem okolju kot posameznik počuti dobro, kar učenci omenjajo tudi v moji raziskavi. Uspešen prehod v novo okolje se torej omogoči s prepoznavanjem in povezovanjem otrokovih predhodnih znanj in izkušenj z novimi vsebinami, učnimi pogoji in pričakovanji. Možnost, da se otrok izrazi, predstavi, je mogoče zagotoviti z naklonjenim poslušanjem, v intervjujih z otroki in s starši ter neformalnih pogovorih (Rutar, 2018, str. 122). To potrjujem tudi sama s svojo raziskavo, kajti otroci so svoje izkušnje izpostavljali v intervjuju z mano in omenjene so bile večinoma dobre izkušnje kljub temu, da se otrokovo prepoznavanje sprejetosti izraža nekoliko drugače kot prepoznavanje vključenosti s strani zaposlenih.

Kadar govorimo o priseljenicah v Sloveniji, se pogosto dotaknemo tudi teme diskriminacije. Govorimo lahko tudi o posledicah ločevanja med slovenski prebivalci in priseljenci v šolah. Ločevanje, na primer romskih otrok od drugih pri predmetih ali nalogah v šoli ne zadovoljuje kriterijev polne integracije, saj povečuje nevarnost poučevanja romskih otrok po nižjih standardih od ostalih, kar pa prinaša resne posledice za možnosti v prihodnosti (Brezigar, 2017, str. 79). Poleg omenjenega menim, da lahko ločevanje in neenakopravna obravnava učencev priseljencev v šoli povzroči težave pri vzpostavljanju odnosov z vrstniki, kar pa je zelo pomembno za uspešen proces vključevanja. Moja raziskava z rezultati nakazuje, da otroci priseljenci občutijo začetko izključenost, nerazumevanje in nepoznavanje ljudi, nimajo prijateljev, strah ji je in slabo se počutijo. Vendar se skozi proces vključevanja to mnenje otrok spremeni v pozitivno, poleg tega pa rezultati moje raziskave s strani sodelujočih otrok ne izpostavljajo izkušenj z diskriminacijo in neenakopravno obravnavo, temveč opredeljujejo

dobro vzpostavljene odnose poleg učiteljev tudi s sošolci oziroma z vrstniki. S to predpostavko lahko sklepam, da so dobro sprejeti in podprti v procesu vključevanja.

- Kakšni so rezultati procesa vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo?

Vzgojno-izobraževalni sistem predstavlja, kot že omenjeno, eno ključnih vlog v procesu integracije otrok priseljencev v novi državi, saj je šola prostor, kjer se poleg posredovanja znanja odvija tudi proces socializacije. Selitev je za vsakega otroka velika in zahtevna prelomnica, mnogi otroci doživijo t. i. kulturni šok (Vižintin, 2015, str. 39). Z ustreznimi ukrepi na področju izobraževanja se lahko bistveno pripomore k uspešnejšemu vključevanju migrantskih otrok v šolski sistem kot tudi k hitrejši vsestranski integraciji otrok in njihovih družin v novem okolju (Bešter in Medvešek, 2010, str. 205).

Nekatere rezultate procesa vključevanja priseljencev v svoji raziskavi lahko poenotim z rezultati drugih raziskav. Kot kažejo nekateri rezultati raziskave Izzivi medkulturnega sobivanja (2016-2021), se strokovni delavci na predmetni stopnji, ki poučujejo tretjo triado učencev, počutijo manj kompetentni za delo z otroki priseljenci za razliko od strokovnih delavcev, ki poučujejo na razredni stopnji (Jurkovič, Jelen Madruša, Majcen in Šibilja, 2021, str. 106). S svojo raziskavo lahko to dejstvo potrdim z ugotovitvijo iz odgovorov učiteljev in šolskih svetovalnih delavk, da je na višji stopnji skoraj nemogoče načrtovanje individualnih načrtov aktivnosti zaradi različnih učiteljev posameznih predmetov v nasprotju z razrednim poukom, kjer je to delo omogočeno. S svojo raziskavo pa nisem prišla do konkretnih odgovorov glede zaznavanja manjših spretnosti in kompetentnosti strokovnih delavcev za sodelovanje z učenci priseljenci na višji stopnji. Omenjena raziskava navaja tudi, da je večina strokovnih delavcev dobro seznanjenih s Smernicami za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole (2012), vendar si jih vsak lahko razlaga drugače ter organizira poučevanje na lasten način (Jurkovič, Jelen Madruša, Majcen in Šibilja, 2021, str. 106). S svojo raziskavo to dejstvo potrjujem skozi več različnih pridobljenih odgovorov glede prilagoditev, kot so ključna vloga učiteljev, preširoko opredeljene smernice, več dela in težja organizacija dela.

Kot navajajo Klun, Alali in Gombač (2022, str. 153), je pomembno izpostaviti tudi sistemsko diskriminacijo do otrok in staršev priseljencev ter pomembnost stališč pedagoških delavcev in njihovih stereotipov, predsodkov in pristopov. Negativen odnos strokovnih delavcev lahko v veliki meri prispeva k neuspešni vključenosti otrok priseljencev v šolski sistem in družbo kot tudi k neuspehu na specifičnih področjih, kjer se otrokov potencial morda pokaže. S svojo

raziskavo tega dejstva ne morem potrditi, saj noben sogovornik iz sodelujočih skupin v moji raziskavi ne govori o soočanju z diskriminacijo, temveč kot dosežke v procesu vključevanja otrok priseljencev izpostavljajo dobro vzpostavljene odnose med zaposlenimi strokovnimi delavci in učenci priseljenci.

K bolj učinkovitemu vključevanju in učenju slovenskega jezika pripomorejo torej splošne določbe (v zakonu, pa tudi strategijah, smernicah in pravilnikih), a številni izzivi ostajajo (Klun, Alali in Gombač, 2022, str. 151–152). Z avtorji se strinjam tudi sama, saj sem v svoji raziskavi, znotraj rezultatov procesa vključevanja otrok priseljencev, prišla do ugotovitve, da se na šoli soočajo z mnogimi izzivi. Večino ugotovljenih izzivov zato izpostavljam in o njih razpravljam v naslednjem odstavku o ovirah.

- Kakšne ovire pri procesu vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo zaznavajo posamezni udeleženci?

Največja ovira, ki jo izpostavlja vsaka skupina udeležencev v moji raziskavi, je neznanje slovenskega jezika. Ta ugotovitev pritrjuje navedbam drugih avtorjev, kot so to npr. Medvešek, Bešter in Pirc (2022b, str. 108), ki kot pomembna dejavnika za uspešnost učencev priseljencev na različnih področjih izpostavljajo ravno socialno-ekonomski položaj učenca oziroma njegove družine in jezik, ki ga govorijo doma. Brez znanja jezika se otrok v šoli ne more sporazumevati, še manj pa lahko pridobiva znanje, kar rezultati moje raziskave prav tako izpostavljajo kot oviro. S tem se strinja tudi avtorica Sinjur (2018, str. 73), ki izpostavlja, da je največji problem priseljenskih učencev nezadostno obvladovanje slovenskega jezika ob vključevanju v šolski sistem oziroma obremenjenost z vzporednim usvajanjem slovenščine kot govornega jezika in obvladovanjem učne snovi pri predmetu. Če učni načrti niso prilagojeni učencem priseljencem v tej meri, da se v ospredje postavi vsebine, ki so potrebne za vsakdanjo komunikacijo, se problem vključevanja močno oteži. Poleg neznanja jezika pa moji rezultati raziskave dodajajo med ovire vključevanju še drugačnost kulture otrok priseljencev. Poznavanje različnih kultur in sprejemanje teh je pomembno za vse udeležence v procesu vključevanja na šoli, saj lahko vsak pripomore k uspešni vključitvi.

Avtorji med najbolj izstopajoče ovire, poleg že omenjenih, uvrščajo tudi pomanjkanje celostne (sistemske) podpore pedagoškim delavcem, staršem in otrokom priseljencem, povečano potrebo po sodelovanju med izobraževalnimi ustanovami in družinami ter sodelovanju osnovnih in srednjih šol z organizacijami in združenji v lokalnem okolju (Klun, Alali in Gombač, 2022, str. 152). Moji rezultati raziskave se z omenjenim skladajo, saj se s strani

zaposlenih na šoli izpostavlja neuspešnost sistema nasploh in pomanjkanje kadra za delo z učenci priseljenci. Prav tako so skupina sodelujočih zaposlenih in sodelujoči starši enotni v mnenju, da je sodelovanja med šolo in starši premalo oziroma da starši niso vključeni. To izpostavljam že v drugih, prej omenjenih temah, je pa za nekatere sodelujoče to pomembna ovira vključevanju enako kot je to pomanjkanje sodelovanja z zunanjimi izvajalci za pomoč otrokom priseljencem.

Osnovna šola v Kopru je več let preizkušala različne načine za uspešnejše vključevanje otrok priseljencev. Ključne ugotovitve povzemajo, da proces vključevanja predstavlja številne izzive tako za otroke kot za učitelje: otroci potrebujejo čas za vključitev v novo okolje in podporo, da obstajajo različne možnosti za učenje jezika in da učitelji potrebujejo stalno usposabljanje na področju medkulturnega izobraževanja (Vižintin, 2018, str. 96). S svojo raziskavo sem prišla do podobnega sklepa, saj se kot ovira izpostavlja tudi počasno učenje slovenskega jezika otrok priseljencev in splošno prehiter vstop otrok v šolski sistem. Svetovalna delavka med drugim izpostavi, da se sama udeležuje dodatnih izobraževanj, kar potrjuje prej omenjene rezultate raziskave, vendar o tem drugi sodelujoči v moji raziskavi ne govorijo. Dejstvo različnih možnosti učenja jezika v svoji raziskavi pa enotim s preteklim sodelovanjem z zunanjo organizacijo pri tečaju za otroke priseljence.

- Kakšni so predlogi za uspešnejše vključevanje otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo?

Če vključevanje v šolski sistem predstavlja velik izziv za otroke priseljence, je pomembno postaviti tudi vprašanje o tem, kako šolsko osebje podpira učence pri tem. Avtorji na podlagi rezultatov različnih raziskav navajajo, da so šolski svetovalni delavci pogostejše kot učitelji poročali o opažanjih vpliva ukrepov za priseljence na učence. Razumljivo je, da bo šolsko osebje, ki se zaveda problematike vključevanja priseljencev, bolj verjetno poseglo v življenja otrok priseljencev, ki jih to neposredno ali posredno prizadene. Pomanjkanje ozaveščenosti o problematiki vključevanja priseljencev v šolski sistem pri nekaterih zaposlenih strokovnih delavcih lahko povzroči razlike v podpori teh učencev, kar zopet vodi v neuspešno oziroma manj učinkovito vključevanje (Rodriguez, Kirksey, Roth and Lopez-Escobar, 2022, str. 4). Navedeno ugotovitev podpirajo tudi rezultati moje raziskave, saj ravno svetovalna delavka izpostavlja, da bi bilo primerno uvesti redna izobraževanja o vključevanju za vse zaposlene, saj pri nekaterih strokovnih delavcih primanjkuje ustreznih pristopov in medsebojnega sodelovanja. Z rezultati predlogov po večjem sodelovanju, osebnem pristopu in nestigmatizaciji

lahko podprem tudi rezultate projekta Izzivi medkulturnega sobivanja (2016-2021). Omenjena raziskava prav tako kot predlog za naprej svetuje še večjo participacijo otrok in staršev priseljencev v vzgoji, kajti šele glas otrok in staršev omogoči vpogled v raznolikost in gradi temelje demokratične inkluzivne družbe z ničelno toleranco do diskriminacije, poglobljenimi individualiziranimi pristopi, ki zahtevajo posamezno obravnavo otroka, ter kompetenten sistem za povezovanje tudi z zunanjimi akterji (Jurkovič, Jelen Madruša, Majcen in Šibilja, 2021, str. 109 –110).

Ker smo pri ovirah govorili o ne vključenosti staršev in pri predlogih za uspešnejše vključevanje otrok priseljencev o večjem medsebojnem sodelovanju, lahko rezultate svoje raziskave povežem tudi z avtorico Sinjur (2016, str. 64), ki na področju sodelovanja med šolo in starši otrok priseljencev predlaga pomoč pri izpolnjevanju vpisnih dokumentov, seznanitev staršev s pravicami in dolžnostmi, vključevanje v življenje in delo šole z njihovim otrokom, možnost učenja slovenskega jezika skupaj z otrokom in pri sporazumevanju ponuditi možnost prevajalca. Prav tako lahko šola pripomore s pripravo brošur za starše, spodbuja družinsko branje slovenskih knjig in organizira tematska srečanja za družine otrok priseljencev, za kar tudi sama menim, da bi se na podlagi rezultatov in mnenj, ki sem jih z raziskavo dobila, dobro obneslo. Določeno raven uspešnejšega sodelovanja s starši bi lahko dosegli že s splošno informativno publikacijo o slovenskem šolskem sistemu oziroma o posamezni šoli ter pogojih za nadaljevanje šolanja v različnih jezikih, ki bi olajšala informiranje staršev s strani zaposleni, hkrati pa bi staršem dala večji občutek vključenosti in zanimanja zanje (Bešter in Medvešek, 2010, str. 213). Kot izboljšava se predlaga tudi, da sodelovanje med šolo in starši postane integralna sestavina izobraževalnih dokumentov in programov, kjer bi oblike vključenosti staršev bile jasno določene (Kovač, 2009, str. 67). Slednje v svojih rezultatih raziskave lahko povežem z željo po spremembi zakonodaje ter zakonske opredeljenosti tečaja za starše otrok priseljencev.

Kljub temu, da zakonski predpisi in dokumenti, namenjeni vključevanju otrok priseljencev v slovenski šolski sistem, določajo nekatere korake, pravila in načela v procesu vključevanja in nekatere teoretične predpostavke opredeljujejo izboljšave za proces, obstaja mnogo pomanjkljivosti v samem sistemu, ki so jih izpostavili sodelujoči v moji raziskavi. Poleg že omenjenega, bi si sodelujoči v raziskavi želeli, da bi se uredil vzgojno-izobraževalni sistem v Sloveniji do te mere, da bi se zakonsko opredelilo več prilagoditev za otroke priseljence in več konkretnih minimalnih ciljev za napredovanje, učno pomoč v maternem jeziku, učne načrte za vse predmete in kot najpomembnejše, da bi se opredelilo obvezno izobraževanje za pridobitev

osnovnega znanja slovenščine pred vstopom v šolski sistem, kar bi pripomoglo, po mnenju sodelujočih v moji raziskavi, k boljšemu in učinkovitejšemu vključevanju.

5.1 Prispevek in omejitve raziskave

Prispevek svoje raziskave vidim v tem, da sem se, čeprav je že precej narejenih raziskav na temo vključevanja otrok priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem, osredotočila posebej na otrokov glas, ki je pogosto preslišan, in dejanja podpornih oseb v šoli, ki vplivajo na otroka samega. Z raziskavo sem tako opozorila, da je pomembno upoštevati otrokove potrebe, želje in mnenja, saj je vsak otrok drugačen po karakterju in sposobnostih, česar v tem procesu ne bi smeli spregledati, saj lahko na ta način povzročimo, da sam proces vključevanja ne bo uspešen. Vključenost več različnih skupin udeležencev v raziskavo pa je izpostavilo pomen vsešolskega pristopa k vključevanju otrok priseljencev, s čimer sem pritrdila teoretskemu modelu sedmih področij (Vižintin, 2018, str. 96). Poleg omenjenega pa sem z raziskavo opredelila tudi ovire pri samem procesu in morebitne možnosti za izboljšavo, ki bi jih vzgojno-izobraževalni sistem potreboval.

Omejitev raziskave predstavlja osredotočenost zgolj na eno samo šolo, saj so šole med sabo različne z vidika števila priseljencev, števila zaposlenih kot tudi pristopov zaposlenih, kar pomembno vpliva na obravnavo tematike. Iz tega razloga rezultatov svoje raziskave ne morem posploševati na vse slovenske osnovne šole. Omejitev raziskave pa vidim tudi v tem, da rezultatov o procesu vključevanja in upoštevanju otrok priseljencev ne morem posploševati na vse otroke priseljence in njihove starše, kot tudi ne na vse strokovne delavce, saj je populacijska enota posameznih skupin sodelujočih raziskavi zelo majhna.

6. SKLEPI

V tem poglavju povzemam glavne ugotovitve svoje raziskave. Rezultati se nanašajo le na izbrano slovensko osnovno šolo in izbrane sodelujoče, zato rezultatov ni mogoče posploševati na vse šole in sodelujoče v procesu vključevanja otrok priseljencev v Sloveniji.

- Svetovalni delavki predstavljata prvi stik s slovensko osnovno šolo otrokom priseljencem in njihovim staršem.
- Naloga svetovalnih delavk na šoli za otroke priseljence je razkazovanje šole, opis lastnega dela in nudenje podpore.
- Svetovalni delavki na šoli s pomočjo različnih dejanj izražata pomoč in podporo učencem priseljencem: koordinacija dodatnih ur pomoči, reševanje problemov, individualno delo, osebni pristop, spremljanje napredka, zanimanje za počutje otroka priseljenca ...
- Otroci priseljenci so s sodelovanjem s svetovalnima delavkama zadovoljni, vidijo ju kot zaveznici, sprejemajo njuno pomoč, so spoštljivi in pri njiju iščejo podporo.
- Svetovalni delavki v procesu vključevanja otrok priseljencev sodelujeta z učitelji na šoli preko sestankov, skupnega reševanja težav in usklajevanja snovi za otroke priseljence.
- Na predmetni stopnji pouka je načrtovanje individualnih aktivnosti za otroka priseljenca zelo oviran proces, zato se ga ne poslužujejo. Lažje načrtovanje poteka na razredni stopnji.
- V individualni načrt aktivnosti se ne vključuje učencev priseljencev in njihovih staršev.
- Individualni načrt aktivnosti kvečjemu temelji na ustnih dogovorih in zapisih minimalnih ciljev po obdobjih.
- Individualni načrt aktivnosti vsebuje določene otrokove želje, oceno predznanja otroka priseljenca in refleksije napredka.
- Učitelji na šoli imajo do učencev priseljencev empatičen odnos, osebni pristop, enakopravno obravnavajo učence, jim ustvarjajo prijeten prostor za učenje, jih sprejemajo in jih motivirajo.
- Učitelji dovolijo otrokom priseljencem uporabo maternega jezika v primerih za lažje sporazumevanje ali vključevanje vseh prisotnih v pogovor.
- Učitelji na šoli uporabljajo različne metode dela z otroki priseljenci: diferenciacija snovi, vaje s slovarjem, delo v parih, povezovanje snovi, prevajanje besed.
- Učitelji na šoli uporabljajo različne prilagoditve pouka za otroke priseljence: prilagojeno gradivo, uporaba računalnika, krajše knjige za branje, posoja zvezkov.

- Za učence priseljence na začetku šolanja (prvi dve leti) velja prilagojeno ocenjevanje znanja s podaljšanim časom pisanja preizkusov znanja in pisanje izven razreda ter neocenjenostjo.
- Učitelji učencem priseljencem dodatno pomagajo pri pouku z dodatnimi urami za tujce, dodatnimi pojasnili, s pomočjo sošolcev, prilagojenimi besedami in enostavnejšimi vprašanji.
- Vsi učenci priseljenci na začetku niso razumeli učnih vsebin pri pouku zaradi neznanja slovenskega jezika.
- Otroci priseljenci po določenem času nimajo več prilagoditev pouka.
- Otroke priseljence se ob vpisu v slovensko šolo lahko vpiše v nižji razred kot bi ga obiskovali v izvorni državi zaradi neznanja slovenskega jezika.
- Sodelovanje otrok priseljencev se kaže kot znak vključenosti.
- Učitelji imajo s sodelovanjem otrok priseljencev različne izkušnje, nekatere dobre in nekatere slabe.
- Starši otrok priseljencev niso vključeni v proces vključevanja otrok priseljencev na šoli.
- Učitelji razloge za ne vključenost staršev priseljencev pripisujejo nezainteresiranosti staršev, neznanju slovenskega jezika in izogibanju komunikaciji ter neudeleževanju sestankov in govorilnih ur.
- Starše otrok priseljencev se na šoli vključi v proces vključevanja otrok priseljencev v primeru težav z otrokom.
- Starši otrok priseljencev se več vključujejo v šolsko delo otroka doma.
- Šola trenutno ne sodeluje z zunanjimi organizacijami v sklopu procesa vključevanja otrok priseljencev, vendar v preteklosti je in to z namenom izvajanja tečaja slovenščine.
- Trenutno šola sodeluje z zunanjimi izvajalci tečaja slovenščine za starše otrok priseljencev.
- Šola sodeluje z zunanjo dodatno strokovno pomočjo pri izvajanju dodatnih ur za tujce.
- Otrokom priseljencem v procesu vključevanja v slovensko osnovno šolo s šolskim delom pomagajo tudi prijatelji v maternem jeziku.
- Zaposleni na šoli otrokov glas slišijo s spodbujanjem otroka k izražanju lastnih želja, pogovorom z otrokom priseljencem in zanimanjem za otrokovo mnenje.
- Zaposleni na šoli otrokov glas upoštevajo s prilagajanjem pouka, individualnim sodelovanjem, upoštevanjem otrokovih skrbi, pomočjo, oporo in strpnostjo. Otrokov glas se upošteva tudi s sprejetostjo med vrstniki.

- Zaposleni na šoli upoštevajo glas otroka priseljenca z zagovorništvom, kar se kaže s pogovorom vseh v problemski situaciji, postavljanjem na stran učenca priseljenca, spodbujanjem učiteljev k večji prilagodljivosti, enakopravno obravnavo vseh učencev in delavnicami na temo raznolikosti kultur in njihovega sprejemanja.
- Otroci priseljenci na šoli v določenih primerih uporabljajo materni ali drug tuj jezik – pisanje esejev v maternem jeziku, pogovor s prijatelji, postavljanje vprašanj v primerih neznanja slovenščine, pogovor v razredu v angleškem jeziku, da so lahko vključeni vsi udeleženi.
- Otroci uporabljajo materni jezik doma.
- Otroci priseljenci so se ob začetku šolanja na slovenski šoli počutili bolj slabo, saj niso poznali ljudi in niso imeli prijateljev, na šoli se niso znašli, niso razumeli jezika, bilo jih je strah, počutili so se izključene.
- Otroci priseljenci se sedaj na šoli počutijo dobro, šola jim je všeč in imajo o njej pozitivno mnenje.
- Otroci priseljenci kot prednosti šole izpostavljajo omarice za shranjevanje, dobro malico in velikost šole. Ko slabosti šole ob začetku šolanja pa izpostavijo nov jezik in nove sošolce.
- Otroci priseljenci vidijo učitelje na šoli kot prijazne in se med njimi počutijo sprejete. Z njimi nimajo težav.
- Otroci priseljenci so med sošolci dobro vključeni in imajo veliko prijateljev.
- Otroci priseljenci so deležni pomoči drugih učencev in skupinskega dela v razredu.
- Učitelji in svetovalni delavki skrbijo za dobre medvrstniške odnose v razredu s pogovorom o kulturah in razumevanju raznolikosti.
- Učitelji in svetovalni delavki imajo eno izkušnjo z nesodelovanjem in nasiljem otroka priseljenca do vrstnikov.
- Največja ovira v procesu vključevanja otrok priseljencev je neznanje slovenskega jezika.
- Kot ovire zaposleni na šoli izpostavljajo še pomen izvirnega jezika, drugačno kulturo, neusvojeno predznanje, počasno učenje jezika in prehiter vstop v šolski sistem.
- Na področju organizacije dela sodelujoči zaposleni izpostavljajo pomanjkanje kadra, težjo organizacijo dela, premalo dodatnih ur jezika za otroke priseljence in težje razporejanje le-teh, preširoko opredeljene smernice, neurejena dokumentacija in neustrezno načrtovanje INA, več dela za učitelje in neuspešnost sistema.

- Kot ovire na področju medsebojnega sodelovanja zaposleni na šoli izpostavijo izključenost staršev, nezmožnost sporazumevanja z otroki in starši, izoliranost otrok priseljencev in težje spremljanje pouka na začetku.
- Dosežki, ki jih sodelujoči vidijo v procesu vključevanja otrok priseljencev, so majhni napredki z več načrtovanja aktivnosti, dobra vzpostavitev odnosov, pisna evalvacija dela in neocenjevanje otrok priseljencev na začetku.
- Kot predlogi za naprej se znotraj šole predlaga seminar o vključevanju otrok priseljencev za vse zaposlene na šoli, več osebnega stika in sodelovanja s starši, več ur slovenščine za učence priseljence, učna pomoč v maternem jeziku in ustrezni pristopi vseh učiteljev brez stigmatizacije.
- Na ravni vzgojno-izobraževalnega sistema se predlaga obvezno izobraževanje slovenščine za otroke priseljence pred vstopom v šolo, natančneje opredeljeni minimalni cilji za napredovanje učencev, več zakonskih prilagoditev pouka, natančno opredeljen vsepredmetni kurikulum in učni načrti ter obvezen tečaj slovenščine za vse starše otrok priseljencev.

7. PREDLOGI

- Predlagam natančnejše načrtovanje individualnih aktivnosti za posameznega učenca priseljenca z vsaj enim učiteljem, tj. učiteljem slovenščine, svetovalno delavko, razrednikom, otrokom in vsaj enim staršem ter vključenost učencev priseljencev v evalvacijo doseganja načrtovanih ciljev in lastnega napredka.
- Predlagam več skupinskih pogovorov med svetovalno delavko, učenci priseljenci in posameznimi učitelji za vzpostavljanje dobrih odnosov z učitelji in iskanje ustreznih pristopov za vključevanje.
- Predlagam povezovanje z več zunanjimi organizacijami za dodatno učenje slovenščine otrok priseljencev, pa tudi za učenje maternega jezika.
- Predlagam organizacijo delavnic na temo medkulturnih odnosov z vsemi otroki priseljenci v šoli in njihovimi starši, tako priseljenci kot domačini.
- Predlagam uvajanje prevajalcev na šoli za lažje sporazumevanje tako z otroki priseljenci na začetku uvajanja v šolo kot tudi z njihovimi starši.
- Predlagam organizacijo obšolskih dejavnosti za spoznavanje med učenci, učitelji in starši otrok priseljencev, kot tudi spodbujanje k vključevanju otrok priseljencev v dejavnosti različnih organizacij v lokalnem okolju, kjer se lahko srečajo in povežejo z domačini.
- Predlagam obvezno obiskovanje izobraževanja o vključevanju otrok priseljencev s strani vseh zaposlenih na šoli.

8. VIRI IN LITERATURA

- Archard, D. (2020). Hearing the child's voice: a philosophical account. *Journal of the British Academy*, 8 (4), 7–15. Pridobljeno 18.3.2023 s <https://www.thebritishacademy.ac.uk/documents/2669/JBA-8s4-02-Archard.pdf>.
- Bešter, R. (2007). Integracija in model integracijske politike. V: Komac, M. (ur.), *Priseljenci: študije o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo* (str. 105–134). Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Bešter, R. (2009). Vključevanje imigrantskih otrok v vzgojno-izobraževalni sistem. *Razprave in gradivo – Inštitut za narodnostna vprašanja*, številka 59. Pridobljeno 4.3.2023 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-7RQAXJDJ>.
- Bešter, R. & Medvešek, N. (2010). Vključevanje migrantskih otrok v vzgojno-izobraževalni sistem. V: Bešter, R. in Medvešek, M. (ur.), *Državljeni tretjih držav ali tretjerazredni državljani?: integracija državljanov tretjih držav v Sloveniji* (str. 205–269). Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Bregar Golobič, K. (2013). Upoštevanje otrokovega glasu je kulturno dejanje. V: T. Kodele & N. Mešl (ur.), *Otrokov glas v procesu učenja in pomoči: priročnik za vrtce, šole in starše* (str. 41–64). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Brezigar, S. (2017). Etnična diskriminacija med šolanjem v RS: stanje in izzivi. *Andragoška spoznanja*, 23(2), 73–88.
- Constable, R. (2016). The Role of the School Social Worker. V Rippey Massat, C., Kelly, M. & Constable, R., *School Social Work: Practice, Policy, and Research*, (str. 3–24). USA, New York: Oxford University Press.
- Čaćinovič Vogrinčič, G. (2002). Koncept delovnega odnosa v socialnem delu. *Socialno delo*, 41 (2), 91–96.
- Čaćinovič Vogrinčič, G. (2008). *Soustvarjanje v šoli: učenje kot pogovor*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Čaćinovič Vogrinčič, G., Bregar Golobič, K., Bečaj, J., Pečjak, S., Resman, M., Bezić, T., Dobnik Žerjav, M., Grgurevič, J., Niklanović, S. & Šmuk, B. (2008). *Programske smernice. Svetovalna služba v osnovni šoli*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Čaćinovič Vogrinčič, G. (2010). Soustvarjanje pomoči v jeziku socialnega dela. *Socialno delo*, 49 (4), 239–245.

- Čačinovič Vogrinčič, G., & Mešl, N. (2013). Šolska svetovalna služba kot prostor varovanja soustvarjanja procesov učenja in pomoči v šoli. *Šolsko svetovalno delo*, 17(3/4), 15–25.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2015). Spoštovanje otroštva. *Pomurska obzorja*, 2 (3), 20–24.
- Čačinovič Vogrinčič G. in Mešl N. (2019). *Socialno delo z družino: Soustvarjanje zelenih izidov in družinske razvidnosti*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2020). Socialno delo v osnovni šoli: soustvarjanje podpore in pomoči družinam s številnimi izzivi in preprečevanje socialne izključenosti. *Socialno delo*, 59 (2-3), 163–175.
- Dominelli, L. (1995). Antirasistične perspektive v evropskem socialnem delu. *Socialno delo*, 34 (3), 181–193.
- Gregorčič Mrvar, P. & Šarić, M. (2018). Šolska svetovalna služba danes : analiza rezultatov raziskave o vlogi svetovalne službe v šoli. *Šolsko svetovalno delo*, 22 (2), 20–27.
- Gregorčič Mrvar, P. & Mažgon, J. (2016). Sodelovanje šolske svetovalne službe s posamezniki in institucijami v skupnosti. *Sodobna pedagogika*, 67=133 (1), 38–57.
- Gregorčič Mrvar, P., Jeznik, K., Kalin, J., Kroflič, R., Mažgon, J., Šarić, M. & Šteh, B. (2020). *Šolska svetovalna služba: stanje in perspektive*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Hart, S. N., (2002). Making Sure the Child's Voice Is Heard. *International Review of Education*, 48 (3-4), 251–258. Pridobljeno 22.3.2023 s https://www.jstor.org/stable/pdf/3445365.pdf?refreqid=excelsior%3A51f1a9e22bdbe483d73a1a86c0648193&ab_segments=&origin=&initiator=.
- Humljan Urh, Š. (2013). *Kulturno kompetentno socialno delo: etnična občutljivost in antirasistična perspektiva v socialnem delu za učinkovito delo s pripadniki etničnih manjšin in za učinkovito delo v večkulturnem okolju*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Isaksson, C., & Sjöström, S. (2016). Looking for “social work” in school social work. *European Journal of Social Work*, 20(2), 191–202.
- Jenkole, M. (2012). Otrokove pravice s poudarkom na koristi otroka in njegovi pravici, da je slišan, ter vloga zagovornika pravic ob tem. V: M. Jenkole, N. Kuzmič, & L. Hvastja Rupnik (ur.), *Zagovornik – glas otroka: zbornik prispevkov za izobraževanje zagovornikov* (str. 21–30). Ljubljana: Varuh človekovih pravic.

- Jurkovič, A., Jelen Madruša, M., Majcen, I. & Šibilja, J. (ur.) (2021). *Za medkulturno sobivanje v vrtcih, šolah in lokalnih okoljih: zaključna publikacija projekta Izzivi medkulturnega sobivanja*. Ljubljana: ISA institut. Pridobljeno 6.5.2023 s <http://www.medkulturnost.si/wp-content/uploads/2021/09/Zaklju%C4%8Dna-publikacija-projekta-Izzivi-medkulturnega-sobivanja.pdf>.
- Klun, L., Alali, A. & Gombač, J. (2022). Vključevanje v vzgojno-izobraževalni sistem iz perspektive staršev in otrok beguncev. *Dve domovini*, 2022 (56). Pridobljeno 28.2.2023 s <https://ojs.zrc-sazu.si/twohomelands/article/view/10952>.
- Konvencija o otrokovih pravicah. (1989). Pridobljeno 5.3.2023 s <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MZZ/Dokumenti/multilateral/clovekove-pravice/porocila-SLO-po-instrumentih-o-clovekovih-pravicah/73241a9c65/Konvencija-o-otrokovih-pravicah.pdf>.
- Kovač, J. (2009). Pomen vključevanja staršev v vzgojno-izobraževalni proces šole. *Revija za elementarno izobraževanje*, 2 (1). Pridobljeno 7.3.2023 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-WBEY5GVR>.
- Lesar, I. (2020). Katera vzgojna paradigma najbolje podpira uresničevanje inkluzivnosti? V: Kroflič, R., Vidmar, T., Skubic Ermenc, K. (ur.), *Živa pedagoška misel Zdenka Medveša* (str. 145–164). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Loreman, T. (2009). *Respecting Childhood*. London, New York: Continuum.
- McQueen Monkman, M. (2016). The Characteristic Focus of the Social Worker in the Public Schools. V Rippey Massat, C., Kelly, M. & Constable, R., *School Social Work: Practice, Policy, and Research*, (str. 25–44). USA, New York: Oxford University Press.
- Medvešek, M. (2007). Razmišljanja o pojavih nestrpnosti in etnične distance v slovenski družbi. V: Komač, M. (ur.), *Priseljenci: Študije o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo* (str. 187–218). Ljubljana : Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Medvešek, M. (2010). Demografske in socioekonomske značilnosti državljanov tretjih držav v Sloveniji. V Bešter, R. in Medvešek, M. (ur.), *Državljeni tretjih držav ali tretjerazredni državljani?: integracija državljanov tretjih držav v Sloveniji* (str. 47–91). Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Medvešek, M., Bešter, R. & Pirc, J. (2022a). *Mnenja priseljencev in potomcev priseljencev o integraciji in integracijski politiki v sloveniji*. Ljubljana: Inštitut za

narodnostna vprašanja. Pridobljeno 7.3.2023 s

<http://www.inv.si/DocDir/projekti/Izzivi%20integracije/Monografija%20Mnenja%20priseljencev%20in%20potomcev%20priseljencev%20o%20integraciji.pdf>.

- Medvešek, M., Bešter, R. & Pirc, J. (2022b). *Kazalniki integracije priseljencev in potomcev priseljencev v Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja. Pridobljeno 6.3.2023 s https://www.researchgate.net/profile/Mojca-Medvesek/publication/362126718_Kazalniki_integracije_priseljencev_in_potomcev_priseljencev_v_Sloveniji/links/62d7c33d45865722d7775a89/Kazalniki-integracije-priseljencev-in-potomcev-priseljencev-v-Sloveniji.pdf.
- Mesec, B. (2007). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 2: študijsko gradivo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mikolič, V. (2008). Diskurzivna narava stereotipov in predsodkov ter soočanje z njimi v sodobni demokratični družbi. *Jezik in slovstvo*, 53 (1), 67–77.
- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ). (2017). *Vključevanje otrok priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem*. Pridobljeno 5.3.2023 s https://lezdrugimismo.si/uploads/files/NOVA%20e-ucilnica/Migracije/Povezave/Vkljucevanje_otrok_priseljencev_v_VIZ_marec_2017-1.pdf.
- Mrvar, P. (2013). Pomen svetovalne službe za kakovostno vzgojo in izobraževanje : sklepi okrogle mize. *Sodobna pedagogika*, 64=130 (1), 112–114.
- Mrvar, P. (2006). Kratko, k rešitvam usmerjeno svetovanje v okviru šolskega svetovalnega dela. *Sodobna pedagogika*, 57=123 (1), 146–158.
- Peklaj, C. & Pečjak, S. (2020). *Psihosocialni odnosi v šoli*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Podgorelec, M. (2020). Inkluzija za vse. V: XIII. mednarodna strokovna konferenca za vzgojitelje v vrtcih, *Vzgojno izobraževalne potrebe predšolskega otroka: zbornik* (97-100). Ljubljana: MIB.
- Pravilnik o izobrazbi učiteljev in drugih strokovnih delavcev v poklicnem in strokovnem izobraževanju (2022). Uradni list RS, št. 87/22:
- Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli (2013). Ur. L. RS 52/2013:
- Rakovec, D. (2014). Zagovornik – glas otroka. *Šolsko svetovalno delo*, 18 (3/4), 63–72.

- Republika Slovenija GOV.SI (2022). *Dejstva o migracijah*. Pridobljeno 16.1.2023 s <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/migracije/>.
- Republika Slovenija GOV.SI (2023a). *Delež ukrajinskih otrok z začasno zaščito v slovenskih osnovnih šolah*. Pridobljeno 17.5.2023 s <https://www.gov.si/novice/2023-02-24-delez-ukrajinskih-otrok-z-zacasno-zascito-v-slovenskih-osnovnih-solah/>.
- Republika Slovenija GOV.SI (2023b). *Mednarodna zaščita*. Pridobljeno 28.4.2023 s <https://www.gov.si teme/mednarodna-zascita/>.
- Rodriguez, S., Kirksey, J., Roth, B. & Lopez-Escobar, L. (2022). Immigration Enforcement Effects and the Role of School Social Workers Supporting Immigrant Students. *Journal of Education for Studentes Placed at risk (JESPar)*. Pridobljeno 21.3.2023 s <https://www-tandfonline-com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/epdf/10.1080/10824669.2022.2154673?needAccess=true&role=button&=&=&>.
- Rutar, S. (2018). Kakovost šole s perspektive učencev s priseljsko izkušnjo kot izhodišče za zagotavljanje inkluzivnega izobraževanja. *Dve domovini*, 48, 109–127.
- Schleicher, A. (2014). Equity, Excellence and Inclusiveness in Education: Policy Lessons from Around the World. *International Summit on the Teaching Profession*, OECD Publishing. Pridobljeno 6.3.2023 s https://www.oecdilibrary.org/education/equity-excellence-and-inclusiveness-ineducation_9789264214033-en.
- Sinjur, A. (2018). Vključevanje priseljskih učencev v slovenski zakonodaji in šolski praksi. *Večdimenzionalnost socialnopedagoških diskurzov*, (65–88). Pridobljeno 7.3.2023 s https://www.researchgate.net/publication/326136831_Vkljucevanje_piseljskih_uce_ncev_v_slovenski_zakonodaji_in_solski_praksi.
- Sinjur, A. (2016). *Specifični programi za podporo pri vključevanju priseljskih učencev v osnovne šole v Sloveniji*. Doktorsko delo. Pridobljeno 7.3.2023 s [http://pefprints.pef.uni-lj.si/3964/1/DOKTORAT_\(Sinjur\).pdf](http://pefprints.pef.uni-lj.si/3964/1/DOKTORAT_(Sinjur).pdf).
- Špolad Grča, A. (2012). Vključevanje otrok v strokovno delo – kako pristopiti k otroku?. V: M. Jenkole, N. Kuzmič, & L. Hvastja Rupnik (ur.), *Zagovornik – glas otroka: zbornik prispevkov za izobraževanje zagovornikov* (str. 61–66). Ljubljana: Varuh človekovih pravic.

- Vižintin, M. A. (2017). *Medkulturna vzgoja in izobraževanje: vključevanje otrok priseljencev*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU.
- Vižintin, M. A. (2015). Otroci priseljenci in učitelji v procesih preseljevanja in vključevanja. V: Jelen Madruša, M. in Čančar, I. (Ur.): *Razvijamo medkulturnost kot novo obliko sobivanja* (str. 38–41). Ljubljana: ISA institut. Pridobljeno 1.6.2022 s <http://www.medkulturnost.si/wp-content/uploads/2013/11/Razvijamo-medkulturnost-kotnovo-obliko-sobivanja-Zbornik.pdf>.
- Vižintin, M. A. (2018). Razvoj medkulturne vzgoje in izobraževanja. *Dve Domovini*, (47). Pridobljeno 6.3.2023 s <https://ojs.zrc-sazu.si/twohomelands/article/view/10604>.
- Vogrinc, J. & Krek, J. (2012). *Delovanje svetovalne službe*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta. Pridobljeno 16.3.2023 s <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=68279>.
- Vršnik, T. (2008). Šolska svetovalna služba v osnovnih šolah: vloga in delovne naloge s posebnim poudarkom na delu z nadarjenimi učenci in dodatni strokovni pomoči. *Sodobna pedagogika*, 59 (2), 82–98. Pridobljeno 14.3.2023 s <https://www.sodobna-pedagogika.net/arhiv/nalozi-clanek/?id=339>.
- *Zakon o osnovni šoli* (ZOsn) (2013). Ur. L. RS 63/2013.
- *Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja* (2007), <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO8427>.
- *Zakon o tujcih* (ZTuj-2-UPB9) (2021). Ur. L. RS 91/2021.
- *Zakon o mednarodni zaščiti* (ZMZ-1) (2016). Ur. L. RS 22/2016.
- *Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb* (ZZZRO-UPB1) (2017). Ur. L. RS 16/2017.
- Zaviršek, D. (2010). Etnizacija in patologizacija Romov in romskih skupnosti: socialnoantropološki in socialnodelovni teoretski koncepti. *Socialno delo*, 49 (2–3), 85–97.
- Zavod Republike Slovenije za šolstvo. (2012). Smernice za vključevanje otrok priseljencev. Pridobljeno 5.3.2023 s http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2019/programi/media/pdf/smernice/cistopis_Smernice_vkljucevanje_otrok_priseljencev.pdf.
- Zdravković, L. (2016). What Can We Learn from the Current “Migrant Crisis”? V: N. Kogovšek Šalamon, & V. Bajt (ur.). *Razor-Wired. Reflections on Migration Movements through Slovenia in 2015* (str. 87–95). Ljubljana: Mirovni inštitut.

- Zvratnik Zimic, S. (2011). Sodobne migracije v mnenjih slovenske javnosti. *Dve domovini*, 33, 55–71. Pridobljeno 18.02.2023 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-FZF0X5LW>.
- Zorn, J. (2003). Antirasistična perspektiva v socialnem delu: kako prepoznati rasizem v vsakdanjem življenju in kulturna kompetentnost služb. *Socialno delo*, 42 (4/5), 303–310.
- Žitnik, J. (2006). Kulturni položaj priseljencev v Sloveniji: dejavniki in pokazatelji. *Dve domovini*, 24, 87–113.

9. PRILOGE

9.1 Smernice za intervjuje

VPRAŠALNIK ZA SVETOVALNO DELAVKO

1. Kako bi opisali svojo vlogo sodelovanja z otrokom priseljencem pri prilagajanju oz. vključevanju v novo šolsko okolje?
 - Kako otrokom priseljencem predstavite svojo vlogo?
 - Katere pristope uporabljate, da vzpostavite odnos z otrokom priseljencem?
2. Kako menite, da otroci priseljenci vidijo vašo vlogo pri njihovem vključevanju v slovensko osnovno šolo in kako jo sprejemajo?
3. Kako spremljate napredek otroka priseljenca pri vključenosti v šolo?
 - Pri učenju posameznih predmetov?
 - Pri vključenosti v razred in med sovrstnike?
4. Kakšne oblike podpore in prilagoditve pouka pri vključevanju v slovensko šolo so običajno deležni otroci priseljenci?
5. Kdo vse sodeluje pri načrtovanju individualnega programa podpore in pomoči pri vključevanju otroka priseljenca v novo šolsko okolje?
 - Kako je pri tem vključen otrok in starši?
 - Se dogovori dokumentirajo in kako?
 - Kako pogosto se načrt individualnega programa spreminja in kateri kriteriji vplivajo na to?
6. Kako se vi sami zavzimate, da se otrokovo mnenje (o potrebnih podpori pri vključevanju v šolo) na šoli upošteva?
7. Kako vidite, da je upoštevan glas otroka priseljenca s strani drugih zaposlenih na osnovni šoli (npr. pri izvajanju prilagoditev pouka)?
8. Kako bi opisali rezultate vašega načina vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo?
 - Kako to spremljate in dokumentirate?
9. Katere ovire ali izzive vidite vi pri vključevanju otrok priseljencev v vašo šolo?
 - Katere ovire pa bi opredelili na ravni šolskega sistema?
10. Kaj bi se moralo izboljšati na vaši šoli, da bi bilo vključevanje otrok priseljencev uspešnejše?
 - Kakšne izboljšave bi pa predlagali na ravni izobraževalnega sistema?

VPRAŠALNIK ZA OTROKE

1. Koliko časa že hodiš na to šolo?
2. Kateri je tvoj materni jezik?
 - Ga v šoli kdaj uporabljaš?
 - Kdaj in kje?
3. Kako dobro si se naučil slovenski jezik in kdaj si lahko začel slediti pouku v slovenščini?
4. Kako si se počutil, ko si prvič prišel na to šolo?
 - Kaj ti je bilo všeč?
 - Kaj ti ni bilo všeč oz. česa si se bal?
5. Kako meniš, da so te sprejeli na šoli?
 - Kako so ti pomagali?
6. Kako ti pomaga pri vključevanju na to šolo svetovalna delavka?
 - Ti je všeč sodelovanje z njo?
7. Kako bi opisal odnos sošolcev do tebe?
8. Kako bi opisal odnos učiteljev do tebe?
9. Ali si (ŠSD/učiteljem) lahko povedal svoje predloge o tem, kakšno pomoč bi potreboval ali si si je želel?
 - Na kakšne načine so tvoje predloge upoštevali?
10. Kakšne težave si imel pri vključevanju v slovensko osnovno šolo?
 - Komu si se lahko zaupal?
 - Kako so ti pomagali?

11. Kaj bi ti lahko še pomagalo, da bi se lahko hitreje vključil v pouk in med sošolce?

VPRAŠALNIK ZA UČITELJE

1. Koliko otrok priseljencev imate trenutno v svojem razredu?
 - Od kod prihajajo?
2. Kakšne izkušnje imate z vključevanjem otrok priseljencev v šolsko delo?
3. Katere metode dela uporabljate v razredu pri poučevanju, kjer so prisotni tudi otroci priseljenci?
4. Na katere načine se pri svojem poučevanju prilagajate otrokom priseljencem? (vsebine, metode, oblike dela pri pouku in domačih nalogah)
5. Kako ste vključeni v načrtovanje prilagoditev za posameznega otroka priseljenca?
 - Kako pri tem sodelujete z otrokom priseljencem, starši in svetovalno delavko?
6. Kako upoštevate želje, mnenja, potrebe otroka priseljenca v vašem razredu?
 - Se lahko otroci priseljenci pri pouku o tem izražajo v svojem jeziku?
7. Kako skrbite za vključenost otroka priseljenca med sošolci v razredu?
8. Kako uspešno oz. učinkovito je po vašem mnenju vključevanje otrok priseljencev na vaši šoli?
9. Katere izzive bi opredelili pri procesu vključevanja otroka priseljenca v vašo šolo?
 - Kako bi lahko te izzive po vašem mnenju premostili?

VPRAŠALNIK ZA STARŠE

1. Koliko časa že živite v Sloveniji?
2. Kako vam je bila ob vpisu slovenska osnovna šola predstavljena?
3. V kakšnem jeziku ste se sporazumevali ob vpisovanju otroka v slovensko osnovno šolo?
4. Kako menite, da se vaš otrok počuti na tej šoli?
5. Kakšna podpora/pomoč v šoli je vašemu otroku najbolj koristila?
 - Kakšno podporo bi vaš otrok še potreboval, da bi se lažje vključil v slovensko šolo?
6. Ali menite, da vašega otroka kdaj vprašajo za mnenje, predloge, želje in te tudi upoštevajo?
 - Kako vidite, da se to upošteva?
7. Kako vidite vi, da je otrok sprejet med sovrstnike v šoli?
8. Katere izzive, s katerimi se je oz. se še vaš otrok sooča pri vključevanju v to šolo, bi vi opredelili?
9. Kakšne izboljšave bi predlagali, ki bi omogočale uspešnejše vključevanje vašega otroka v slovensko osnovno šolo?

VPRAŠALNIK ZA DRUGE (ZUNANJE SODELUJOČE) VKLJUČENE

1. Kako bi opisali svojo vlogo v procesu vključevanja otroka priseljenca v slovensko osnovno šolo?
2. S kakšnim namenom se vključujete v proces vključevanja otroka priseljenca v to šolo?
3. Kako bi opisali vaše sodelovanje z otrokom priseljencem, starši, svetovalno delavko in učitelji?
4. Kako vi uveljavljate v procesu vključevanja otroka priseljenca v to šolo otrokovo mnenje, želje, potrebe?
5. Kako vidite upoštevanje otrokovega glasu s strani svetovalne delavke in učiteljev?
6. Kako vi vidite uspešnost vključevanja otroka priseljenca v slovensko osnovno šolo?
7. Katere ovire zaznavate pri procesu vključevanja?
8. Katere predloge za izboljšave bi lahko izpostavili?

9.2 Primer transkripcij intervjujev s posameznimi skupinami sodelujočih

INTERVJU S SVETOVALNO DELAVKO / INTERVJU A:

X: Kako bi opisali svojo vlogo sodelovanja z otrokom priseljencem pri prilagajanju oz. vključevanju v novo šolsko okolje?

A: Jaz sem prvi stiki z otroci, ker se pridejo k meni vpisati. Jaz jim tudi razkažem šolo, predstavim razrednika, predmete, dejavnosti. V glavnem vse te organizacijske stvari storim jaz ali sodelavka. No letos je prav področje dela s tujci prevzela sodelavka, ki je na novo z nami od septembra. Jaz zdaj govorim bolj za svoje izkušnje iz prejšnjih let, ko pa sem to vlogo imela jaz. Delam z njimi tako, da se vključujem pri reševanju težav, sodelujem pri sestankih z razredniki in drugimi učitelji po potrebi. Če so kakšne posebnosti pri katerem otroku, se zaposleni na šoli med sabo več dogovarjamo, več sodelujemo. Večinoma sem zraven tudi na sestankih med starši in učitelji. V lanskem letu sem tudi nekako razporejala oziroma koordinirala ure dodatne pomoči učiteljem in drugim zaposlenim.

X: Kako pa samim otrokom priseljencem predstavite svojo vlogo?

A: Povem, da sem tukaj svetovalna delavka in kaj je moje področje dela. Ponudim jim pomoč pri reševanju problemov, ovir v šoli. Predstavim se v glavnem tako, da me vidijo kot nekoga, na katerega se lahko obrnejo kadarkoli sami ali tudi skupaj s starši.

X: Katere pristope uporabljate, da vzpostavite odnos z otrokom priseljencem?

A: Zanašam se na bolj oseben pristop. Otroci lahko vidijo, da sem tukaj za njih.

X: Kako menite, da otroci priseljenci vidijo vašo vlogo pri njihovem vključevanju v slovensko osnovno šolo in kako jo sprejemajo?

A: Zdi se mi, da so otroci kar zadovoljni. Načeloma vsi sprejemajo mojo pomoč. Vsi otroci so vedno do mene spoštljivi. Povedo svoje želje ali vprašanja kolikor znajo.

X: Se vam je že kdaj zgodilo, da je kdo od otrok priseljencev popolnoma zavrnil sodelovanje z vami?

A: Na začetku nikoli. Imam pa trenutno en primer, kjer fant, ki je že nekaj časa tukaj, popolnoma zavrača mojo pomoč in pomoč vseh ostalih. Z njim sem tudi individualno delala načrte. Prišlo je tudi do nasilja z njegove strani v razredu.

X: Kako spremljate napredek otroka priseljenca pri vključenosti v šolo?

A: Spremljam napredke po potrebi. Dobim vpogled v ocene in mnenja učiteljev, se z otrokom pogovorim o ovirah, o potrebah za naprej.

X: Kakšne oblike podpore in prilagoditve pouka pri vključevanju v slovensko šolo so običajno deležni otroci priseljenci?

A: Z vidika mojih opazanj definitivno diferenciacija učne snovi, kar pomeni, da se jim da manj naloge, mogoče samo določene vsebine. Na primer pri slovenščini prilagojene, krajše knjige za domača branja. Nekateri uporabljajo tudi prilagojene učbenike za priseljence. Uporaba računalnika je trenutno pri nas aktivna oblika podpore za prevajanje kot na primer tudi fizični slovarji z vajami.

X: Imate morda za učence priseljence kakšno obliko podpore v smislu dodatne pomoči pri učenju jezika na primer?

A: Sama šola ne organizira dodatnih jezikovnih tečajev. Smo pa sodelovali z Mladinskim centrom Dravinjske doline nekje 3 leta, ki so nudili brezplačno pomoč pri učenju slovenskega jezika v smislu tečaja za otroke priseljence. Med korono pa se je sodelovanje prenehalo zaradi pomanjkanja prostovoljcev. Sodelujemo še z eno organizacijo za izobraževanje odraslih, ki pa nudi pomoč pri učenju slovenskega jezika za starše otrok priseljencev, zato tudi naše starše teh otrok usmerjamo k njim, v kolikor so zainteresirani.

X: Kdo vse sodeluje pri načrtovanju individualnega programa podpore in pomoči pri vključevanju otroka priseljenca v novo šolsko okolje?

A: Teh individualnih programov podpore se sicer ne poslužujemo veliko. Na predmetni stopnji je takšen program skoraj nemogoče narediti, saj gre za več učiteljev, za vsa posamezni predmet. Učitelj na razredni stopnji pa ima pregled nad tem koliko predznanja ima posamezni otrok. Lažje je tudi uskladiti skupen sestanek z enim učiteljem in starši kot z 10 učitelji naenkrat. V vsakem primeru pa zahteva to načrtovanje zelo veliko časa. V primerih, ko pa se lotimo nekega okvirnega načrta, pa se vsekakor vključim jaz, razrednik, učitelj slovenščine. Vsekakor to ne zgleda v praksi tako kot v teoriji.

X: Kako je pri tem vključen otrok in starši?

A: Starše se sicer načeloma ne vključuje, mogoče se jim razloži kaj določene prilagoditve pomenijo, učence pa se niti ne vključuje sploh veliko. Velikokrat se te zadeve uredijo brez njegove prisotnosti. Otroci mogoče niti sami ne vedo kaj zares potrebujejo in kaj si želijo.

X: Se dogovori dokumentirajo in kako?

A: Načeloma ne. Vse temelji bolj na ustnih dogovorih. Individualni načrti, ki pa se konkretno zastavljajo pa se zapisujejo ovirno, v smislu kakšnih razpredelnic in načrta ter ciljev za določeno obdobje pri učencu.

X: Kako se vi sami zavzimate, da se otrokovo mnenje na šoli upošteva, na primer o potrebnih podpori pri vključevanju v šolo?

A: Večkrat otroke priseljence povprašam po počutju. Če pa se izrazijo glede kakršnekoli stvari, sem se vključila v zadevo tako, da sem se pogovorila z odgovornim učiteljem, z vpletenimi drugimi učenci, jim predstavila situacijo še iz svojega vidika. Če vidim, da je potrebno, se popolnoma postavim tudi na stran učenca priseljenca. Pri učnih težavah pa skušam učence priseljence usmerjati k temu, da povedo kje potrebujejo dodatno podporo in kaj si želijo od nas zaposlenih. Sem tudi že organizirala za posamezni razred delavnico na temo zbadanja med sošolci in krepitev medvrstniških odnosov in preseljevanja po svetu.

X: Kako vidite, da je upoštevan glas otroka priseljenca s strani drugih zaposlenih na osnovni šoli, na primer pri izvajanju prilagoditev pouka?

A: S strani vrstnikom mislim, da je upoštevan glas, saj ni večjih težav pri nesprejemanju ali kaj podobnega. Nekateri učitelji so bolj dovzetni in se bolj prilagajajo in sodelujejo z otroci individualno. Nekateri pa žal pač ne.

X: Se morda vi vključite v primere, ko zaznate, da se glas učenca priseljenca ne upošteva na zadostni ravni?

A: Seveda se. Spodbudim razrednike, da se vključijo, saj oni z otroci sodelujejo še več kot jaz in učitelje povprašam kaj bi se dalo narediti, da bi se otroku lahko vsaj malo prilagodili.

X: Kako bi opisali rezultate vašega načina vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo?

A: Celoten proces je zelo odvisen od tega iz katerega jezikovnega območja prihaja otrok priseljenec. Zagotovo je vključevanje uspešnejše pri učenci iz bivše Jugoslavije, veliko težje pa pri učencih iz Kosova ali Francije in Ukrajine, kjer že samo vzpostavljanje komunikacije traja zelo dolgo. Na tej točki bi rekla, da vidim vključevanje kot delno uspešno. Zagotovo je veliko stvari, ki bi se jih dalo drugače zastaviti.

X: Katere ovire ali izzive vidite vi pri vključevanju otrok priseljencev v vašo šolo?

A: Ovira je definitivno jezik. Kot oviro vidim tudi pomanjkanje kadra za delo z učenci priseljenci, saj je organizacijsko težko organizirati individualno delo z več priseljenci in samo enim zaposlenim na tem področju. Imamo dodeljene ure, ki so namenjene dodatnemu učenju tujcev, ampak je tega absolutno premalo. Ure, ki se dobijo za dodatno pomoč si mora šola sama razporediti glede na vse učence priseljence glede na svoje zmožnosti, zato menim, da bi moralo to biti bolj konkretno opredeljeno. Smernice za delo z učenci priseljenci, ki so predstavljene zelo na široko oziroma ohlapno. Iz tega vidika je vse odvisno od samega zaposlenega kako si bo navodila razlagal in se organiziral. Sama sem šla na seminar o vključevanju tujcev in mogoče bi to morali opraviti vsi strokovni delavci, ki so v stiku z otroci priseljenci. Ponekod je zaposlena ena ali več oseb prav in samo za delo s tujci. Pri nas tega ni, zato tudi težje dokumentiramo napredke in opredeljujemo konkretne otrokove želje.

X: Kaj bi se moralo izboljšati na vaši šoli, da bi bilo vključevanje otrok priseljencev uspešnejše?

A: Bolj osebni stik z učenci priseljenci s strani vseh zaposlenih. Dodaten tečaj za otroke priseljence o slovenskem jeziku prav na šoli.

X: Kakšne izboljšave bi pa predlagali na ravni izobraževalnega sistema?

A: Intenzivno in obvezno kratko izobraževanje slovenskega jezika pred samo vključitvijo v slovensko šolo. Torej opravljen ta prvi tečaj, kjer bi otroci spoznali osnovne pojme za sporazumevanje in osnovne pojme, ki se uporabljajo pri učenju pri posameznih predmetih na šolah, bi bil pogoj za vključitev v šolo. Bolj konkretno opredeljeni minimalni standardi oziroma smernice za posamezna prva tri leta. Otroci imeli dlje časa prilagoditve, ki bi se počasi stopnjevale. Nazadnje pa bi se moral konkretno zastaviti kurikulum tudi za druge predmete poleg slovenščine.

INTERVJU Z UČITELJICO SLOVENŠČINE / INTERVJU C:

X: Koliko otrok priseljencev imate trenutno v svojem razredu?

C: Trenutno učim 5 učencev tujcev.

X: Od kod prihajajo?

C: Iz Francije, Kosova, Srbije in Bosne.

X: Kakšne izkušnje imate z vključevanjem otrok priseljencev v šolsko delo?

C: Amm... Otrok iz Francije je tukaj že od 3. razreda, zdaj je 6. razred in je zelo motiviran za delo. Eden izmed mojih učencev, ki je iz Srbije, pa je tukaj na šoli že 3 leta, mislim, da nima neke želje, da bi se naučil slovensko. Na šoli se v družbo ni kaj preveč vključil. Pomoči recimo niso vsi pripravljeni sprejeti. Vsi imajo možnost se naučiti, saj je vsem ponujena opcija dodatnih ur za tujce. Učitelji, vsaj jaz, smo jim pripravljeni še dodatno pomagati.

X: Katere metode dela uporabljate v razredu pri poučevanju, kjer so prisotni tudi otroci priseljenci?

C: Dam priseljencem delovni zvezek za tujce in njihovo snov povezujem z našo redno snovjo. Pri dodatnih urah za tujce pa ponavljamo in nadgrajujemo.

X: Na katere načine se pri svojem poučevanju prilagajate otrokom priseljencem? (Vsebine, metode, oblike dela pri pouku in domačih nalogah).

C: Imam ogromno gradiva, ki je namenjen prilagojenemu pouku slovenščine za tujce. Na primer prilagoditev je tudi domače branje pri pouku slovenščine. Ravno zdaj sem dala enemu fantu priseljencu v 6. razredu za domače branje prilagojeno knjigo Kralja Matjaža, ki je zapisan na način, ki pomeni lažje branje za otroke tujce, z lažjimi opisi, s prevodi. Pomembno mi je to, da otrok razume zgodbo in zna to opisati, tistih težjih, specifičnih vprašanj pa vem, da ne morejo razumeti.

X: Kako pa se potem pri testih na primer prilagajate otrok priseljencem?

C: Ja v bistvu imajo test vsi isti, ker ga morajo imeti. Imajo pa na primer podaljšan čas pisanja ali pa da se piše test v posebnih prostorih, sami skupaj z eno učiteljico, ki jim lahko ob testu pojasni pomen določene besede, ki je morda ne razumejo.

X: Kako ste vključeni v načrtovanje prilagoditev za posameznega otroka priseljenca?

C: Učim predmetno stopnjo, tukaj nimamo nobenih individualnih načrtov za otroke tujce. Jaz sama organiziram za učence v svoje razredu morebitne prilagoditve in dodatno pomoč otrokom.

X: Kako sodelujete z otrokom priseljencem, starši in svetovalno delavko glede prilagajanja pouka za učenca?

C: Pri učencih, ki se upirajo sodelovanju so vključeni starši. Svetovalno delavko na primer tudi obveščam o nekih večjih težavah s tujci. Otroke tudi sprašujem kaj bi potrebovali od mene, da bi jim bilo lažje.

X: Kako upoštevate želje, mnenja, potrebe otroka priseljenca v vašem razredu?

C: Če otrok sam izrazi željo, da bi želel dodatne ure ali dodatno razlago, se vedno prilagodim in jim to omogočim. Kot primer je eden fant prišel do mene, mi povedal, da mu je knjiga pretežka za branje, zato sva potem skupaj šla v knjižnico in poiskala novo knjigo.

X: Se lahko otroci priseljenci pri pouku o tem izražajo v svojem jeziku?

C: Načeloma se trudimo govoriti ves čas v slovenščini. Če kdaj kateri otrok pove kaj v svojem jeziku, pa če ga razumem, ni problema.

X: Kako skrbite za vključenost otroka priseljenca med sošolci v razredu?

C: Za to lahko poskrbim predvsem pri razrednih urah. Imam dejansko moč kot razrednik, da spremljam kakšne odnose imajo sošolci med sabo, da na primer /zadolžim koga, da pomaga učencu tujcu.

X: Lahko izpostavite kakšno metodo kako pa lahko vi prispevate k vključevanju otrok priseljencev med sovrstnike?

C: Kot razredničarka se z otroci pogovarjam o različnih kulturah, ko pride kdo na novo iz druge države.

X: Kako uspešno oz. učinkovito je po vašem mnenju vključevanje otrok priseljencev na vaši šoli?

C: Lahko bi bilo veliko uspešnejše, če bi otroci znali vsaj osnove našega jezika, namesto, da pridejo na našo šolo popolnoma brez znanja v nekaterih primerih.

X: Katere izzive bi opredelili pri procesu vključevanja otroka priseljenca v vašo šolo?

C: Ja vsekakor, kot sem omenila, je neznanje slovenskega jezika. Brez znanja pa se ne more sporazumevati ne z mano, ne s sošolci in drugimi učitelji.

X: Kako bi lahko te izzive po vašem mnenju premostili?

C: Nujen hitri tečaj slovenščine z končnim izpitom preden bi se otroka sprejelo na šolo.

INTERVJU Z ZUNANJO SODELUJOČO / INTERVJU F:

X: Kako bi opisali svojo vlogo v procesu vključevanja otroka priseljenca v slovensko osnovno šolo?

F: S svojim delom in pristopom učencem priseljencem pomagam pri vključevanju v izobraževalni proces.

X: S kakšnim namenom se vključujete v proces vključevanja otroka priseljenca v to šolo?

F: Vključujem se predvsem zato, da bi učencem nudila pomoč pri učenju slovenskega jezika, da bi se lahko čim bolj uspešno vključevali v izobraževalni proces in tudi v širše socialno okolje.

X: Kako bi opisali vaše sodelovanje z otrokom priseljencem, starši, svetovalno delavko in učitelji?

F: Sodelovanja z otroci so različna, vse je odvisno od vsakega posameznika. S svetovalno delavko in učitelji vseskozi sodelujemo. Težave pa se velikokrat pojavljajo pri sodelovanju s starši. Večina mater otrok priseljencev ne zna govoriti slovensko, očetje pa zaradi dela niso tako odzivni.

X: Kako vi uveljavljate v procesu vključevanja otroka priseljenca v to šolo otrokovo mnenje, želje, potrebe?

F: Za otrokove želje, mnenja in potrebe prisluhnem vsakemu učencu posebej. Pomagam jim s prilagoditvami in z dogovarjanjem z ostalimi učitelji, ki otroka poučujejo.

X: Kako vidite upoštevanje otrokovega glasu s strani svetovalne delavke in učiteljev?

F: Svetovalna delavka otroke priseljence upošteva tako, da jim nudi pomoč in oporo. Učitelji, s katerimi sodelujem, so do otrok priseljencev zelo razumevajoči, strpni, pripravljeni so jim pomagati.

X: Kako vi vidite uspešnost vključevanja otroka priseljenca v slovensko osnovno šolo?

F: Za uspešno vključevanje imajo ključno vlogo učitelji, ki oblikujejo in usmerjajo pedagoški proces. Kako uspešno se bo otrok vključeval v okolje, je odvisno od otrokovega predznanja, interesa za sodelovanje.

X: Katere ovire zaznavate pri procesu vključevanja?

F: Glavna ovira pri procesu vključevanja je nepoznavanje slovenskega jezika. Glede na to da je za aktivno učenje jezika v šoli na razpolago premalo ur, učenci zelo počasi usvajajo osnove jezika, zato težje sledijo pouku in se težje vključujejo v pogovor z vrstniki, sošolci, zato se večkrat tudi izolirani od ostalih.

X: Katere predloge za izboljšave bi lahko izpostavili?

F: Spremembe so potrebne na institucionalni ravni. Potrebna bi bila sprememba zakonodaje, učnih načrtov. Otroci priseljenci bi morali imeti na urniku več strnjenih ur slovenščine, da bi čim prej usvojili osnove jezika. Na ta način bi se lažje in hitreje vključili v izobraževalni proces in širše socialno okolje.

INTERVJU Z OTROKOM PRISELJENCEM / INTERVJU H:

X: Koliko časa že hodiš na to šolo?

H: Hodim na šolo od 4. januarja letos.

X: Kateri razred pa obiskuješ trenutno?

H: Sedmi razred.

X: Kateri je tvoj materni jezik?

H: Srbski.

X: Ga v šoli kdaj uporabljaš?

H: Ja malo.

X: Kdaj in kje?

H: Pri pouku, če ne vem po slovensko povedat, povem po srbsko. Med prijatelji tudi, ko se pogovarjamo.

X: Kako dobro si se naučil slovenski jezik in kdaj si lahko začel slediti pouku v slovenščini?

H: Še vedno ne znam dobro slovensko.

X: Razumeš pri pouku vse v slovenščini ali ti to še vedno dela težave?

H: Tudi pri pouku še ne razumem vsega.

X: Kako pa ti potem pomagajo na šoli, da se lahko učiš in delaš naloge?

H: Prevajam si lahko na tablici pa tudi kake drugačne naloge dobim od sošolcev. Imam tudi dodatne ure slovenščine.

X: Kako si se počutil, ko si prvič prišel na to šolo?

H: Am... počutil sem se dobro.

X: Kaj ti je bilo všeč?

H: Velika šola je, vsi so prijazni.

X: Kaj ti ni bilo všeč oz. česa si se bal?

H: Malo sem bal ja.

X: Česa si se bal na primer?

H: Ja malo novega jezika in novih sošolcev.

X: Kako meniš, da so te sprejeli na šoli?

H: Dobro so me sprejeli.

X: So ti učitelji oziroma ti učitelji dosti pomagajo?

H: Ja, kar dosti mi pomagajo učitelji.

X: Kako pa ti pomagajo na primer?

H: Mi dajo lažje naloge, mi ne dajo ocene, imam učenje slovenščine posebej.

X: Kako ti pomaga pri vključevanju na to šolo svetovalna delavka?

H: Dobro mi pomaga.

X: Ti je všeč sodelovanje z njo?

H: Ja zelo rad sem s svetovalno delavko, ker je vedno na voljo.

X: Kako pa ti ona pomaga na primer, kaj lahko stori zate?

H: Se pogovarja z mano, mi pove kaj moram narediti, mi pokaže kam moram na šoli, se pogovarja z učitelji o meni.

X: Kako bi opisal odnos sošolcev do tebe?

H: Se razumemo s sošolci.

X: Imaš dosti prijateljev na primer med sošolci?

H: Ja se družim veliko z njimi.

X: Pa ti pomagajo tudi pri učenju in pri pouku?

H: Ja, delam kdaj s kom v paru. Pa mi kdo posodi tudi svoje zvezke ali pa mi kdaj kaj razloži.

X: Kako pa bi opisal odnos učiteljev do tebe?

H: So prijazni.

X: Imaš kakšne težave s kom ali se lahko z vsemi vse pogovoriš?

H: Nimam težav z nobenim posebej.

X: Ali si svetovalni delavki in učiteljem lahko povedal svoje predloge o tem, kakšno pomoč bi potreboval ali si si je želel?

H: Am ja sem ja.

X: Na kakšne načine pa so tvoje predloge upoštevali?

H: Posebej mi razlagajo snov med poukom, imam tudi dodatne ure slovenščine.

X: Kakšne težave si imel pri vključevanju v slovensko osnovno šolo?

H: Pa nisem imel. Slovensko nisem znal, ko sem prišel.
 X: Če si imel oziroma bi imel kakšno težavo, komu bi se lahko zaupal?
 H: Razredničarki sem povedal težavo.
 X: Torej se počutiš dovolj sproščeno, da ji lahko poveš, če bi te kaj mučilo?
 H: Da.
 X: Kaj bi ti lahko še pomagalo, da bi se lahko hitreje vključil v pouk in med sošolce?
 H: Ne vem. Mi je kar všeč.
 X: Torej ti je všeč vse, kar ti je do zdaj bilo ponujeno?
 H: Da.
 X: Mi lahko potem prosim še enkrat poveš kako vse se ti na šoli prilagajajo, da ti je lažje pri učenju?
 H: Pri pouku mi prevajajo in mi posebej razlagajo snov, imam manj naloge pa lažje naloge. Nimam ocen. Teste moram pisati ampak jih pišem pri svetovalni delavki in lahko pišem dlje kot zvoni zvonec. Pa ena učiteljica me uči slovensko po pouku.

INTERVJU S STARŠEM / INTERVJU J:

X: Koliko časa že živite v Sloveniji?
 J: Leto in pol, od avgusta 2021.
 X: In kako se počutite tukaj vi in vaša družina?
 J: Pa dobro se počutimo. Ljudje so kar prijazni se mi zdi. Meni je sicer zelo težko bilo, še vedno mi je. Otroku je lažje, ker se hitreje navadi in vključi.
 X: Kateri razred obiskuje vaš otrok?
 J: Hodi v 4. razred. Mogel bi biti v 5. razredu, ampak ko smo prišli je moral eno leto nižje iti kot sicer zaradi slovenščine.
 X: Kako vam je bila ob vpisu slovenska osnovna šola predstavljena?
 J: Ni bilo zelo veliko informacij, samo nujne stvari, saj smo zelo malo razumeli slovensko.
 X: V kakšnem jeziku ste se sporazumevali ob vpisovanju otroka v slovensko osnovno šolo?
 J: Malo v srbsčini, malo v slovenščini, malo v hrvaščini.
 X: Kako menite, da se vaš otrok počuti na tej šoli?
 J: Mislim, da se počuti zelo dobro. Vem, da mu je bilo malo težko na začetku. To mi je kasneje povedal, ampak zdaj mu je pa všeč in tudi več mi doma pove o šoli in izvem kaj zanimivega ali pa se naučim kaj slovensko od njega. Všeč mu je tudi malica, ki je pri nas doma ni bilo na šoli.
 X: Kakšna podpora/pomoč v šoli je vašemu otroku najbolj koristila?
 J: Dodatne ure slovenščine, ki jih ima še vedno. Pa brez ocen lani je bilo zelo dobro, da se ni tako zelo jezil, ko mu kdaj ni šlo.
 X: Kakšno podporo bi vaš otrok še potreboval, da bi se lažje vključil v slovensko šolo?
 J: Ne vem iskreno. Saj zdaj mu je zelo dobro.
 X: Ali menite, da vašega otroka kdaj vprašajo za mnenje, predloge, želje, in te tudi upoštevajo?
 J: Pa tudi to ne vem. Mi kaj dosti ne pove. Jaz mislim, da če mu je dobro, da se ga upošteva.
 X: Kako vidite, da se to recimo upošteva?
 J: Nima težav z učiteljicami in se rad uči.
 X: Kako vidite vi, da je otrok sprejet med sovrstnike v šoli?
 J: Na začetku je imel malo težavo, ker je bil izključen. Ni se znal takoj vklopiti in ni imel prijateljev.
 X: Katere izzive, s katerimi se je oz. se še vaš otrok sooča pri vključevanju v to šolo, bi vi opredelili?
 J: Drugačna kultura je bila šok za vse nas. Otrok se je kar hitro navadil, ker je še toliko mlajši. Pa neznanje slovenskega jezika. To je velik problem za vse nas tudi, čeprav otrok že dosti zna. Jaz se tudi trudim in hodim na tečaj.
 X: Kakšne izboljšave bi predlagali, ki bi omogočale uspešnejše vključevanje vašega otroka v slovensko osnovno šolo?
 J: Meni bi bilo všeč, če bi potekal kakšen tečaj slovenščine za otroka preden gre v šolo in tečaj za starše, da bi se lahko sporazumevali. Za otroka bi bilo dobro tudi, da bi lahko imel dodatno pomoč v svoje jeziku in slovenščini za vse predmete, čeprav vem, da to ni možno, ampak za začetek bi bilo lažje.

9.3 Odprto kodiranje

Intervju A s svetovalno delavko 1 na OŠ:

Št. Izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
A1	Jaz sem prvi stiki z otroci, ker se pridejo k meni vpisati.	Prvi stik	/	Predstavitev šole	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A2	Jaz jim tudi razkažem šolo, predstavim razrednika, predmete, dejavnosti.	Razkazovanje šole s strani ŠSS	/	Predstavitev šole	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A3	...se vključujem pri reševanju težav...	Vključevanje v reševanje problemov	Dejanja SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A4	...sodelujem pri sestankih z razredniki in drugimi učitelji po potrebi.	Sodelovanje na sestankih	/	Sodelovanje z zaposlenimi	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A5	...razporejala oziroma koordinirala ure dodatne pomoči učiteljem.	Koordinacija dodatnih ur pomoči	Dejanja SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A6	Povem, da sem tukaj svetovalna delavka in kaj je moje področje dela.	Opis dela ŠSS	/	Predstavitev šole	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A7	Ponudim jim pomoč pri reševanju problemov, ovir v šoli.	Ponujanje pomoči	Dejanja SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A8	Predstavim se v glavnem tako, da me vidijo kot nekoga, na katerega se lahko obrnejo kadarkoli sami ali tudi skupaj s starši.	ŠSD - zaveznik otroka in staršev	/	Predstavitev šole	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A9	Zanašam se na bolj osebni pristop.	Osebni pristop	Dejanja SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A10	Otroci lahko vidijo, da sem tukaj za njih.	Prisotnost (tukaj in zdaj)	Dejanja SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A11	Zdi se mi, da so otroci kar zadovoljni.	Zadovoljstvo otrok	Odzivi otrok	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A12	Načeloma vsi sprejemajo mojo pomoč.	Otroci sprejemajo pomoč	Odzivi otrok	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A13	Vsi otroci so vedno do mene spoštljivi.	Spoštljivost otrok do ŠSS	Odzivi otrok	Delovni odnos z otrokom	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A14	Povedo svoje želje ali vprašanja kolikor znajo.	Izražanje želja s strani otrok	/	Poslušanje otrok	Otrokov glas

A15	Imam pa trenutno en primer, kjer fant, ki je že nekaj časa tukaj, popolnoma zavrača mojo pomoč in pomoč vseh ostalih.	Primer zavračanja pomoči	Odzivi otrok	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A16	Z njim sem tudi individualno delala načrte.	Individualno delo	Dejanja SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A17	Prišlo je tudi do nasilja z njegove strani v razredu.	Nasilje otroka priseljenca do vrstnikov	/	Medvrstniški odnosi	Otrokova sprejetost na šoli
A18	Spremljam napredke po potrebi.	Spremljanje napredka	Dejanja SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A19	Dobim vpogled v ocene...	Vpogled v ocene	Dejanja SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A20	...mnenja učiteljev.	Pridobivanje mnenj učiteljev	Dejanja SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A21	...se z otrokom pogovorim o ovirah, o potrebah za naprej.	Pogovor z otrokom	/	Poslušanje otroka	Otrokov glas
A22	...diferenciacija učne snovi...	Diferenciacija snovi	Metode dela	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
A23	...se jim da manj naloge, mogoče samo določene vsebine...	Manj naloge	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
A24	...pri slovenščini prilagojene, krajše knjige za domača branja.	Izbor krajših knjig za branje	Gradiva	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
A25	Nekateri uporabljajo tudi prilagojene učbenike za priseljence.	Prilagojeno gradivo	Gradiva	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
A26	Uporaba računalnika je trenutno pri nas aktivna oblika podpore za prevajanje...	Računalnik za prevajanje	Gradiva	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
A27	...fizični slovarji z vajami.	Vaje s slovarjem	Metode dela	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
A28	Šola ne organizira dodatnih jezikovnih tečajev.	Brez zunanjih dodatnih tečajev	/	Sodelovanje šole z zunanjimi organizacijami	Zunanji viri podpore pri vključevanju otrok priseljencev
A29	Smo pa sodelovali z Mladinskim centrom Dravinjske doline nekje 3 leta, ki so nudili brezplačno pomoč pri učenju slovenskega jezika v smislu tečaja za otroke priseljence.	Izvedba tečaja slovenščine za otroke	/	Sodelovanje šole z zunanjimi organizacijami	Zunanji viri podpore pri vključevanju otrok priseljencev
A30	Sodelujemo še z eno organizacijo za izobraževanje odraslih, ki pa nudi pomoč pri učenju slovenskega jezika	Trenutno povezovanje šole z zunanjimi izvajalci tečaja slovenščine za starše	/	Sodelovanje šole z zunanjimi organizacijami	Zunanji viri podpore pri vključevanju otrok priseljencev

	za starše otrok priseljencev, zato tudi naše starše teh otrok usmerjamo k njim, v kolikor so zainteresirani.				
A31	Na predmetni stopnji je takšen program skoraj nemogoče narediti, saj gre za več učiteljev, za vsak posamezni predmet.	Ovire pri načrtovanju pomoči na predmetni stopnji	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A32	Učitelj na razredni stopnji pa ima pregled nad tem koliko predznanja ima posamezni otrok.	Večji pregled nad znanjem na razredni stopnji	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
A33	...se vsekakor vključim jaz, razrednik in učitelj slovenščine.	Sodelovanje ŠSS z aktivom učiteljev	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A34	Starše se sicer načeloma ne vključuje...	Ne vključevanje staršev	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A35	...učence pa se niti ne vključuje sploh veliko.	Ne vključevanje učencev	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A36	Otroci mogoče niti sami ne vedo kaj zares potrebujejo in kaj si želijo.	Otrokovo nerazumevanje učnega procesa v šoli	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A37	Vse temelji bolj na ustnih dogovorih.	Ustni dogovori	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A38	Individualni načrti, ki pa se konkretno zastavljajo pa se zapisujejo ovirno, v smislu kakšnih razpredelnic in načrta ter ciljev za določeno obdobje pri učencu.	Zapis ciljev po obdobjih	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A39	Večkrat otroke priseljence povprašam po počutju.	Povpraševanje po počutju	Dejanja SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
A40	...sem se pogovorila z odgovornim učiteljem, z vpletenimi drugimi učenci.	Pogovor z vpletenimi v problem	/	Zagovorništvo	Otrokov glas
A41	Če vidim, da je potrebno, se popolnoma postavim tudi na stran učenca priseljenca.	Postavitev na stran učenca priseljenca	/	Zagovorništvo	Otrokov glas
A42	Pri učnih težavah pa skušam učence priseljence usmerjati k temu, da povedo kje potrebujejo dodatno podporo in	Izražanje lastnih želja	/	Poslušanje otroka	Otrokov glas

	kaj si želijo od nas zaposlenih.				
A43	Sem tudi že organizirala za posamezni razred delavnico na temo krepitve medvrstniških odnosov in preseljevanja po svetu	Delavnice v razredih	/	Zagovorništvo	Otrokov glas
A44	S strani vrstnikov mislim, da je upoštevan glas, saj ni večjih težav pri ne sprejemanju ali kaj podobnega.	Sprejetost med vrstniki	/	Upoštevanje otroka	Otrokov glas
A45	Nekateri učitelji so bolj dovzetni in se bolj prilagajajo...	Prilagodljivost učiteljev	/	Upoštevanje otroka	Otrokov glas
A46	...sodelujejo z otroci individualno.	Individualno sodelovanje učiteljev	/	Upoštevanje otroka	Otrokov glas
A47	Spodbudim razrednike, da se vključijo...	Spodbujanje večje vključenosti razrednikov	/	Zagovorništvo	Otrokov glas
A48	...učitelje povprašam kaj bi se dalo narediti, da bi se otroku lahko vsaj malo prilagodili.	Spodbujanje učiteljev k večji prilagodljivosti	/	Zagovorništvo	Otrokov glas
A49	Celoten proces je zelo odvisen od tega iz katerega jezikovnega območja prihaja otrok priseljenec.	Pomen izvirnega jezika	Jezik in kultura	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
A50	...vidim vključevanje kot delno uspešno.	Delna uspešnost	/	Dosežki pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
A51	Učitelji napišejo evalvacijo dela z učenci priseljenci.	Pisna evalvacija dela	/	Dosežki pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
A52	Ovira je definitivno jezik.	Neznanje slovenskega jezika	Jezik in kultura	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
A53	Kot oviro vidim tudi pomanjkanje kadra za delo z učenci priseljenci.	Pomanjkanje kadra	Zaposleni in organizacija dela	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
A54	...težko organizirati individualno delo z več priseljenci in samo enim zaposlenim na tem področju.	Težja organizacija dela	Zaposleni in organizacija dela	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
A55	...ure, ki so namenjene dodatnemu učenju tujcev, vendar je teh absolutno premalo.	Premalo dodatnih ur jezika	Zaposleni in organizacija dela	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
A56	Ure, ki se dobijo za dodatno pomoč si mora šola sama razporediti glede na vse učence	Razporejanje ur dodatne pomoči	Zaposleni in organizacija dela	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo

	priseljence glede na svoje zmožnosti...				
A57	Smernice za delo z učenci priseljenci, ki so predstavljene zelo na široko oziroma ohlapno.	Preširoko opredeljene smernice za delo z učenci priseljenci	Zaposleni in organizacija dela	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
A58	...vse odvisno od samega zaposlenega kako si bo navodila razlagal in se organiziral.	Preširoko opredeljene smernice za delo z učenci priseljenci	Zaposleni in organizacija dela	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
A59	Sama sem šla na seminar o vključevanju tujcev in mogoče bi to morali opraviti vsi strokovni delavci, ki so v stiku z otroci priseljenci.	Seminar o vključevanju	/	Raven šole	Predlogi za uspešnejše vključevanje
A60	...težje dokumentiramo napredke in opredeljujemo konkretne otrokove potrebe.	Neurejena dokumentacija	Zaposleni in organizacija dela	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
A61	Bolj osebni stik z učenci priseljenci s strani vseh zaposlenih.	Več osebnega stika	/	Raven šole	Predlogi za uspešnejše vključevanje
A62	Dodaten tečaj za otroke priseljence o slovenskem jeziku prav na šoli.	Dodaten tečaj slovenščine na šoli	/	Raven šole	Predlogi za uspešnejše vključevanje
A63	Intenzivno in obvezno kratko izobraževanje slovenskega jezika pred samo vključitvijo v slovensko šolo.	Izobraževanje slovenščine pred vstopom v šolo	/	Raven vzgojno-izobraževalnega sistema	Predlogi za uspešnejše vključevanje
A64	...osnovne pojme za sporazumevanje in osnovne pojme, ki se uporabljajo pri učenju pri posameznih predmetih na šolah.	Usvojitev osnovnih pojmov	/	Raven vzgojno-izobraževalnega sistema	Predlogi za uspešnejše vključevanje
A65	Bolj konkretno opredeljeni minimalni standardi oziroma smernice za posamezna prva tri leta.	Opredeljeni minimalni cilji	/	Raven vzgojno-izobraževalnega sistema	Predlogi za uspešnejše vključevanje
A66	Otroci bi imeli dlje časa prilagoditve, ki bi se počasi stopnjevale.	Več zakonskih prilagoditev pouka	/	Raven vzgojno-izobraževalnega sistema	Predlogi za uspešnejše vključevanje
A67	...konkretno zastaviti kurikulum tudi za druge predmete poleg slovenščine.	Opredeljen vsepredmetni kurikulum	/	Raven vzgojno-izobraževalnega sistema	Predlogi za uspešnejše vključevanje

Intervju B s svetovalno delavko 2 na OŠ:

Št. Izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
B1	V bistvu je moja vloga letos ravno področje dela s tujci na naši šoli.	Prvi stik	/	Predstavitev šole	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B2	Razporejam te učence k učiteljicam, ki poučujejo otroke priseljence slovenščino kot drugi jezik.	Razporejanje učencev	Dejanja SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B3	Razporejam število ur za učenje slovenščine, ki jih dobimo iz ministrstva glede na število tujcev.	Koordinacija dodatnih ur pomoči	Dejanja SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B4	...razkazovanje šole in predstavljanje učiteljem in sovrstnikom.	Razkazovanje šole s strani ŠSS	/	Predstavitev šole	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B5	Tekom leta jih spremljam...	Spremljanje napredka	Dejanja SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B6	...motiviram...	Motiviranje	Dejanja SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B7	...se kaj z njimi pogovorim.	Pogovor z otrokom	/	Poslušanje otroka	Otrokov glas
B8	Opravljam pa tudi aktive z učitelji, ki poučujejo učence priseljence slovenski jezik.	Sodelovanje ŠSS z aktivom učiteljev	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B9	Individualizirane načrte aktivnosti še delamo skupaj.	Skupno načrtovanje aktivnosti	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B10	Najpogosteje v angleščini.	Komunikacija v maternem/tujem jeziku	/	Predstavitev šole	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B11	...če je možno kdaj tudi v hrvaščini.	Komunikacija v maternem/tujem jeziku	/	Predstavitev šole	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B12	Povem jim, da sem svetovalna delavka na šoli...	Opis dela ŠSS	/	Predstavitev šole	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B13	...da sem jim na voljo, če potrebujejo kako pomoč...	Ponujanje pomoči	Dejanja SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B14	...malo jih spodbudim k razvijanju odnosa z vzpostavljanjem stika na osebni ravni...	Oseben pristop	Dejanja SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B15	...jih povprašam kje so živeli prej, če imajo kakšne sorojence, kaj jim je všeč v Sloveniji in kaj jim ni...	Vprašanja za vzpostavitev odnosa	Dejanja SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B16	...da sem ob otroku in da ga spremljam...	ŠSD - zaveznik otroka in staršev	/	Predstavitev šole	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev

B17	...se zanimam za njegove potrebe in mnenje.	Zanimanje za otrokovo mnenje	/	Poslušanje otroka	Otrokov glas
B18	Prvi teden res vsako uro hodim gledat v razred, če se dobro počuti učenec in če kaj potrebuje.	Povpraševanje po počutju	Dejanja SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B19	Jaz mislim, da me dobro sprejemajo...	Otroci sprejemajo pomoč	Odzivi otrok	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B20	...me večkrat kdo od teh učencev kdaj poišče in vpraša kje je kaj na šoli.	Otrokovo iskanje podpore pri SD	Odzivi otrok	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B21	Imamo enega učenca, ki je tukaj sicer že nekje dve ali tri leta in je vsako leto slabše, noče pomoči, noče biti sploh tukaj.	Primer zavračanja pomoči	Otrokovo iskanje podpore pri SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B22	S starši smo že podpisali nekakšen dogovor za minimalne obveznosti za napredovanje v višji razred.	Dogovor s starši	/	Sodelovanje staršev s šolo	Vloga staršev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
B23	Smo ga zato tudi napotili naprej k določenim specialistom.	Napotitev k specialistom	Dejanja SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B24	Spremljam napredek preko pogovorov na konferencah...	Spremljanje napredka	Dejanja SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B25	...pogovorov z otrokom samim.	Pogovor z otrokom	/	Poslušanje otroka	Otrokov glas
B26	Ovisno od vsakega učitelja posebej kakšen pristop uporabi.	Različni pristopi učiteljev	Metode dela	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
B27	...imajo učenci tujci podaljšan čas pisanja testov...	Podaljšan čas za test	Ocenjevanje znanja	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
B28	...pišejo test zunaj razreda na začetku...	Pisanje testa izven razreda	Ocenjevanje znanja	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
B29	Tablice imamo, ki jih damo tem učencem in si lahko sproti prevajajo kakšne besede v slovarjih.	Računalnik za prevajanje	Gradiva	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
B30	...dosti dela v parih v razredu, da je otrokom lažje slediti.	Delo v parih	Metode dela	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
B31	Imamo pa zaenkrat to aktivno na razredni stopnji.	Sodelovanje ŠSS z aktivom učiteljev	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B32	Sodelujemo pa jaz in sodelavka kot svetovalni delavki, potem pa še razredničarka tistega	Sodelovanje ŠSS z aktivom učiteljev	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev

	otroka na razredni stopnji.				
B33	Zaenkrat staršev ne vključujemo v te načrte.	Ne vključevanje staršev	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B34	...nimam nekega občutka, da bi starši želeli biti v to vključeni tako aktivno.	Ne vključevanje staršev	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B35	Otroke vključimo v tolikšni meri, da jih na začetku povprašamo o njegovih željah.	Vključitev otrokovih želja	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B36	Na začetku naredimo tudi neko oceno otrokovih že pridobljenih kompetenc in šibkejših točk.	Ocena predznanja	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B37	Imamo tudi nekaj ustnih, individualnih dogovorov.	Ustni dogovori	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B38	...učitelje, s katerimi to delamo prosila, da zapišejo minimalne cilje za učence priseljence pri svojih urah, da bomo lažje potem tudi ustvarjali načrte.	Zapis ciljev po obdobjih	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B39	Na podlagi tega potem tudi lažje odločamo konec leta ali otrok priseljenec lahko napreduje v višji razred ali ne.	Odločanje o napredovanju	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
B40	Stremim k temu, da se jih spoštuje in upošteva enako kot ostale učence.	Enakopravnost učencev	/	Zagovornišтво	Otrokov glas
B41	Mi je učenec zaupal skrb glede napredovanja in sem to temo potem odprla na konferenci.	Postavitev na stran učenca priseljence	/	Zagovornišтво	Otrokov glas
B42	...delajo v tej smeri, da bi se fantu omogočilo pri predmetih napredovanje z določitvijo minimalnih ciljev.	Upoštevanje otrokovih skrbí	/	Upoštevanje otroka	Otrokov glas
B43	Sem ga dobro podprla in slišala njegovo stisko.	Slišnost stiske	/	Upoštevanje otroka	Otrokov glas
B44	...vedno gre nasproti in se mu skuša pomagati kolikor gre.	Pomoč	/	Upoštevanje otroka	Otrokov glas
B45	...otrok noče sodelovati, se ga pa težko upošteva.	Neizražanje želja	/	Upoštevanje otroka	Otrokov glas

B46	...zgodil že nek napredek v zadnjih letih.	Napredek	/	Dosežki pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
B47	Šole imajo dovolj odprte roke glede načina vključevanja otrok tujcev.	Preširoko opredeljene smernice za delo z učenci priseljenci	Zaposleni in organizacija dela	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
B48	...se že navajamo na določene postopke in uvajamo več sestankov, načrtovanja in prilagajanja.	Več načrtovanja	/	Dosežki pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
B49	Odnos z otroci smo vedno znali dobro vzpostaviti po mojem mnenju.	Dobra vzpostavitev odnosa	/	Dosežki pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
B50	Kar je delalo vključevanje neuspešno je ta neurejena dokumentacija.	Neurejena dokumentacija	Zaposleni in organizacija dela	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
B51	Neustrezno lotevanje načrtovanja aktivnosti in prilagoditev.	Neustrezno načrtovanje aktivnosti	Zaposleni in organizacija dela	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
B52	Velika ovira je njihov jezik.	Neznanje slovenskega jezika	Jezik in kultura	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
B53	Nevključenost njihovih staršev.	Ne vključenost staršev	Medsebojno sodelovanje in vzpostavljanje odnosa	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
B54	Izziv so tudi nekateri učitelji, saj prilagajanje pouka pomeni tudi več dela za učitelje.	Več dela	Zaposleni in organizacija dela	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
B55	Več ur slovenščine za otroke...	Več ur slovenščine za tujce	/	Raven šole	Predlogi za uspešnejše vključevanje
B56	...več sodelovanja s starši in učitelji...	Več medsebojnega sodelovanja	/	Raven šole	Predlogi za uspešnejše vključevanje
B57	Pred vstopom v našo šolo narediti kakšen mesečni ali dvomesečni tečaj slovenščine, da se pridobijo neke osnove.	Izobraževanje slovenščine pred vstopom v šolo	/	Raven vzgojno-izobraževalnega sistema	Predlogi za uspešnejše vključevanje

Intervju C z učiteljico slovenščine (tudi razredničarka) na predmetni stopnji:

Št. Izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
C1	Otrok iz Francije je tukaj že od 3. razreda, zdaj je 6. razred in je zelo motiviran za delo.	Motiviranost učencev	/	Sodelovanje otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
C2	Eden izmed mojih učencev, ki je iz Srbije, pa je tukaj na šoli že 3 leta, mislim, da nima	Nezainteresiranost učenca priseljenca	/	Sodelovanje otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev

	neke želje, da bi se naučil slovensko.				
C3	Na šoli se v družbo ni kaj preveč vključil.	Nevključenost	/	Medvrstniški odnosi	Otrokova sprejetost na šoli
C4	Pomoči recimo niso vsi pripravljeni sprejeti.	Nesprejemanje pomoči	/	Sodelovanje otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
C5	Vsi imajo možnost se naučiti, saj je vsem ponujena opcija dodatnih ur za tujce.	Dodatne ure za tujce	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
C6	Učitelji, vsaj jaz, smo jim pripravljeni še dodatno pomagati.	Dodatna pomoč učiteljev	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
C7	Dam priseljencem delovni zvezek za tujce...	Prilagojeno gradivo	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
C8	...njihovo snov povezujem z našo redno snovjo.	Povezovanje snovi	Metode dela	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
C9	Pri dodatnih urah za tujce pa ponavljam in nadgrajujem.	Dodatne ure za tujce	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
C10	Imam ogromno gradiva, ki je namenjen prilagojenemu pouku slovenščine za tujce.	Prilagojeno gradivo	Gradiva	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
C11	...za domače branje prilagojeno knjigo Kralja Matjaža, ki je zapisan na način, ki pomeni lažje branje za otroke tujce, z lažjimi opisi, s prevodi.	Izbor krajših knjig za branje	Gradiva	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
C12	...podaljšani čas pisanja...	Podaljšani čas za test	Ocenjevanje znanja	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
C13	...da se piše test v posebnih prostorih, sami skupaj z eno učiteljico...	Pisanje testa izven razreda	Ocenjevanje znanja	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
C14	...ob testu pojasni pomen določene besede...	Dodatna pojasnila	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
C15	Učim predmetno stopnjo, tukaj nimamo nobenih individualnih načrtov za otroke tujce.	Ovire pri načrtovanju pomoči na predmetni stopnji	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
C16	Jaz sama organiziram za učence v svojem razredu morebitne prilagoditve in dodatno pomoč otrokom.	Samoorganizacija dodatne pomoči	Dodatna pomoč	Prilagoditve pouka	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
C17	Pri učencih, ki se upirajo sodelovanju so vključeni starši.	Sodelovanje s starši pri upirajočih učencih	/	Sodelovanje s šolo	Vloga staršev v proces vključevanja otrok

					priseljencev v slovensko osnovno šolo
C18	Svetovalno delavko na primer tudi obveščam o nekih večjih težavah s tujci.	Informiranje svetovalne delavke o težavah	/	Sodelovanje z zaposlenimi	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
C19	Otroke tudi sprašujem kaj bi potrebovali od mene, da bi jim bilo lažje.	Izražanje želja s strani otrok	/	Poslušanje otroka	Otrokov glas
C20	Če otrok sam izrazi željo, da bi želel dodatne ure ali dodatno razlago, se vedno prilagodim in jim to omogočim.	Prilagoditev otrokovim željam	/	Upoštevanje otroka	Otrokov glas
C21	Je eden fant prišel do mene, mi povedal, da mu je knjiga pretežka za branje, zato sva potem skupaj šla v knjižnico in poiskala novo knjigo.	Izbira knjige ustrezne težavnosti	Gradiva	Prilagoditve pouka	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
C22	...se trudimo govoriti ves čas v slovenščini.	Govor v slovenščini	/	Odnos do otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
C23	Če kdaj kateri otrok pove kaj v svojem jeziku, pa če ga razumem, ni problema.	Izražanje v maternem jeziku	/	Odnos do otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
C24	Imam dejansko moč kot razrednik, da spremljam kakšne odnose imajo sošolci med sabo...	Učiteljevo spremljanje odnosov med sošolci	/	Medvrstniški odnosi	Otrokova sprejetost na šoli
C25	...zadolžim koga, da pomaga učencu tujcu.	Pomoč med učenci	/	Medvrstniški odnosi	Otrokova sprejetost na šoli
C26	Kot razredničarka se z otroci pogovarjam o različnih kulturah, ko pride kdo na novo iz druge države.	Pogovor o kulturah	/	Medvrstniški odnosi	Otrokova sprejetost na šoli
C27	Lahko bi bilo veliko uspešnejše...	Delna uspešnost	/	Dosežki pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
C28	...neznanje slovenskega jezika.	Neznanje slovenskega jezika	Jezik in kultura	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
C29	Brez znanja pa se ne more sporazumevati ne z mano, ne s sošolci in drugimi učitelji.	Nezmožnost sporazumevanja	Medsebojno sodelovanje in vzpostavljanje odnosa	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
C30	Nujen hitri tečaj slovenščine z končnim izpitom preden bi se otroka sprejelo na šolo.	Izobraževanje slovenščine pred vstopom v šolo	/	Raven vzgojno-izobraževalnega sistema	Predlogi za uspešnejše vključevanje

Intervju D z učiteljem slovenščine na predmetni stopnji:

Št. Izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
D1	Izkušnje pa so potem čisto različne.	Različne izkušnje	/	Sodelovanje otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
D2	Nekateri otroci, večinoma no, se trudijo in se nekaj naučijo.	Motiviranost učencev	/	Sodelovanje otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
D3	Nekateri pa tudi zavračajo pomoč.	Nesprejemanje pomoči	/	Sodelovanje otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
D4	Poleg novega jezika, gre tudi za nove navade, kulturo, običaje, nove sovrstnike in vse druge ljudi okoli otroka.	Drugačna kultura	Jezik in kultura	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
D5	Pri delu z otroci tujci je potrebno veliko diferencirati.	Diferenciacija snovi	Metode dela	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
D6	Tam kjer so v razredu prisotni učenci priseljenci, njim osebno vedno namenim bolj enostavna vprašanja, vprašanja 1. stopnje, na primer kje, kdaj ali kako.	Enostavnejša vprašanja	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
D7	Učencem, ki sploh ne razumejo slovensko, pa pripravim ločeno snov za delo.	Prilagojeno gradivo		Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
D8	...prevajanje osnovnih besed s pomočjo slovarja za razširjanje osnovnega besedišča.	Prevajanje besed	Gradiva	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
D9	Dajem pa jim recimo tudi manj naloge.	Manj naloge	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
D10	Jim dajem prilagojene knjige za domača branja, ki imajo na primer zraven tudi slike.	Izbor krajših knjig za branje	Gradiva	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
D11	Imam večinoma pripravljene kakšne posebne delovne liste.	Prilagojeno gradivo	Gradiva	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
D12	Prav uradnega individualnega programa nimamo zaenkrat.	Ovire pri načrtovanju pomoči na predmetni stopnji	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
D13	Naredimo pa konec vsakega leta ali pa tudi med konferenco tekom leta kratko	Refleksija napredka	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev

	refleksijo oziroma podamo učitelji svoje mnenje o delu, sodelovanju, rezultatih in napredku posameznega otroka priseljence.				
D14	...sprti uskladijo prilagoditve pri prihodnjih letih šolanja.	Samoorganizacija dodatne pomoči	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
D15	...ponudim dodatno pomoč in razlago.	Dodatna pojasnila	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
D16	Sodelujem s svetovalno delavko...	Sodelovanje učiteljev s svetovalno delavko	/	Sodelovanje z zaposlenimi	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
D17	...kot tudi z drugimi učitelji dodatne strokovne pomoči.	Sodelovanje učiteljev z dodatno strokovno pomočjo	/	Sodelovanje z zaposlenimi	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
D18	...za potrebe usklajevanja snovi med mojim poukom in urami dodatne strokovne pomoči.	Usklajevanje snovi	/	Sodelovanje z zaposlenimi	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
D19	Predajanje informacij glede prilagoditev in morebitnih težav.	Informiranje svetovalne delavke o težavah	/	Sodelovanje z zaposlenimi	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
D20	S starši sodelujem zgolj kot razrednik.	Sodelovanje s starši kot razrednik	/	Sodelovanje s šolo	Vloga staršev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
D21	Pridejo kdaj na govorilne ure, čeprav bolj redko.	Redke govorilne ure	/	Sodelovanje s šolo	Vloga staršev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
D22	Nekoliko več sodelujemo preko maila.	Sodelovanje preko maila	/	Sodelovanje s šolo	Vloga staršev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
D23	Predvsem v angleščini, saj je pri večini staršev ravno tako problem slovenski jezik.	Komunikacija s starši v angleščini	/	Sodelovanje s šolo	Vloga staršev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
D24	Mislím, da se starši sami že počutijo drugačne in izključene zaradi neznanja jezika.	Izključenost staršev	/	Sodelovanje s šolo	Vloga staršev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
D25	...z neudeležbo roditeljskih sestankov, govorilnih ur in podobno...	Neudeležba sestankov	/	Sodelovanje s šolo	Vloga staršev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
D26	...se izognejo težji komunikaciji in morebitnemu označevanju s strani drugih staršev ali učiteljev.	Izogibanje komunikaciji	/	Sodelovanje s šolo	Vloga staršev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
D27	Načeloma otroci priseljenci ne	Ne izražanje želja	/	Upoštevanje otroka	Otrokov glas

	izražajo svojih želja in potreb.				
D28	Jaz se trudim vedno biti čimbolj empatičen...	Empatija	/	Odnos do otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
D29	...da se preko osebnega odnosa...	Oseben pristop	/	Odnos do otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
D30	...počutijo vključene in enakovredno ostalim učencem.	Enakovrednost učencev	/	Odnos do otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
D31	Želim jim zagotoviti, da bi bil prostor učenja njim prijeten prostor.	Prijeten prostor za učenje	/	Odnos do otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
D32	...da vedo, da sem tukaj za njih.	Prisotnost (tukaj in zdaj)	/	Odnos do otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
D33	V kolikor učenec vpraša kaj glede dela, naloge in učne snovi v svojem jeziku, ki ga sam lahko razumem, mislim, da ni takšnega problema v tem, dokler ne usvoji slovenščine.	Izražanje v maternem jeziku	/	Odnos do otrok priseljencev	Vloga strokovnih delavcev v procesu vključevanja otrok priseljencev
D34	Sam otrokom priseljencem povem v razredu, da mi je najbolj pomembno, da se vsi razumemo in, da se oni počutijo sprejete v razredu.	Občutek sprejetosti	/	Odnos do otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
D35	Učence spodbujam k sodelovanju z učenci priseljenci...	Pomoč med učenci	/	Medvrstniški odnosi	Otrokova sprejetost na šoli
D36	...se z njimi pogovarjam o različnih kulturah in preseljevanju po svetu.	Pogovor o kulturah	/	Medvrstniški odnosi	Otrokova sprejetost na šoli
D37	Imam en primer, kjer so mi moji učenci sami prišli predstaviti novega učenca, ki še na moji uri ni bil.	Predstavitve učenca	/	Medvrstniški odnosi	Otrokova sprejetost na šoli
D38	...se z njimi pogovorim tudi v angleščini, da smo lahko vsi vključeni v pogovor.	Pogovor v angleščini z vsemi učenci	/	Odnos do otrok priseljencev	Vloga strokovnih delavcev v procesu vključevanja otrok priseljencev
D39	Kako smo skrbni, jaz in drugi učenci pri vključevanju otrok priseljencev pa govori tudi samo dejstvo kako se odziva sam otrok priseljenec na nas s sodelovanjem in	Sodelovanje kot znak vključenosti	/	Sodelovanje otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev

	druženjem s sovrstniki.				
D40	Po mojem mnenju naš sistem ni preveč uspešen.	Neuspešnost sistema	Zaposleni in organizacija dela	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
D41	Otroci so prehitro vrženi v sistem.	Prehiter vstop v sistem	Jezik in kultura	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
D42	...čisto ne opolnomočeni na področju znanja slovenskega jezika, ki je podlaga za vso učno snov na šoli.	Neznanje slovenskega jezika	Jezik in kultura	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
D43	Težko sredi pouka vseh 25 učencev razlagam osnove slovenščine in prevajam enemu učencu.	Več dela	Zaposleni in organizacija dela	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
D44	Neznanje slovenskega jezika.	Neznanje slovenskega jezika	Jezik in kultura	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
D45	Pred vključitvijo v sam šolski sistem doseči neko stopnjo obvladovanja jezika.	Izobraževanje slovenščine pred vstopom v šolo	/	Raven vzgojno-izobraževalnega sistema	Predlogi za uspešnejše vključevanje
D46	...zakonsko predpisano, da je potrebno doseči ustrezno raven jezika za vključitev v šolski sistem.	Zakonski predpis ravni znanja jezika	/	Raven vzgojno-izobraževalnega sistema	Predlogi za uspešnejše vključevanje
D47	Otroci priseljenci ne rabijo biti ocenjeni prvo leto.	Neocenjenost	/	Dosežki pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
D48	Mislim pa, da je veliko mogoče narediti s strani samih učiteljev glede samega vključevanja.	Ustrezni pristopi učiteljev	/	Raven šole	Predlogi za uspešnejše vključevanje
D49	ne stigmatizirati	Brez stigmatizacije	/	Raven šole	Predlogi za uspešnejše vključevanje

INTERVJU E z učiteljico na razredni stopnji v 4. razredu:

Št. Izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
E1	Izkušnje pa so čisto različne.	Različne izkušnje	/	Sodelovanje otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
E2	Večinoma kar dobro no, nam gre nekako skozi.	Različne izkušnje	/	Sodelovanje otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
E3	...se moram prilagajati kot jaz kot tudi otrok sam in navsezadnje tudi ostali otroci v razredu.	Prilagajanje vseh udeležениh	Druge prilagoditve	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
E4	Meni je najbolj pomembno to, da se	Prijeten prostor za učenje	/	Odnos do otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev

	učenec dobro počuti v razredu.				
E5	...osebni pristop...	Oseben pristop	/	Odnos do otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
E6	...pogovor z otrokom...	Pogovor z otrokom	/	Poslušanje otroka	Otrokov glas
E7	...prilagojene besede...	Prilagojene besede	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
E8	Si delamo skupinsko kak slovarček, ki ga imam otrok ves čas pri sebi in potem vsak dan dodajamo kakšne nove besede	Skupen slovar	Metode dela	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
E9	...je imel učenec računalnik v razredu in, si je lahko sproti prevajal.	Računalnik za prevajanje	Gradiva	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
E10	...z nalogami slovenščine za nižji razred.	Prilagojeno gradivo	Gradiva	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
E11	Prvo leto pri ostalih vseh predmetih nalog načeloma skoraj da ne morejo opravljati, zato jim niti ne dajem tega dela.	Manj naloge	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
E12	...prilagojene naloge za vajo slovenščine.	Prilagojeno gradivo	gradiva	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
E13	Tekom učne ure najprej povem vse v slovenščini, nato še pa otroku priseljencu posebej prevajamo in se posvečamo še njemu	Dodatna pojasnila	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
E14	Letos se oba učenca lepo vključujeta, upoštevata moja navodila...	Sodelovanje kot znak vključenosti	/	Sodelovanje otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
E15	...se trudita z nalogami.	Trud	/	Sodelovanje otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
E16	Do zdaj smo si to v bistvu sami pripravljali za vsako ure neke prilagoditve.	Samoorganizacija dodatne pomoči	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
E17	Sodelujem v aktivu, kjer si učitelji med sabo podajamo predloge in minimalne cilje	Sodelovanje ŠSS z aktivom učiteljev	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
E18	Poiščemo pa še tudi neko dodatno osebo običajno...	Dodatna strokovna pomoč	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
E19	...ki z temi otroci dela dodatne ure slovenščine nekajkrat na teden v okviru tistih ur za tujce.	Dodatne ure za tujce	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev

E20	S svetovalno delavko sodelujem na tedenski ali mesečni ravni.	Sodelovanje učiteljev s svetovalno delavko	/	Sodelovanje z zaposlenimi	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
E21	...na sestankih aktivov....	Sodelovanje ŠSS z aktivom učiteljev	/	Individualni načrt aktivnosti (INA)	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
E22	...pogovorov z učenci glede motivacije in podobno.	Motiviranje	/	Odnos do otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
E23	Ne hodijo dosti na govorilne, niti na roditeljske sestanke.	Neudeležba sestankov	/	Sodelovanje s šolo	Vloga staršev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
E24	Ko pridejo težave z učencem, z delom, z nesodelovanjem, takrat pa se starše pokliče in se pogovori tudi z njimi.	Sodelovanje s starši pri upirajočih učencih	/	Sodelovanje s šolo	Vloga staršev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
E25	...komunikacija bila malo slovensko, malo hrvaško malo bosansko.	Komunikacija s starši v maternih jezikih	/	Sodelovanje s šolo	Vloga staršev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
E26	...starši komunicirali v angleščini.	Komunikacija s starši v angleščini		Sodelovanje s šolo	Vloga staršev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
E27	V kolikor vidimo, da en način dela ne ustreza, najdem drugega, ki bi lahko bil boljši.	Menjava načinov dela	Metode dela	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
E28	...vpraša za neko besedo, se mu takrat takoj poišče prevod v prevajalniku.	Prevajanje besed	Metode dela	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
E29	Če izrazi neko željo po dodatni razlagi, se mu tudi posvetim.	Dodatna pojasnila	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
E30	Pri spisih pri slovenščini jim rečem, da lahko pišejo v svojem jeziku.	Izražanje v maternem jeziku	/	Odnos do otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
E31	Se mi zdi pomembno, da nekako lahko ohranjajo tudi svoj materni jezik.	Ohranjanje maternega jezika	/	Odnos do otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
E32	Sem pa jih že kdaj prosila, da pripravijo predstavitev, da so vsi ostali učenci vključeni in, da vidijo kar ima otrok priseljenec za povedati o neki temi in kakšen je njegov materni jezik.	Izražanje v maternem jeziku	/	Odnos do otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev

E33	...da naši otroci razumejo to raznolikost kultur...	Razumevanje raznolikosti	/	Medvrstniški odnosi	Otrokova sprejetost na šoli
E34	Pri pouku govorimo tudi o njihovi kulturi in jeziku.	Pogovor o kulturah	/	Medvrstniški odnosi	Otrokova sprejetost na šoli
E35	Otroci delajo mešano po skupinah s temi otroci in se tako lažje povežejo in spoprijateljijo.	Skupinsko delo	/	Medvrstniški odnosi	Otrokova sprejetost na šoli
E36	Mislim, da so vedno kar dobro sprejeti med našimi učenci.	Sprejetost	/	Medvrstniški odnosi	Otrokova sprejetost na šoli
E37	Mislim, da je otrokom samim najhujše, ker ne vedo kaj točno se dogaja okoli njih.	Izziv za otroka	Medsebojno sodelovanje in vzpostavljanje odnosa	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
E38	Pri večini otrok se pokaže nek napredek in pridobljeno znanje.	Napredek	/	Dosežki pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
E39	...neznanje jezika je na prvem mestu.	Neznanje slovenskega jezika	Jezik in kultura	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
E40	Prehitro vključevanje v našo šolo brez neke podlage.	Prehiter vstop v sistem	Jezik in kultura	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
E41	Izziv je tudi priprava nalog v nekem prilagojenem načinu.	Več dela	Zaposleni in organizacija dela	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
E42	...da bi se uvedel nek tečaj pred začetkom obiskovanja pouka na šoli, da se osvojijo neke osnove slovenščine	Izobraževanje slovenščine pred vstopom v šolo	/	Raven vzgojno-izobraževalnega sistema	Predlogi za uspešnejše vključevanje
E43	tečaj za starše, da bi lahko potem lažje sodelovali	Tečaj slovenščine za starše	/	Raven vzgojno-izobraževalnega sistema	Predlogi za uspešnejše vključevanje

Intervju F z zunanjo strokovno delavko za dodatno pomoč (učenje dodatnih ur slovenščine za otroke priseljence):

Št. Izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
F1	S svojim delom in pristopom učencem priseljencem pomagam pri vključevanju v izobraževalni proces.	Pomoč pri vključevanju	/	Dodatna strokovna pomoč	Zunanji viri podpore pri vključevanju
F2	Vključujem se predvsem zato, da bi učencem nudila pomoč pri učenju	Dodatno učenje slovenskega jezika	/	Dodatna strokovna pomoč	Zunanji viri podpore pri vključevanju

	slovenskega jezika...				
F3	...da bi se lahko čim bolj uspešno vključevali v izobraževalni proces in tudi v širše socialno okolje.	Bolj uspešno vključevanje	/	Dodatna strokovna pomoč	Zunanji viri podpore pri vključevanju
F4	Sodelovanja z otroci so različna...	Različne izkušnje	/	Sodelovanje otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
F5	...vse je odvisno od vsakega posameznika.	Odvisnost od posameznika	/	Sodelovanje otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
F6	S svetovalno delavko in učitelji vseskozi sodelujemo.	Redno sodelovanje med zaposlenimi	/	Sodelovanje z zaposlenimi	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
F7	Težave pa se velikokrat pojavljajo pri sodelovanju s starši.	Težavno sodelovanje staršev	/	Sodelovanje s šolo	Vloga staršev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
F8	Večina mater otrok priseljencev ne zna govoriti slovensko...	Neznanje slovenskega jezika staršev priseljencev	/	Sodelovanje s šolo	Vloga staršev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
F9	...očetje pa zaradi dela niso tako odzivni.	Nezainteresiranost staršev priseljencev	/	Sodelovanje s šolo	Vloga staršev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
F10	Za otrokove želje, mnenja in potrebe prislunem vsakemu učencu posebej.	Poslušanje želja in mnenj	/	Poslušanje otroka	Otrokov glas
F11	Pomagam jim s prilagoditvami...	Pomoč pri prilagoditvah	/	Upoštevanje otroka	Otrokov glas
F12	...z dogovarjanjem z ostalimi učitelji, ki otroka poučujejo.	Dogovarjanje z učitelji	/	Zagovornišтво	Otrokov glas
F13	Svetovalna delavka otroke priseljence upošteva tako, da jim nudi pomoč in oporo.	Opora svetovalne delavke otrokom	/	Upoštevanje otroka	Otrokov glas
F14	Učitelji, s katerimi sodelujem, so do otrok priseljencev zelo prilagodljivi...	Prilagodljivost učiteljev	/	Upoštevanje otroka	Otrokov glas
F15	...strpni...	Strpnost učiteljev	/	Upoštevanje otroka	Otrokov glas
F16	...pripravljeni so jim pomagati.	Pripravljenost za pomoč	/	Upoštevanje otroka	Otrokov glas
F17	Za uspešno vključevanje imajo ključno vlogo učitelji...	Ključna vloga učiteljev	Zaposleni in organizacija dela	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
F18	...odvisno od otrokovega predznanja...	Predznanje	Jezik in kultura	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
F19	...interesa za sodelovanje.	Interes	Medsebojno sodelovanje in vzpostavljanje odnosa	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo

F20	...nepoznavanje slovenskega jezika...	Neznanje slovenskega jezika	Jezik in kultura	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
F21	...za aktivno učenje jezika v šoli na razpolago premalo ur...	Premalo dodatnih ur jezika	Zaposleni in organizacija dela	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
F22	...učenci zelo počasi usvajajo osnove jezika...	Počasno učenje jezika	Jezik in kultura	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
F23	...težje sledijo pouku...	Težje spremljanje pouka	Medsebojno sodelovanje in vzpostavljanje odnosa	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
F24	...težje vključujejo v pogovor z vrstniki, sošolci...	Nezmožnost sporazumevanja	Medsebojno sodelovanje in vzpostavljanje odnosa	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
F25	...večkrat tudi izolirani od ostalih.	Izoliranost	Medsebojno sodelovanje in vzpostavljanje odnosa	Ovire pri procesu vključevanja	Predlogi za uspešnejše vključevanje
F26	...sprememba zakonodaje...	Sprememba zakonodaje	/	Raven vzgojno-izobraževalnega sistema	Predlogi za uspešnejše vključevanje
F27	...učnih načrtov...	Učni načrti	/	Raven vzgojno-izobraževalnega sistema	Predlogi za uspešnejše vključevanje
F28	Otroci priseljenci bi morali imeti na urniku več strnjenih ur slovenščine...	Več ur slovenščine za tujce	/	Raven šole	Predlogi za uspešnejše vključevanje

Intervju G z otrokom priseljencem, ki obiskuje 8. razred in je na šoli prisoten 5 mesecev:

Št. Izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
G1	Če kaj ne vem kako povedati po slovensko, rečem kar po bosansko, ampak ne velikokrat.	Občasen govor v materinščini	/	Uporaba maternega jezika	Otrokova sprejetost na šoli
G2	Včasih se s kakšnim prijateljem v šoli, ki je tudi Bosanec pogovarjam po naše.	Pogovor s prijatelji v materinščini	/	Uporaba maternega jezika	Otrokova sprejetost na šoli
G3	Ko sem prišel sem znal ful malo slovensko.	Začetno nerazumevanje učnih vsebin	Jezik	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
G4	...sem se učil pri pouku in dodatnih urah slovenščine.	Dodatne ure za tujce	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
G5	Na začetku nisem razumel nič pri pouku...	Začetno nerazumevanje učnih vsebin	Jezik	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
G6	...zdaj razumem skoraj vse.	Znanje slovenščine	Jezik	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev

G7	Včasih še mi kaj ni jasno, ampak mi pomagajo in povejo, da potem razumem.	Dodatna pomoč učiteljev	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
G8	Bilo mi je čudno...	Čudno	Na začetku	Počutje na šoli	Otrokova sprejetost na šoli
G9	...nisem nobenega poznal...	Nepoznavanje ljudi	Na začetku	Počutje na šoli	Otrokova sprejetost na šoli
G10	...razumel nisem nič.	Nerazumevanje jezika	Na začetku	Počutje na šoli	Otrokova sprejetost na šoli
G11	Sedaj pa mi je kar super.	Super	Sedaj	Počutje na šoli	Otrokova sprejetost na šoli
G12	Všeč mi je šola...	Všečnost šole	Sedaj	Počutje na šoli	Otrokova sprejetost na šoli
G13	...imamo omarice, zato ne rabim veliko stvari vsak dan nositi s sabo v šolo.	Omarice za shranjevanje	/	Prednosti in slabosti nove šole	Otrokova sprejetost na šoli
G14	Malica mi je zelo všeč.	Dobra malica	/	Prednosti in slabosti nove šole	Otrokova sprejetost na šoli
G15	Malo me je bilo strah...	Strah	Na začetku	Počutje na šoli	Otrokova sprejetost na šoli
G16	sem mislil, da ne bom imel prijateljev	Brez prijateljev na začetku	/	Medvrstniški odnosi	Otrokova sprejetost na šoli
G17	Ko sem prišel sem se s svetovalno delavko pogovarjal malo v bosanščini.	Komunikacija v maternem/tujem jeziku	/	Predstavitev šole	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
G18	...so mi pri pouku vsi skos pomagali...	Pomoč sošolcev	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
G19	...učili so me slovensko s slovarjem pa prevajanjem.	Prevajanje besed	Metode dela	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
G20	Sošolci so mi tudi kakšen svoj zvezek posodili.	Posoja zvezkov od sošolcev	Gradiva	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
G21	Ko sem prišel me je svetovalna delavka sprejela in mi malo razložila.	Prvi stik	/	Predstavitev šole	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
G22	Vedno me je vprašala, če se počutim dobro in če kaj rabim.	Povpraševanje po počutju	Dejanja SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
G23	Imam veliko prijateljev...	Veliko prijateljev	/	Medvrstniški odnosi	Otrokova sprejetost na šoli
G24	...so učitelji ful prijazni.	Prijaznost učiteljev	/	Odnos z učitelji	Otrokova sprejetost na šoli
G25	Ko česa ne vem, kar vprašam in učiteljica pride do mene in mi pove.	Dodatna pojasnila	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
G26	Ena mi je kdaj razložila tudi po hrvaško, da še bolj dobro razumem.	Izražanje v maternem jeziku		Odnos do otrok priseljencev	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
G27	Sem jim povedal, da se mogoče ne	Izpostavljanje neznanja	/	Poslušanje otroka	Otrokov glas

	bom tako dobro učil, ker ne razumem vsega...				
G28	...so mi rekli, da mi bodo pomagali in se mi prilagodili.	Ponujena pomoč učiteljev	/	Upoštevanje otroka	Otrokov glas
G29	...se mi ocene zdaj še ne štejejo zares...	Brez ocen	Ocenjevanje znanja	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
G30	...dajo mi kakšne druge vaje kot ostalim.	Prilagojeno gradivo	Gradiva	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
G31	...mi uredili dodane ure pri učiteljici.	Dodatne ure za tujce	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
G32	Ko smo šli v Bosno na počitnice mi je tam en prijatelj razložil ulomke, da sem jih še bolj razumel	Razlaga snovi v maternem jeziku s strani zunanjih oseb	/	Pomoč bližnjih oseb	Zunanji viri podpore pri vključevanju
G33	Težava mi je bila samo to, da nisem nič razumel.	Neznanje slovenskega jezika	Jezik in kultura	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
G34	Imam prijatelja, ki je tudi Bosanec samo je že dolgo tukaj in mi je prevajal včasih.	Prevajanje v materni jezik s strani prijatelja	/	Pomoč bližnjih oseb	Zunanji viri podpore pri vključevanju
G35	Svetovalni delavki...	Otrokovo iskanje podpore pri SD	Odzivi otrok	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
G36	Me je tolažila, da bo boljše...	Tolažba	Dejanja SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
G37	...mi pomagali s prevajanjem.	Prevajanje v materni jezik s strani prijatelja	/	Pomoč bližnjih oseb	Zunanji viri podpore pri vključevanju
G38	Pomoč prijatelja, ki me je učil veliko slovenščine.	Pomoč prijatelja	/	Pomoč bližnjih oseb	Zunanji viri podpore pri vključevanju
G39	Pa tudi mami in ati sta mi pomagala.	Pomoč staršev	/	Spremljanje šolanja otroka	Vloga staršev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
G40	...dodatne ure za pomoč pri učenju tako trikrat na teden z eno učiteljico.	Dodatne ure za tujce	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
G41	Mislim, da mi gre kar dobro.	Napredek	/	Dosežki pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo

Intervju H z otrokom priseljencem iz Srbije, ki obiskuje 7. razred in je na šoli prisoten od januarja 2023 (3 mesece):

Št. Izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
H1	Pri pouku, če ne vem po slovensko	Občasen govor v materinščini	/	Uporaba maternega jezika	Otrokova sprejetost na šoli

	povedat, povem po srbsko.				
H2	Med prijatelji tudi, ko se pogovarjamo.	Pogovor s prijatelji v materinščini	/	Uporaba maternega jezika	Otrokova sprejetost na šoli
H3	Še vedno ne znam dobro slovensko.	Znanje slovenščin	Jezik	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
H4	Tudi pri pouku še ne razumem vsega.	Začetno nerazumevanje učnih vsebin	Jezik	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
H5	Prevajam si lahko na tablici...	Računalnik za prevajanje	Gradiva	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
H6	...drugačne naloge dobim od sošolcev.	Prilagojeno gradivo	Gradiva	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
H7	Imam tudi dodatne ure slovenščine.	Dodatne ure za tujce	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
H8	Počutil sem se dobro.	Dobro počutje	Sedaj	Počutje na šoli	Otrokova sprejetost na šoli
H9	Velika šola je...	Velikost šole	/	Prednosti in slabosti nove šole	Otrokova sprejetost na šoli
H10	...vsi so prijazni.	Prijaznost učiteljev	/	Odnos z učitelji	Otrokova sprejetost na šoli
H11	Malo sem bal ja.	Strah	Na začetku	Počutje na šoli	Otrokova sprejetost na šoli
H12	Malo novega jezika...	Nov jezik	/	Prednosti in slabosti nove šole	Otrokova sprejetost na šoli
H13	...novih sošolcev.	Novi sošolci	/	Prednosti in slabosti nove šole	Otrokova sprejetost na šoli
H14	...kar dosti mi pomagajo učitelji.	Dodatna pomoč učiteljev	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
H15	Mi dajo lažje naloge...	Prilagojeno gradivo	Gradiva	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
H16	...mi ne dajo ocene.	Brez ocen	Ocenjevanje znanja	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
H17	Imam učenje slovenščine posebej.	Dodatne ure za tujce	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
H18	Ja zelo rad sem s svetovalno delavko, ker je vedno na voljo.	Prisotnost (tukaj in zdaj)	Dejanja SD	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
H19	Se pogovarja z mano...	Otrokovo iskanje podpore pri SD	Odzivi otrok	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
H20	...mi pokaže kam moram na šoli...	Razkazovanje šole s strani ŠSS	/	Predstavitev šole	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
H21	Se razumemo s sošolci...	Dober odnos s sošolci	/	Medvrstniški odnosi	Otrokova sprejetost na šoli
H22	...se družim veliko z njimi.	Druženje	/	Medvrstniški odnosi	Otrokova sprejetost na šoli
H23	Delam kdaj s kom v paru...	Delo v parih	Metode dela	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev

H24	...mi kdo posodi tudi svoje zvezke.	Posoja zvezkov od sošolcev	Gradiva	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
H25	Nimam težav z nobenim posebej.	Dober odnos s sošolci	/	Medvrstniški odnosi	Otrokova sprejetost na šoli
H26	Včasih mi posebej razlagajo snov med poukom.	Dodatna pojasnila	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
H27	Slovensko nisem znal, ko sem prišel.	Neznanje slovenskega jezika	Jezik in kultura	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
H28	Razredničarki sem povedal težavo.	Poročanje težav razredničarki	/	Odnos z učiteljji	Otrokova sprejetost na šoli
H29	Mi je kar všeč, ker mi gre kar dobro.	Napredek	/	Dosežki pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
H30	Teste moram pisati ampak jih pišem pri svetovalni delavki	Pisanje testa izven razreda	Ocenjevanje znanja	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
H31	lahko pišem dlje kot zvonijo zvonec.	Podaljšan čas za test	Ocenjevanje znanja	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
H32	Pa ena učiteljica me uči slovensko po pouku.	Dodatne ure za tujce	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev

Intervju I z otrokom priseljencem, ki je na šoli že 3 leta:

Št. Izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
I1	Ne uporabljam svojega jezika več v šoli.	Neuporaba materinščine	/	Uporaba maternega jezika	Otrokova sprejetost na šoli
I2	Doma pa se še vedno pogovarjam v svojem jeziku.	Uporaba materinščine doma	/	Uporaba maternega jezika	Otrokova sprejetost na šoli
I3	Ko sem prišla, nisem znala skoraj nič slovensko...	Začetno nerazumevanje učnih vsebin	Jezik	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
I4	...zdaj pa znam že dobro.	Znanje slovenščine	Jezik	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
I5	Imela sem dodatne ure za slovenski jezik.	Dodatne ure za tujce	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
I6	Nimam več nobene pomoči pri pouku že eno leto....	Brez prilagoditev (sedaj)	Druge prilagoditve	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
I7	...samo včasih mi še pomagajo pri kakih težjih besedah.	Pomoč pri težjih besedah	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
I8	Prvič sem se počutila slabo.	Slabo počutje	Na začetku	Počutje na šoli	Otrokova sprejetost na šoli
I9	Na začetku nisem imela prijateljev...	Brez prijateljev na začetku	/	Medvrstniški odnosi	Otrokova sprejetost na šoli
I10	...zdaj imam zelo dobre prijatelje.	Veliko prijateljev	/	Medvrstniški odnosi	Otrokova sprejetost na šoli
I11	Ni mi bilo všeč kako me gledajo sošolci, ko sem prišla.	Nevšečni pogledi	Na začetku	Počutje na šoli	Otrokova sprejetost na šoli

I12	...počutila sem se izključeno.	Izključenost	Na začetku	Počutje na šoli	Otrokova sprejetost na šoli
I13	Strah me je bilo, da ne bom znala slovensko.	Strah	Na začetku	Počutje na šoli	Otrokova sprejetost na šoli
I14	Učitelji so me dobro sprejeli.	Sprejetost med učitelji	/	Odnos z učitelji	Otrokova sprejetost na šoli
I15	Imela sem veliko pomoči od učiteljev.	Dodatna pomoč učiteljev	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
I16	Pisala sem teste zunaj razreda...	Pisanje testa izven razreda	Ocenjevanje znanja	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
I17	...bolj lahke naloge sem dobila pri pouku...	Prilagojeno gradivo	gradiva	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
I18	...posebej so mi razlagali...	Dodatna pojasnila	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
I19	Svetovalni delavki sem lahko povedala, če je bilo kaj narobe.	Poročanje težav svetovalni delavki	Odzivi otrok	Pomoč in podpora	Sodelovanje svetovalne službe pri vključevanju otrok priseljencev
I20	Težava mi je bila jezik...	Neznanje slovenskega jezika	Jezik in kultura	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
I21	...nisem se dobro znašla na šoli.	Neiznajdljivost na šoli	Na začetku	Počutje na šoli	Otrokova sprejetost na šoli
I22	Dodatne ure slovenščine so mi zelo pomagale.	Dodatne ure za tujce	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev

Intervju J s staršem otroka priseljence:

Št. Izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
J1	Otroku je lažje kot meni, ker se hitreje navadi in vključi.	Otroku lažje kot staršem	Sedaj	Počutje na šoli	Otrokova sprejetost na šoli
J2	Mogel bi biti v 5. razredu, ampak ko smo prišli je moral eno leto nižje iti kot sicer, zaradi slovenščine.	Vpis v nižji razred	Druge prilagoditve	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
J3	Ni bilo zelo veliko informacij...	Malo informacij s strani šole	/	Sodelovanje s šolo	Vloga staršev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
J4	...smo zelo malo razumeli slovensko	Neznanje slovenskega jezika staršev priseljencev	/	Sodelovanje s šolo	Vloga staršev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
J5	Malo v srbsčini, malo v slovenščini, malo v hrvaščini.	Pogovor v različnih jezikih	/	Sodelovanje s šolo	Vloga staršev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
J6	Mislim, da se počuti zelo dobro.	Dobro počutje	Sedaj	Počutje na šoli	Otrokova sprejetost na šoli

J7	Vem, da mu je bilo malo težko na začetku.	Težek začetek	Na začetku	Počutje na šoli	Otrokova sprejetost na šoli
J8	...zdaj mu je pa všeč...	Pozitivno mnenje	Sedaj	Počutje na šoli	Otrokova sprejetost na šoli
J9	...tudi več mi doma pove o šoli	Pogovor o šoli doma	/	Spremljanje šolanja otroka	Vloga staršev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
J10	...se naučim kaj slovensko od njega.	Prenos znanja slovenščine na starše	/	Spremljanje šolanja otroka	Vloga staršev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
J11	Dodatne ure slovenščine, ki jih ima še vedno.	Dodatne ure za tujce	Dodatna pomoč	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
J12	Brez ocen lani je bilo zelo dobro, da se ni tako zelo jezil, ko mu kdaj ni šlo.	Brez ocen	Ocenjevanje znanja	Prilagoditve učenja	Vloga učiteljev v procesu vključevanja otrok priseljencev
J13	Mi kaj dosti ne pove	Pogovor o šoli doma	/	Spremljanje šolanja otroka	Vloga staršev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
J14	Jaz mislim, da če mu je dobro, da se ga upošteva.	Dobro počutje v šoli	/	Upoštevanje otroka	Otrokov glas
J15	Nima težav z učiteljicami...	Brez težav	/	Odnos z učitelji	Otrokova sprejetost na šoli
J16	...se rad uči.	Motivacija za učenje	Sedaj	Počutje na šoli	Otrokova sprejetost na šoli
J17	Ni se znal takoj vklopiti in ni imel prijateljev.	Brez prijateljev na začetku	/	Medvrstniški odnosi	Otrokova sprejetost na šoli
J18	Drugačna kultura je bila šok za vse nas.	Drugačna kultura	Jezik in kultura	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
J19	...nezanje slovenskega jezika.	Nezanje slovenskega jezika	Jezik in kultura	Ovire pri procesu vključevanja	Rezultati vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
J20	Jaz se tudi trudim in hodim na tečaj.	Obiskovanje tečaja slovenščine s strani starša	/	Spremljanje šolanja otroka	Vloga staršev v proces vključevanja otrok priseljencev v slovensko osnovno šolo
J21	Meni bi bilo všeč, če bi potekal kakšen tečaj slovenščine za otroka preden gre v šolo...	Izobraževanje slovenščine pred vstopom v šolo	/	Raven vzgojno-izobraževalnega sistema	Predlogi za uspešnejše vključevanje
J22	...in tečaj za starše, da bi se lahko sporazumevali.	Tečaj slovenščine za starše	/	Raven vzgojno-izobraževalnega sistema	Predlogi za uspešnejše vključevanje
J23	Za otroka bi bilo dobro tudi, da bi lahko imel dodatno pomoč v svojem jeziku in slovenščini za vse predmete.	Učna pomoč v maternem jeziku	/	Raven šole	Predlogi za uspešnejše vključevanje

9.4 Osnovno kodiranje

SODELOVANJE SVETOVALNE SLUŽBE PRI VKLJUČEVANJU OTROK PRISELJENCEV

1. Predstavitev šole

- Prvi stik (A1, G21, B1)
- Razkazovanje šole s strani ŠSS (A2, B4, H20)
- Opis dela ŠSS (A6, B12)
- ŠSD - zaveznik otroka in staršev (A8, B16)
- Komunikacija v maternem/tujem jeziku (B10, B11, G17)

2. Pomoč in podpora

- Dejanja SD

- Vključevanje v reševanje problemov (A3)
- Koordinacija dodatnih ur pomoči (A5, B3)
- Ponujanje pomoči (A7, B13)
- Prisotnost (tukaj in zdaj) (A10, H18)
- Individualno delo (A16)
- Oseben pristop (A9, B14)
- Spremljanje napredka (A18, B5, B24)
- Vpogled v ocene (A19)
- Pridobivanje mnenj učiteljev (A20)
- Povpraševanje po počutju (A39, B18, G22)
- Motiviranje (B6)
- Razporejanje učencev (B2)
- Vprašanja za vzpostavitev odnosa (B15)
- Napotitev k specialistom (B23)
- Tolažba (G36)

- Odzivi otrok

- Zadovoljstvo otrok s pomočjo (A11)
- Otroci sprejemajo pomoč (A12, B19)
- Spoštljivost otrok do ŠSS (A13)
- Primer zavračanja pomoči (A15, B21)
- Otrokovo iskanje podpore pri SD (B20, G35, H19)
- Poročanje težav svetovalni delavki (I19)

3. Sodelovanje z zaposlenimi

- Sodelovanje na sestankih (A4)
- Informiranje svetovalne delavke o težavah (C18, D19)
- Sodelovanje učiteljev s svetovalno delavko (D16, E20)
- Sodelovanje učiteljev z dodatno strokovno pomočjo (D17)
- Usklajevanje snovi (D18)
- Redno sodelovanje med zaposlenimi (F6)

4. Individualni načrt aktivnosti (INA)

- Ovire pri načrtovanju pomoči na predmetni stopnji (A31, C15, D12)
- Večji pregled nad znanjem na razredni stopnji (A32)
- Sodelovanje ŠSS z aktivom učiteljev (A33, B32, B8, B31, E17, E21)
- Ne vključevanje staršev (A34, B33, B34)
- Ne vključevanje učencev (A35)
- Otrokovo nerazumevanje učnega procesa v šoli (A36)
- Ustni dogovori (A37, B37)
- Zapis ciljev po obdobjih (A38, B38)

- Skupno načrtovanje aktivnosti (B9)
- Vključitev otrokovih želja (B35)
- Ocena predznanja (B36)
- Odločanje o napredovanju (B39)
- Refleksija napredka (D13)
- Dodatna strokovna pomoč (E18)

VLOGA UČITELJEV V PROCESU VKLJUČEVANJA OTROK PRISELJENCEV

1. Odnos do otrok priseljencev

- Empatija (D28)
- Oseben pristop (D29, E5)
- Enakovrednost učencev (D30)
- Prijeten prostor za učenje (D31, E4)
- Prisotnost (tukaj in zdaj) (D32)
- Občutek sprejetosti (D34)
- Motiviranje (E22)
- Ohranjanje maternega jezika (E31)
- Govor v slovenščini (C22)
- Izražanje v maternem jeziku (C23, D33, E30, E32, G26)
- Pogovor v angleščini z vsemi učenci (D38)

2. Prilagoditve učenja

-Metode dela

- Diferenciacija snovi (A22, D5)
- Vaje s slovarjem (A27)
- Različni pristopi učiteljev (B26)
- Delo v parih (B30, H23)
- Povezovanje snovi (C8)
- Skupen slovar (E8)
- Menjava načinov dela (E27)
- Prevajanje besed (D8, E28, G19)

-Gradiva

- Izbor krajših knjig za branje (A24, C11, D10)
- Izbira knjige ustrezne težavnosti (C21)
- Prilagojeno gradivo (A25, C7, C10, D7, D11, E10, E12, G30, H6, H15, I17)
- Računalnik za prevajanje (A26, B29, E9, H5)
- Posoja zvezkov od sošolcev (G20, H24)

-Ocenjevanje znanja

- Podaljšan čas za test (B27, C12, H31)
- Pisanje testa izven razreda (B28, C13, H30, I16)
- Brez ocen (G29, H16, J12)

-Dodatna pomoč

- Manj naloge (A23, D9, E11)
- Dodatne ure za tujce (C5, C9, E19, G4, G31, G40, H7, H17, H32, I5, I22, J11)
- Dodatna pomoč učiteljev (C6, G7, H14, I15)
- Dodatna pojasnila (C14, E13, E29, G25, H26, I18)
- Enostavnejša vprašanja (D6)
- Samoorganizacija dodatne pomoči (C16, D14, E16)

- Prilagojene besede (E7)
 - Pomoč sošolcev (G18)
 - Pomoč pri težjih besedah (I7)
- Jezik
- Začetno nerazumevanje učnih vsebin (G3, G5, H4, I3)
 - Znanje slovenščine (G6, H3, I4)

-Druge prilagoditve

- Brez prilagoditev (sedaj) (I6)
- Vpis v nižji razred (J2)
- Prilagajanje vseh udeležencev (E3)

3. Sodelovanje otrok priseljencev

- Motiviranost učencev (C1, D2)
- Nezainteresiranost učenca priseljenca (C2)
- Nesprejemanje pomoči (C4, D3)
- Različne izkušnje (D1, E1, E2, F4)
- Sodelovanje kot znak vključenosti (D39, E14)
- Trud (E15)
- Odvisno od posameznika (F5)

VLOGA STARŠEV V PROCES VKLJUČEVANJA OTROK PRISELJENCEV V SLOVENSKO OSNOVNO ŠOLO

1. Sodelovanje staršev s šolo

- Dogovor s starši (B22)
- Sodelovanje s starši kot razrednik (D20)
- Redke govorilne ure (D21)
- Sodelovanje preko maila (D22)
- Izključenost staršev (D24)
- Neudeležba sestankov (D25, E23)
- Izogibanje komunikaciji (D26)
- Sodelovanje s starši pri upirajočih učencih (C17, E24)
- Težavno sodelovanje staršev (F7)
- Nezanje slovenskega jezika staršev priseljencev (F8, J4)
- Malo informacij s strani šole (J3)
- Pogovor v različnih jezikih (J5)
- Komunikacija s starši v angleščini (D23, E26)
- Komunikacija s starši v maternih jezikih (E25)
- Nezainteresiranost staršev priseljencev (F9)

2. Spremljanje šolanja otroka

- Pomoč staršev (G39)
- Pogovor o šoli doma (J9, J13)
- Prenos znanja slovenščine na starše (J10)
- Obiskovanje tečaja slovenščine s strani starša (J20)

ZUNANJI VIRI PODPORE PRI VKLJUČEVANJU OTROK PRISELJENCEV

1. Sodelovanje šole z zunanjimi organizacijami

- Brez zunanjih dodatnih tečajev (A28)
- Izvedba tečaja slovenščine za otroke (A29)

- Trenutno povezovanje šole z zunanjimi izvajalci tečaja slovenščine za starše (A30)
2. Dodatna strokovna pomoč
- Pomoč pri vključevanju (F1)
 - Dodatno učenje slovenskega jezika (F2)
 - Bolj uspešno vključevanje (F3)
3. Pomoč bližnjih oseb
- Razlaga snovi v maternem jeziku s strani zunanjih oseb (G32)
 - Prevajanje v materni jezik s strani prijatelja (G34, G37)
 - Pomoč prijatelja (G38)

OTROKOV GLAS

1. Poslušanje otroka
- Izražanje lastnih želja (A14, A42, C19)
 - Pogovor z otrokom (A21, B7, B25, E6)
 - Zanimanje za otrokovo mnenje (B17, F10)
 - Izpostavljanje lastnega neznanja (G27)
2. Upoštevanje otroka
- Sprejetost med vrstniki (A44)
 - Prilagodljivost učiteljev (A45, C20, F14)
 - Individualno sodelovanje učiteljev (A46)
 - Upoštevanje otrokovih skrbi (B42)
 - Slišnost stiske (B43)
 - Pomoč (B44)
 - Neizražanje želja (B45, D27)
 - Pomoč pri prilagoditvah (F11)
 - Opora svetovalne delavke otrokom (F13)
 - Strpnost učiteljev (F15)
 - Pripravljenost za pomoč (F16)
 - Ponujena pomoč učiteljev (G28)
 - Dobro počutje v šoli (J14)
3. Zagovornišvo
- Pogovor z vpletenimi v problem (A40)
 - Postavitev na stran učenca priseljenca (A41, B41)
 - Delavnice v razredih (A43)
 - Spodbujanje večje vključenosti razrednikov (A47)
 - Spodbujanje učiteljev k večji prilagodljivosti (A48)
 - Enakopravnost učencev (B40)
 - Dogovarjanje z učitelji (F12)

OTROKOVA SPREJETOST NA ŠOLI

1. Uporaba maternega jezika
- Občasen govor v materinščini (G1, H1)
 - Pogovor s prijatelji v materinščini (G2, H2)
 - Neuporaba materinščine (I1)
 - Uporaba materinščine doma (I2)

2. Počutje na šoli

-Podkategorija: Na začetku

- Čudno (G8)
- Nepoznavanje ljudi (G9)
- Nerazumevanje jezika (G10)
- Strah (G15, H11, I13)
- Slabo počutje (I8)
- Nevšečni pogledi (I11)
- Izključenost (I12)
- Neiznajdljivost na šoli (I21)
- Težek začetek (J7)

-Podkategorija: Sedaj

- Super (G11)
- Všečnost šole (G12)
- Dobro počutje (H8, J6)
- Otroku lažje kot staršem (J1)
- Pozitivno mnenje (J8)
- Motivacija za učenje (J16)

3. Prednosti in slabosti nove šole

- Omarice za shranjevanje (G13)
- Dobra malica (G14)
- Velikost šole (H9)
- Nov jezik (H12)
- Novi sošolci (H13)

4. Odnos z učitelji

- Prijaznost učiteljev (G24, H10)
- Poročanje težav razredničarki (H28)
- Sprejetost med učitelji (I14)
- Brez težav (J15)

5. Medvrstniški odnosi

- Nevključenost (C3)
- Učiteljevo spremljanje odnosov med sošolci (C24)
- Pomoč med učenci (C25, D35)
- Pogovor o kulturah (C26, D36, E34)
- Predstavitve učenca (D37)
- Razumevanje raznolikosti (E33)
- Skupinsko delo (E35)
- Sprejetost (E36)
- Veliko prijateljev (G23, I10)
- Dober odnos s sošolci (H21, H25)
- Druženje (H22)
- Brez prijateljev na začetku (G16, I9, J17)
- Nasilje otroka priseljence do vrstnikov (A17)

REZULTATI VKLJUČEVANJA OTROK PRISELJENCEV V SLOVENSKO OSNOVNO ŠOLO

1. Ovire pri procesu vključevanja

- Jezik in kultura

- Pomen izvirnega jezika (A49)
- Neznanje slovenskega jezika (A52, B52, C28, D42, D44, E39, F20, G33, H27, I20, J19)
- Drugačna kultura (D4, J18)

- Prehiter vstop v sistem (D41, E40)
- Predznanje (F18)
- Počasno učenje jezika (F22)

- Zaposleni in organizacija dela

- Pomanjkanje kadra (A53)
- Težja organizacija dela (A54)
- Premalo dodatnih ur jezika (A55, F21)
- Razporejanje ur dodatne pomoči (A56)
- Preširoko opredeljene smernice za delo z učenci priseljenci (A57, A58, B47)
- Neurejena dokumentacija (A60, B50)
- Neustrezno načrtovanje aktivnosti (B51)
- Več dela (B54, D43, E41, F18)
- Neuspešnost sistema (D40)
- Ključna vloga učiteljev (F17)

- Medsebojno sodelovanje in vzpostavljanje odnosa

- Nevključenost staršev (B53)
- Nezmožnost sporazumevanja (C29, F24)
- Izziv za otroka (E37)
- Interes (F19)
- Težje spremljanje pouka (F23)
- Izoliranost (F25)

2. Dosežki pri procesu vključevanja

- Delna uspešnost (A50, C27)
- Napredek (B46, E38, G41, H29)
- Več načrtovanja (B48)
- Dobra vzpostavitev odnosa (B49)
- Pisna evalvacija dela (A51)
- Neocenjenost (D47)

PREDLOGI ZA USPEŠNEJŠE VKLJUČEVANJE

1. Raven šole

- Seminar o vključevanju (A59)
- Več osebnega stika (A61)
- Več medsebojnega sodelovanja (B56)
- Več ur slovenščine za tujce (A62, B55, F28)
- Ustrezni pristopi učiteljev (D48)
- Brez stigmatizacije (D49)
- Učna pomoč v maternem jeziku (J23)

2. Raven vzgojno-izobraževalnega sistema

- Izobraževanje slovenščine pred vstopom v šolo (A63, B57, C30, D45, E42, J21)
- Usvojitev osnovnih pojmov (A64)
- Opredeljeni minimalni cilji (A65)
- Več zakonskih prilagoditev pouka (A66)
- Opredeljen vsepredmetni kurikulum (A67)
- Zakonski predpis ravni znanja jezika (D46)
- Tečaj slovenščine za starše (E43, J22)
- Sprememba zakonodaje (F26)
- Učni načrti (F27)